

Prac. Pomorz.

Biblioteka
Główna
UMK Toruń

09050

13

**SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU**

3

zeszyt 1 — 4

1 I 1949 — 31 XII 1949

T O R U Ń

1 9 5 1

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
Z ZASIŁKU MINISTERSTWA SZKOŁ WYŻSZYCH I NAUKI

WYDAWNICTWA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

Skład główny: Toruń, Wysoka 16

WYDAWNICTWA PRZEDWOJENNE,
które są obecnie jeszcze do nabycia:

ROCZNIKI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU:

21	zł 15,75	34	zł 15,—	40	nie wyszedł z druku
22	zł 15,75	35	zł 21,—	41	" " " " " "
26—28	zł 6,—	36	zł 21,—	42	" " " " " "
29—31	zł 9,—	37	zł 2,70	43 zł 21,—
32	zł 15,—	38	zł 4,50	44 zł 19,80
33	zł 18,—	39	zł 30,—		

FONTES:

2	zł 6,—	20 fasc. 3 ..	zł 7,25	27	nie wyszedł z druku
15	zł 5,25	20 fasc. 4 ..	zł 7,25	28 zł 15,—
16	zł 5,25	21	zł 3,60	29 zł 21,—
17	zł 5,25	22	zł 4,50	30 zł 45,—
18	zł 5,25	23	zł 4,50	31 zł 45,—
19	zł 5,25	24	zł 6,—	32 zł 36,—
20 fasc. 1 ..	zł 8,25	25	zł 4,50	33 zł 30,—
20 fasc. 2 ..	zł 7,25	26	zł 15,—		

ZAPISKI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU:

I nr 9, 11, 12	V nr 5—6, 8—12	IX nr 1—12	
II nr 3, 5, 7—12	VI nr 1—12	X nr 1—12	
III nr 1—8, 10	VII nr 1—12	XI nr 1—12	
	VIII nr 1—12	Cena zeszytu	zł —,75

(Tom VIII z. 1 zł 1,20, z. 3/4 zł 4,50; tom IX z. 7/8 zł 12,—, z. 9/12 zł 4,50)

BIESZK K. ks. dr: Walka Zakonu Krzyżackiego z Polską o przynależność kościelną Archidiaconatu Pomorskiego. 1928....	zł 2,40
BIRKENMAJER L. A. dr: Mikołaj Wodka z Kwidzyna, zwany Abstemius, lekarz i astronom polski z XV stulecia (2 tabl.) 1927	zł 3,60
BROSIG A. dr: Plastyka gotycka na Pomorzu. (26 tabl.) 1930....	zł 6,—
CHMIELECKI K. ks: Człowiek przedhistoryczny w Prusach Zachodnich oraz Przewodnik po zbiorach Towarzystwa Naukowego w Toruniu 1909.....	zł 0,90
CICHOSZEWSKA H.: Cmentarzysko w Poczerninie (16 tabl. 1931. — Rocznik 37	zł 2,70
CZAPLA B. ks. dr: Ad historiam ecclesiasticam Pomeraniae apparatus... collectus... a G. Schwengel. 1912—1915: — Fontes 16—18	zł 15,75
CZAPLEWSKI P. ks: Annales Monasterii Olivensis Ord. cist. aetate posteriores. 1916—18. = Fontes 20, fasc. 1—4.....	zł 30,75
CZAPLEWSKI P. ks.: Korespondencja Hieronima Rozrażewskiego T. I (1567—2 VII 1582). 1937 = Fontes 30.....	zł 45,—
CZAPLEWSKI P. ks.: Senatorowie świeccy, podskarbiowie i starostosownie Prus Królewskich (1454—1772). 1921. — Roczniki 26—28	zł 6,—
DĄBROWSKI S.: Dawne pierniki toruńskie (7 tabl.) 1927.....	zł 6,—
GLEMMA T. ks. dr: Kronika Benedyktyniek chełmińskich (1578—1619) 1926	zł 12,—
— Stosunki kościelne w Toruniu w stuleciu XVI i XVII na tle dziejów kościelnych Prus królewskich. 1934 — Rocznik 42..	zł 18,—
GLICZNER E.: Kronika zwzota, nauki i spraw Jezusa Chrystusa (Grodzisk 1579). Wydał ks. dr Miaskowski. 1928.....	zł 1,80

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

**SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU**

3

1 I 1949 — 31 XII 1949

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

3

zeszyt 1 — 4

1 I 1949 — 31 XII 1949

T O R U Ń

1 9 5 1

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
Z ZASIĘKU MINISTERSTWA SZKOŁ WYŻSZYCH I NAUKI

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

3

1951
1951

Czyt. Pomoczn.

Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego w Toruniu

E-2-14367

Nakład 600 egz. Format B 5 — Objętość $71\frac{1}{4}$ ark.

Papier ofsetowy bezdrz. 80 gr. L. zam. 524

Tłoczono w B.Z.G. Zakład Nr 17 we Włocławku, ul. Waryńskiego 4

Druk ukończono 15. VIII. 51 r.

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

NR 3 – STYCZEŃ – GRUDZIEŃ 1949

SPIS RZECZY

	Str.
SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1948.....	9
SPRAWOZDANIE KASOWE TOWARZYSTWA ZA ROK 1948 I SPRAWOZDANIE KOMISJI REWIZYJNEJ TOWARZYSTWA	14
Protokół dorocznego Walnego Zebrania Towarzystwa z dnia 19 lutego 1949 r.	16
Protokół Walnego Zebrania Towarzystwa z dnia 11 maja 1949	17
Skład Zarządu Towarzystwa	20
Skład Komisji Rewizyjnej Towarzystwa	20
Delegaci Towarzystwa	20
SPIS CZŁONKÓW TOWARZYSTWA :	21
Członkowie honorowi	21
Członkowie dożywotni	21
Członkowie korespondenci	21
Członkowie zwyczajni	21
SKŁAD WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA :	23
Wydział I Nauk Historycznych, Prawniczych i Społecznych	23
Komisja Historyczna	24
Komisja Prawnicza	24
Wydział II Filologiczno-Filozoficzny	25
Komisja Filologiczna	26
Wydział III Matematyczno-Przyrodniczy	27
Komisja do Badań Przyrodniczych Pomorza i Pojezierza Ma- zurskiego	28
MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIA- ŁÓW TOWARZYSTWA :	29
Wydział I	29
Wydział II	32
Wydział III	33

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEN:

Str.

WYDZIAŁ I.

<i>GÓRSKI KAROL</i> , Formularz Jerzego, pisarza grodzkiego krakowskiego z przełomu XIV i XV w.	50
<i>JANOWSKI MARIAN</i> , Arcybiskup Pełka	56
<i>JAKIMOWICZ ROMAN</i> , Kasztelania Kołobrzaska w świetle badań topograficznych i poszukiwań archeologicznych	56
<i>HOLUBOWICZ WŁODZIMIERZ</i> , Garncarstwo wiejskie zachodnich terenów Białorusi	64
<i>MATYSIK STANISŁAW</i> , Prawo nadbrzeżne (Ius naufragii) — Studium z historii prawa morskiego	64
<i>PRZESŁAWSKA HELENA</i> , Młodzież kaszubska w czasie okupacji	65
<i>HEJNOSZ WOJCIECH</i> , Przyczynek do dziejów ustrojowych Prus i Pomorza. O zaginionych województwach pruskich: królewickim, elbląskim i nyderlandzkim	67

KOMISJA HISTORYCZNA

Posiedzenie naukowe Komisji	67
-----------------------------------	----

KOMISJA PRAWNICZA

Posiedzenie naukowe Komisji	67
-----------------------------------	----

WYDZIAŁ II.

<i>ŚLUSZKIEWICZ EUGENIUSZ</i> , Rāvanavaha (Sētubandha) a Rāma vana	67
<i>ZAWOLZIŃSKI KAROL W.</i> , Sprawy wiersza—studia i przyczynki	71
<i>HUTNIKIEWICZ ARTUR</i> , Forma motywacyjna w kompozycji powieści Żeromskiego	72
<i>LEWIN PAULA</i> , Le rythme dans la prose de Maurice de Guérin	76
<i>SIWERT TADEUSZ</i> , O twórczości dramatycznej Leopolda Staffa	84
<i>WACHLOWSKA IRENA</i> , Le dynamisme dans les romans de Marivaux	84
<i>AMARANT FANNY</i> , La versification de Barbey d'Aurevilly	84
<i>FOSS GUSTAW</i> , Die niederdeutsche Mundart des Lipnoer Landes. Teil I: Phonetik	89
<i>CZEŻOWSKI TADEUSZ</i> , Kilka uwag o racjonalizmie i empiryzmie	89

KOMISJA FILOLOGICZNA

Posiedzenie naukowe Komisji	92
-----------------------------------	----

WYDZIAŁ III.

Str.

<i>RACIEŃKA MARIA</i> , Z badań nad unerwieniem kończyn u larw <i>Molanna angustata</i> Curt. (Trich.)	92
<i>HOHENDORF EUGENIUSZ</i> , Dotychczasowe metody obliczeń dzielnika opadowego a metoda średnich dziesięcioletnich	93
— Dzielniki opadowe dla Bydgoszczy, Poznania i Warszawy	93
<i>GORCZYŃSKI WŁADYSŁAW</i> , O rozkładzie stopnia suchości dzielników opadowych dla Europy	93
<i>STENZ EDWARD</i> , Zagadnienia klimatów suchych w świetle wyparowania	95
<i>RUDNICKI JULIUSZ</i> , O zmienności wartości form kwadratowych	95
<i>JĄSKOWSKI STANISŁAW</i> , O koniunkcji dyskusyjnej w rachunku zdań dla systemów dedukcyjnych sprzecznych	95
— Przyczynki do teorii symetrii ornamentów	95
<i>DUBIKAJTIS LECH</i> , Elementarny dowód twierdzenia Carmichaela-Walsha	96
<i>DZIEWULSKI WŁADYSŁAW</i> , Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej W Geminorum	96
— Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej V 367 Cygni	96
— Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej CD Cygni	96
<i>DZIEWULSKI WŁ. i IWANOWSKA WILHELMINA</i> , Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej KR Cygni	96
<i>GADZIKOWSKA HALINA i IWANISZEWSKI HENRYK</i> , Wyznaczenie ruchu słońca w przestrzeni w odniesieniu do gwiazd podwójnych	97
<i>GROMADSKA MELITYNA</i> , Wpływ temperatur stałych i przemiennych na wydzielanie CO ₂ przez poczwarki różnych owadów	97
<i>CZEŻOWSKI TADEUSZ</i> , Przyczynek do sylogistyki Arystotelesa. (Brentanowska teoria wniosków kategorycznych)	97
<i>JĄSKOWSKI STANISŁAW</i> , O interpretacjach zdań kategorycznych Arystotelesa w rachunku predykatów	97
<i>DZIEWULSKI WŁADYSŁAW, ŁUBIEŃSKA CECYLIA i IWANISZEWSKI HENRYK</i> , Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej długo-okresowej X (chi) Cygni	98
<i>HANUSOWA WANDA</i> , Oscylator torsyjny	98
<i>KOWNAS STANISŁAW</i> , Trzeciorzędowe drewna z Dobrzynia nad Wisłą	98
<i>SIENICKA ANTONINA</i> , Włoski na zoocecidiach wywołanych przez <i>Myzus ribis</i> na porzeczkach (<i>Ribes</i>)	99
<i>MIKULSKI JÓZEF ST.</i> , Uwagi o zastosowaniu wskaźników środowiskowych Stanley'a do ekologii płazów	99

<i>PRÜFFER JAN</i> , O pewnych swoistościach entomofauny rezerwatu cisowego (Wierzchlas)	Str. 100
<i>PRÜFFER JAN</i> i <i>SOLTYŚ EDWARD</i> , O niektórych nowych lub rzadkich gatunkach motyli Pomorza	100

**KOMISJA DO BADAŃ PRZYRODNICZYCH POMORZA
I POJEZIERZA MAZURSKIEGO**

Sprawozdanie z działalności Komisji	100
---	-----

WSPOMNIENIE POŚMIERTNE

<i>GÓRSKI KONRAD</i> , Karol Wiktor Zawodziński (wspomnienie pośmiertne)	102
---	-----

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

Spis wydawnictw powojennych.

S P R A W O Z D A N I E
Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

za czas od 19. I. do 31. XII. 1948

(przedstawione przez Sekretarza Zarządu — Helenę Piskorską
Dorocznemu Walnemu Zebraniu 19 lutego 1949).

Okres, który zamykamy w dniu dzisiejszym, jest pierwszym rokiem działalności Towarzystwa Naukowego po dokonaniu z końcem roku 1947 przekształceniu go na Towarzystwo o charakterze akademickim.

Towarzystwo Naukowe zostało zaproszone do organizującego się Związku Towarzystw Naukowych i brało udział przez swych delegatów w konferencji porozumiewawczej w Warszawie w dniu 20 listopada 1948 r. Celem tej konferencji, zwołanej przez Polską Akademię Umiejętności, było przygotowanie wniosków na mający się odbyć w najbliższych miesiącach Kongres Nauki. Na konferencji, w której brało udział tylko siedem organizacji naukowych i to: Polska Akademia Umiejętności; Polska Akademia Nauk Technicznych oraz Towarzystwa Naukowe: Warszawskie, Łódzkie, Poznańskie, Wrocławskie i nasze, przeważało zdanie, że nauka polska reprezentowana przez te właśnie towarzystwa naukowe powinna wystąpić z własną koncepcją organizowania i planowania naukowego. Każdemu z reprezentowanych ośrodków przydzielono do opracowania pewien odcinek naukowy. Naszemu Towarzystwu poruczono opracowanie prac naukowych i badawczych w dziedzinie historii Ziemi Pomorskich oraz astronomii i astrofizyki. Z ramienia Towarzystwa przejęli tę pracę prof. dr Wł. Dziewulski i prof. dr Karol Górski.

Z posiadanych i zorganizowanych przez Towarzystwo Naukowe zbiorów naukowych najistotniejszym jest jego biblioteka, umieszczona w Książnicy Miejskiej im. Kopernika. Biblioteka liczyła

w roku sprawozdawczym 12.720 dzieł w 14.601 tomach oraz 874 czasopism w 3.363 tomach. Z wymiany otrzymano 111 dzieł w 138 tomach, posiadamy zatem obecnie 13.705 dzieł w 18.102 tomach.

Archiwum Towarzystwa składa się z akt dawnych własnych oraz ze złożonych lub ofiarowanych archiwaliów. Pierwsze zostały uporządkowane staraniem Zarządu, drugie w liczbie 15 dokumentów i około 6 m. b. voluminów złożono w Archiwum m. Torunia.

Muzeum Towarzystwa oddane w depozyt do Muzeum Miejskiego stanowi znakomitą część tej instytucji. Szczególnie bogaty jest dział prehistoryczny, opisany w pierwszych Rocznikach Towarzystwa. Katalogu muzealiów nie zrekonstruowano jeszcze po wojnie.

Towarzystwo prowadzi wymianę naukową z instytucjami naukowymi krajowymi i zagranicznymi.

Zarząd Towarzystwa odbył 9 posiedzeń, na których omawiano sprawy bieżące, organizacyjne i wydawnicze, oraz dokonano podziału otrzymanych subwencji między poszczególne Wydziały.

Wydział I, Nauk Historycznych, Prawniczych i Społecznych ukonstytuowany w dniu 5. XII. 1948 r. liczył członków miejscowych czynnych 13, miejscowych 5 i zamiejscowych 6. W skład prezydium wchodził: przewodniczący — ks. Paweł Czaplewski, wiceprzewodniczący — Karol Górski, sekretarz — Stanisław Hoszowski. Wobec nieobecności przewodniczącego ks. prałata Czaplewskiego faktyczne przewodnictwo Wydziału sprawował Karol Górski.

Wydział odbył 7 naukowych i 9 administracyjnych posiedzeń; przedstawiono i zakwalifikowano do druku 9 prac, w tym: 2 dotyczące historii Pomorza, 1 nauk pomocniczych historii, 1 historii Kościoła, 1 historii prawa, 3 historii polskiej ogólnej, 1 prehistorii.

Członkowie Wydziału brali czynny udział w konferencji historyków w Szczecinie w kwietniu 1948 r., poświęconej historii krajów bałtyckich i pomorskich, oraz w VII Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich we Wrocławiu we wrześniu 1948.

W roku sprawozdawczym działały następujące Komisje Wydziałowe:

a) Komisja Historyczna złożona z 16 osób. Komisja odbyła 3 posiedzenia naukowe, na których wygłoszono 2 referaty. Do prac specjalnych Komisji należy zajmowanie się historią regionalną Pomorza i Torunia.

b) Komisja Historii Mistyki złożona z 6 osób. Komisja zajmowała się zbieraniem odpisów źródeł i ich kolacjonowaniem oraz odbyła 1 zebranie sprawozdawcze.

c) Komisja Prawnicza utworzona uchwałą Wydziału z dn. 27. IV. 1948 r. znajduje się jeszcze w stadium organizowania.

Na zlecenie prezydium Wydziału Komisja Historyczna opracowała dla władz nadrzędnych w Warszawie oraz dla Zarządu Miejskiego w Toruniu memoriał w sprawie pomieszczenia dla tutejszego Archiwum Miejskiego, który zyskał aprobatę władz.

Wydział II, Filologiczno-Filozoficzny liczy 11 członków miejscowych czynnych, 3 członków miejscowych oraz 4 członków zamiejscowych. Przewodniczącym Wydziału jest Zygmunt Czerny, wiceprzewodniczącym Stefan Srebrny, sekretarzem Tadeusz Czeżowski.

W ciągu roku 1948 odbyły się 4 posiedzenia naukowe Wydziału, 3 administracyjne oraz 4 zebrania Komisji Filologicznej. Na posiedzeniach Wydziału zreferowano i przyjęto do druku 22 prace naukowe: 2 z zakresu nauk filozoficznych i pedagogiki, 4 z zakresu literatury polskiej, 4 z zakresu literatur romańskich, 3 z zakresu filologii klasycznej, 9 z zakresu językoznawstwa. Na posiedzeniach administracyjnych rozstrzygnięto szereg spraw natury organizacyjnej.

W łonie Wydziału istnieje Komisja Filologiczna, do której należy 10 członków Wydziału oraz 15 współpracowników. Komisja Filologiczna odbyła 4 posiedzenia naukowe, na których przedyskutowano przedstawione referaty. Nadto dnia 11 grudnia zorganizowała wspólnie z oddziałem toruńskim Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza uroczyste posiedzenie z okazji 150-rocznicy urodzin poety, na którym członek Wydziału Konrad Górski wygłosił prelekcję: „O Grażynie Adama Mickiewicza”.

Wydział III, Matematyczno-Przyrodniczy liczy 11 członków miejscowych czynnych, 6 członków miejscowych oraz 3 członków zamiejscowych. Przewodniczącym jest Władysław Dziewulski, wiceprzewodniczącym — Jan Prüffer, sekretarzem — Wilhelmina Iwanowska. Wydział odbył 5 posiedzeń. Na posiedzeniach tych zreferowano i zakwalifikowano do druku 18 prac, w tym 13 z dziedziny astronomii, 1 z matematyki, 4 z nauk przyrodniczych.

Na posiedzeniu w dniu 2. XI. 1948 r. przyjmowano jako gościa Sir Harolda Spencer'a Jones'a, Astronoma Królewskiego, dyrektora

Obserwatorium Astronomicznego w Greenwich. Wygłosił on odczyt pt.: „Warunki życia na planetach”.

Przy Wydziale istnieje Komisja do Badań Pomorza i Pojezierza Pomorskiego której przewodniczy Jan Prüffer a sekretarzem jest Jan Walas. Komisja odbyła 7 posiedzeń, na których ułożono plan badań fizjograficznych oraz zorganizowano badania zespołowe wydm pod Toruniem. Wyniki przeprowadzonych badań zostaną ogłoszone w wydawnictwie Wydziału.

Punkt ciężkości działalności Wydziałów to praca wydawnicza. W dziedzinie tej rok miniony był nader bogaty. Ukazał się tom 51 i 52 tradycyjnych „Roczników”, zawierający następujące prace: Bartkowiak Marian — *Towarzystwo Jaszczurcze w latach 1397-1437*; Osmólska-Piskorska Bożena — *Towarzystwo Pomocy Naukowej — pół wieku istnienia i działalności*; Chwalibińska Jadwiga — *Ród Prusów w średniowieczu*. W druku znajdują się: Tync Stanisław — *Dzieje Gimnazjum Toruńskiego t. II*; Zdrójkowski Zbigniew — „*Praktyka Kryminalna*“ *Jakóba Czechowicza*. Również w druku jest tom 34 „*Fontes*”, zawierający *Inwentarz Akt Sejmikowych Prus Królewskich*, a w przygotowaniu: *Rachunki z oblężenia Świecia w 1461* oraz *Inwentarz dóbr ziemskich kujawskich i pomorskich 1582*. „*Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu*” tom XIV (w druku) zawiera 7 artykułów, m. in. Osmólskiej-Piskorskiej Bożeny — *Towarzystwo Naukowe, powstanie i zarys dziejów*, a dalej drobne prace i materiały, w tym Karola Górskiego — *Zagadnienie produkcji mikrofilmowych odbitek pozytywu w zastosowaniu do źródeł historycznych*. Wznowiono osobne wydawnictwo „*Prace Prehistoryczne*”. Jako pierwsza ukazała się praca Włodzimierza Hołubowicza — *Studia nad metodami badań warstw kulturowych w prehistorii polskiej*.

Wydział Matematyczno-Przyrodniczy zapoczątkował nowe wydawnictwo pod ogólną nazwą: *Studia Societatis Scientiarum Torunensis* w dwóch sekcjach: A — matematyczno-fizycznej i E — zoologicznej. W pierwszej ukazały się: Jaśkowskiego Stanisława — 4 prace: *Trzy przyczynki do dwuwartściowego rachunku zdań* (Sectio A, Vol. I, Nr. 1); *O zmiennych zdaniowych zależnych* (Nr. 2); *O pewnych grupach klas zbiorów i ich zastosowanie do definicji liczb* (Nr. 3); *Rachunek zdań dla systemów dedukcyjnych sprzecznych* (Nr. 5); Skorki Eugeniusza — *O pewnych własnościach optycznych kryształów chryzemu i antracenu, zabarwionych naftacenenem*

(Sectio. A, Vol. I, Nr. 4). W sekcji E wyszły 2 prace Jana Prüffera — *Z badań nad kornikami lasu Zakretowego pod Wilnem* (Vol. I, Nr. 2); *Przyczynek do znajomości motyli Wołynia* (Vol. I, Nr. 5); Wengris Janiny — *Badania nad rozmieszczeniem mrowisk w zależności od warunków ekologicznych* (Vol. I, Nr. 1) oraz — *Rośliniarki okolic Oszmiany* (Vol. I, Nr. 4); Markiewicz Eleonory — *Przyczynek do badań nad zimowaniem w podłożu leśnym niektórych zwierząt bezkręgowych ze specjalnym uwzględnieniem chrząszczy* (Vol. I, Nr. 6). Ogółem Wydział III wydał 10 prac.

Podczas gdy osobne wydawnictwa prehistoryczne i przyrodnicze mają poprzedników w przedwojennym naszym dorobku (wychodziły od 1936 r. *Badania Przyrodnicze Pomorskie*, oraz *Prace Prehistoryczne* od r. 1938), osobne wydawnictwo rozpraw filozoficznych i filologicznych jest nowością w dziejach Towarzystwa Naukowego. W roku sprawozdawczym w ramach wydawnictwa PRACE WYDZIAŁU FILOLOGICZNO - FILOZOFICZNEGO opublikowano: Rutki Jan — *Doktryna Hume'a o prawdopodobieństwie*; Sławińska Irena — *Tragedia w epoce Młodej Polski*; Mirowicz Anatol — *O grupach syntaktycznych z przydawką*; Krysiniel-Józefowiczowa Barbara — *De Quibusdam Plauti exemplaribus Graecis*. W druku znajdują się prace: Srebrny Stefan — *Critica et exegetica in Aeschylum*; Zgorzelski Czesław — *Duma, poprzedniczka ballady* i Preisner Walerian — *Stosunki literackie polsko-włoskie w latach 1800—1939*.

Zupełną nowością, nie tylko w działalności wydawniczej Towarzystwa, ale w ogóle w dziedzinie wydawnictw źródłowych są wydawane przez Górskiego Karola metodą mikrofilmową źródła historyczne pod ogólną nazwą *Rotuli Photographici*. Dotąd wykonano 12 zwojów czyli 500 zdjęć, zawierających reprodukcję mikrofilmową Recessów Sejmików Stanów Pruskich z lat 1506—1653; w przygotowaniu Akta Landtagu Wschodnio-Pruskiego 1541—1544, nieznanne polskim badaczom.

Ogółem wydało Towarzystwo w roku 1948 stron druku 1888, czyli 118 arkuszy — w druku jest dalszych 1140 stron, czyli 90 arkuszy.

Sprawy administracyjne Towarzystwa załatwia biuro, w skład którego wchodzi: kierownik biura, kierownik wydawniczy, biuralistka i woźny. Za rok sprawozdawczy otrzymano pism 310, wysłano 253.

SPRAWOZDANIE

za okres od 1 stycznia 1948 r.

1. Wpływy:

1. Subwencje Ministerstwa Oświaty	2.387.000,—	
2. „ Prezydium Rady Ministr.	2.000.000,—	
3. „ Min. Ziem. Odzyskanych	700.000,—	
4. „ Nar. Banku Polsk. O./Tor.	11.000,—	5.098.000,—
5. Dochody własne:		
a) ze sprzedaży wydawnictw	76.498,—	
b) z nieruchomości	—	
c) ze składek członkowskich	55.070,—	131.568,—
6. Saldo na dzień 1 stycznia 1948 r.		1.687.497,—
Razem		<u>6.917.065,—</u>

Zestawienie:

Dochody	zł	6.917.065,—
rozchody	zł	5.832.909,—
Saldo na 1. I. 1949 r.	zł	<u>1.084.156,—</u>

Zbadano Książkę Kasową za czas od 1. I. 1948 do 31. XII. 1948 r. i stwierdzono zgodność zapisów z przedłożonymi podkładkami.

Saldo na dzień 1. I. 1949 r. wynosi 1.084.156 zł.

Toruń, 17. II. 1949 r.

Za Komisję Rewizyjną Towarzystwa
Naukowego w Toruniu

(—) Prof. dr Ryszard Mienicki

RACHUNKOWE

do 31 grudnia 1948 r.

2. Wydatki:

1. Prace wydawnicze:

a) honoraria autorskie	295.857,—	
b) honoraria za tłumaczenia	4.500,—	
c) papier	25.186,—	
d) druk	4.619.480,—	
e) inne, związane z wydawn.	152.712,—	5.097.735,—

2. Prace naukowe:

a) zakup pomocy nauk. i przyrządów	415.473,—	
b) biuletyn astronomiczny	45.694,—	
c) zakup książek	—	461.167,—

3. Wydatki administracyjne:

a) płace personelu naukowego	—		
b) „ „ administr.	180.500,—		
c) podróże służbowe	9.140,—		
d) środki lokomocji	—		
e) pomieszczenia	—		
f) wydatki biurowe:			
maszyna do pisania	45.000,—		
węgiel	6.325,—		
porto i mat. piśm.	33.042,—	84.367,—	274.007,—

R a z e m 5.832.909,—

Za zgodność z dowodami kasowymi

Skarbnik

(—) *Dr Franciszek Szeliga*

Prezes

(—) *Prof. dr Konrad Górski*

Protokół

Dorocznego Walnego Zebrania Towarzystwa Naukowego w Toruniu, które odbyło się dnia 19 lutego 1949 r. o godz. 17.30 w Auli Collegium Maius Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Porządek obrad:

- 1) Zagajenie i wybór Prezydium Zebrania
- 2) Odczytanie zeszłorocznego protokołu Walnego Zebrania
- 3) Sprawozdanie Zarządu:
 - a) Sekretarza
 - b) Skarbnika
 - c) Komisji Rewizyjnej
- 4) Dyskusja nad sprawozdaniem Zarządu
- 5) Wybory uzupełniające członków i ich zastępców do Komisji Rewizyjnej
- 6) Ogłoszenie nazwisk nowych członków Wydziałów.

Prezes Towarzystwa prof. dr Konrad Górski otwiera Zebranie i wnosi, by uczcić pamięć zmarłych członków Towarzystwa prof. dr Juliusza Rudnickiego i konsula Bronisława Hozakowskiego. Zebrani uczcili ich pamięć przez powstanie.

1) Zgodnie ze statutem proponuje wybór Prezydium Walnego Zebrania w osobach: przewodniczący prof. dr Karol Koranyi, sekretarz dr Stefan Hrabec. — Wybór przyjęto przez aklamację.

Przewodnictwo zebrania obejmuje prof. dr Karol Koranyi.

- 2) Protokół z ostatniego Walnego Zebrania odczytany przez dr S. Hrabca zostaje przyjęty jednomyślnie.
- 3) Odczytanie sprawozdań Zarządu:
 - a) sekretarza — dyr H. Piskorskiej
 - b) skarbnika — dyr dr Fr. Szeligi
 - c) Komisji Rewizyjnej — odczytuje prof. dr R. Mienicki.
- 4) Dyskusji nie było. Wniosek Komisji Rewizyjnej o udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi przyjęto jednomyślnie.
- 5) Prof. dr Konrad Górski proponuje na członka Komisji Rewizyjnej prof. dr Janinę Hurynowiczównę, na zastępców prof. dr Wojciecha Hejnosza i prof. dr Stanisława Jaśkowskiego. Wybór przyjęto jednomyślnie.

- 6) Wydział I — Doc. dr Leonid Żytkowicz
 Wydział II — Dr Stefan Hrabec, dr Halina Turska
 Wydział III — Prof. dr Henryk Szarski,
 Prof. dr Józef Mikulski.

Sekretarz
 (—) *Dr Stefan Hrabec*

Przewodniczący
 (—) *Prof. dr Karol Koranyi*

Protokół

Walnego Zebrania Towarzystwa Naukowego w Toruniu, które odbyło się dnia 11 maja 1949 r. o godz. 18-ej w Auli Collegium Maius Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Porządek obrad:

- 1) Rezygnacja Prezesa, Wiceprezesa i Sekretarza Zarządu
- 2) Wybór Prezesa
- 3) Uzupełniające wybory do Zarządu.

Obecni: Prof. dr Zygmunt Czerny, prof. dr Karol Koranyi, prof. dr Kazimierz Hartleb, prof. Stefan Srebrny, dr Franciszek Szeliga, prof. dr Władysław Namysłowski, prof. dr Roman Jakimowicz, prof. Jerzy Remer, prof. dr Władysław Dziewulski, doc. dr Leonid Żytkowicz, prof. dr Ryszard Mienicki, prof. dr Jan Prüffer, prof. dr Tadeusz Czeżowski, prof. dr Kazimierz Sośnicki, mgr Józef Mossakowski, dr Ignacy Dziedzic, prof. dr Karol Górski, dr Maria Znamierowska-Prüfferowa, dr Halina Turska, dr Stefan Burhardt, prof. dr Eugeniusz Słuszkiewicz, dr Adam Dygdała, dr Bogusław Moroń, doc. dr Jan Gerlach, prof. dr Bronisław Pawłowski, dr Jadwiga Lechicka, Helena Piskorska, dr Antonina Sienicka, prof. dr Witold Sylwanowicz, dr Zygmunt Wdowiszewski, prof. dr Stanisław Hoszowski.

Prezes T-wa prof. dr Konrad Górski otwiera Zebranie i zgodnie ze Statutem proponuje wybór Prezydium Walnego Zebrania w osobach: Przewodniczący prof. Stefan Srebrny, sekretarz prof. dr Stanisław Hoszowski. Propozycję przyjęto przez aklamację.

Przewodnictwo Zebrania obejmuje prof. Stefan Srebrny.

1) Prof. dr Konrad Górski, informując o okolicznościach w jakich objął kierownictwo Towarzystwa Naukowego w jesieni 1945 roku, podkreśla, że za główne swe zadanie uważał przekształcenie Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Towarzystwo ściśle naukowe o charakterze akademickim. Obecnie względy na dobro Towarzystwa skłaniają go do zgłoszenia rezygnacji ze stanowiska prezesa T-wa. Równocze-

śnie z nim rezygnuje wiceprezes prof. dr Jan Prüffer, aby umożliwić pełne przeorganizowanie Prezydium Towarzystwa. Rezygnacja Sekretarza Zarządu T-wa p. Heleny Piskorskiej związana jest z oddawna ponawianymi prośbami wycofania się z prac Zarządu ze względu na nawał zajęć zawodowych i zły stan zdrowia.

Następnie prof. dr Konrad Górski imieniem Zarządu T-wa zgłasza kandydaturę prof. dr Władysława Dziewulskiego na prezesa, prof. dr Karola Koranyiego na wiceprezesa, prof. dr Tadeusza Czeczowskiego na sekretarza.

Przewodniczący Zebrania prof. S. Srebrny otwiera dyskusję nad rezygnacją Prezydium Zarządu. Wobec tego, że nikt nie zgłosił chęci zabrania głosu w dyskusji — uznaje rezygnację za przyjętą przez Walne Zebranie.

2) Przewodniczący Zebrania prof. S. Srebrny prosi o zgłaszanie dalszych kandydatur na stanowisko prezesa. Nowych kandydatur nie zgłoszono. Wobec wysunięcia tylko jednej kandydatury wybór prof. dr Wł. Dziewulskiego na prezesa T-wa uznaje Przewodniczący za dokonany. Oświadczenie przyjęło przez aklamację.

Nowowybrany Prezes prof. dr Wł. Dziewulski składa oświadczenie następującej treści:

„Dziękuję najuprzejmiej za tak dla mnie zaszczytne powierzenie mi godności Prezesa, choć uprzedzam Sz. Kolegów, którzy byli łaskawi wysunąć mą kandydaturę, że nie sądzę, abym nadawał się do piastowania tej wysokiej godności. Wobec tego, że nie mogę ze względu na stan zdrowia dzisiaj przemówić, ograniczę się do kilku zdań, jakie chciałbym złożyć wobec Walnego Zebrania. Z wielkim żalem dowiedziałem się o tym, że prof. dr Konrad Górski powziął decyzję zrezygnowania z godności Prezesa. Prawdopodobnie wszyscy, a zwłaszcza członkowie T-wa, zdawali sobie sprawę, jak gorąco zajmował się ustępujący nasz Prezes sprawami T-wa, ile pracy wkładał w jego sprawy, z jakim poświęceniem dbał o jego rozwój i rozkwit. Nie tylko z obowiązku, lecz przede wszystkim z potrzeby serca pragnę mu złożyć gorące i serdeczne podziękowanie za te wszystkie prace, których owoce widzimy i z których korzystamy. Prof. dr Konrad Górski przyjął godność Prezesa po ustąpieniu czcigodnego, a tak dla Towarzystwa zasłużonego Ks. prałata Czaplewskiego. Obejmując to stanowisko, postawił sobie prof. Górski za pierwsze zadanie dostosowanie T-wa do nowych potrzeb, jakie wynikły z uruchomienia Uniwersytetu. Powstały więc w łonie

T-wa — z jego inicjatywy — trzy Wydziały ściśle naukowe, które zaczęły się rozwijać bardzo pomyślnie. Z chwilą gdy Towarzystwo Naukowe przekształciło się w tak zwane Towarzystwo akademickie, dalszym staraniem prof. Górskiego było dążenie do tego, by Towarzystwo nasze weszło w skład Komitetu, który jednoczył wszystkie towarzystwa o charakterze akademickim i Jemu zawdzięczamy, że Towarzystwo odniosło tu pełny sukces. Dzisiaj przedstawiciel T-wa jest równoprawnym członkiem Komitetu w rzędzie delegatów innych towarzystw akademickich. Wydaje mi się, że te dwa osiągnięcia są tak doniosłe dla naszego Towarzystwa, że do nich się ograniczę, nie wspominając ani wyliczając wielu innych zasług, znanych wszystkim a zwłaszcza członkom Zarządu. Za tę całą tak owocną działalność, której trwałe dowody znajdziemy zawsze w kronice Towarzystwa, składam z głębi serca płynące wyrazy podziękowania.

Jednocześnie ustępuje dotychczasowy Wiceprezes prof. dr Jan Prüffer, który tak dzielnie pomagał Prezesowi w jego poczynaniach i pracach. Również prof. Prüfferowi chciałbym złożyć serdeczne podziękowanie. Zupełnie niezależnie ustępuje Sekretarz Towarzystwa. Na ostatnim posiedzeniu Zarządu rozpatrywano podanie zawierające rezygnację p. H. Piskorskiej. Z prawdziwym żalem przyjęliśmy do wiadomości tę rezygnację. Pani dyrektor Piskorska była długoletnim członkiem Zarządu Towarzystwa i jednocześnie długoletnim jego Sekretarzem. Jest ona żywym łącznikiem historii dawnego Towarzystwa i obecnego. Wszyscy, którzy po wojnie wstąpili do Towarzystwa poznali i ocenili ten wkład pracy, jaki wniosła pani dyr. Piskorska do działalności i rozwoju Towarzystwa. Chciałbym na tym miejscu złożyć i jej również gorące podziękowanie za ofiarną pracę".

Przewodniczący prof. S. Srebrny uznając oklaski za aprobatę wszystkich obecnych treści przeczytanego oświadczenia, proponuje powziąć uchwałę wyrażającą głęboką wdzięczność prof. dr Konradowi Górskiemu za jego owocną dotychczasową działalność na stanowisku Prezesa T-wa. Uchwałę przyjęto przez ogólną aklamację.

Prof. Górski podkreśla, że wszyscy członkowie Zarządu przyczynili się do wyników osiągniętych przez Zarząd i składa podziękowanie za współpracę.

3) Przewodniczący prof. Srebrny prosi o zgłaszanie kandydatur na Wiceprezesa i Sekretarza Zarządu. Wobec braku zgłoszeń uważa kandydatury wysunięte przez Zarząd, tj. prof. dr K. Koranyiego

na Wiceprezesa a prof. dr T. Czeżowskiego na Sekretarza, za przyjęte przez Walne Zebranie. Na tym porządek dzienny wyczerpano i Zebranie Walne zamknięto.

Toruń, dnia 11 maja 1949 r.

Sekretarz Walnego Zebrania Przewodniczący Walnego Zebrania
(—) *Prof. dr Stanisław Hoszowski* (—) *Prof. Stefan Srebrny*

SKŁAD ZARZĄDU TOWARZYSTWA

Prezes	Dziewulski Władysław
Wiceprezes	Koranyi Karol
Sekretarz	Czeżowski Tadeusz
Skarbnik	Szeliga Franciszek

Członkowie Zarządu: Dziejic Ignacy
Michalek Stefan

Przewodniczący Wydziałów:

Wydział I	ks. Czaplewski Paweł (w stałym zastępstwie Hartleb Kazimierz)
Wydział II	Czerny Zygmunt
Wydział III	Prüffer Jan

SKŁAD KOMISJI REWIZYJNEJ TOWARZYSTWA

Członkowie Komisji: Mienicki Ryszard
Hurynowiczówna Janina

Zastępcy członków Komisji: Hejnosz Wojciech
Jaśkowski Stanisław

DELEGACI TOWARZYSTWA

do Miejskiego Komitetu Bibliotecznego (m. Torunia):

Hrabec Stefan i Dygdała Adam

do Wojewódzkiego Komitetu Bibliotecznego (woj. pomorskiego):

Makowiecki Tadeusz

do Komitetu Ochrony Przyrody PAU Wydział Matematyczno-Przyrodniczy:

Mikulski Józef

SPIS CZŁONKÓW TOWARZYSTWA
(według stanu na dzień 31.XII.1949 r.)

Członkowie honorowi:

1. Nitsch Kazimierz

Członkowie dożywotni:

2. Ks. Czaplewski Paweł
3. Sczaniecki Jan

Członkowie korespondenci:

4. Konopczyński Władysław
5. Kostrzewski Józef
6. Skałkowski Adam
7. Tymieniecki Kazimierz
8. Wojciechowski Zygmunt

Członkowie zwyczajni:

9. Basiński Antoni
10. Bukowski Andrzej
11. Borowik Józef
12. Bulas Kazimierz
13. Burhardt Stefan
14. Czerny Zygmunt
15. Czeżowski Tadeusz
16. Dygdała Adam
17. Dziejic Ignacy
18. Dziejulski Władysław
19. Elzenberg Henryk
20. Gerlach Jan
21. Ks. Glemma Tadeusz
22. Górski Karol
23. Górski Konrad
24. Gumowski Marian
25. Hartleb Kazimierz
26. Hejnosz Wojciech
27. Herbst Stanisław
28. Hoszowski Stanisław
29. Hurynowiczówna Janina
30. Iwanowska Wilhelmina

31. Jabłoński Aleksander
32. Jakimowicz Roman
33. Jaśkowski Stanisław
34. Kolankowski Ludwik
35. Koranyi Karol
36. Kruszelnicki Tadeusz
37. Kucharski Eugeniusz
38. Kurowski Leon
39. Ks. Ledóchowski Józef
40. Lewicki Andrzej
41. Ks. Liedtke Antoni
42. Ks. Łęga Władysław
43. Łukowicz Jan
44. Makowiecki Tadeusz
45. Michałek Stefan
46. Mienicki Ryszard
47. Miśkiewicz Tadeusz
48. Moroń Bogusław
49. Mossakowski Józef
50. Namysłowski Władysław
51. Niklewski Marian
52. Lis-Olszewski Witold
53. Passendorfer Edward
54. Pautsch Fryderyk
55. Pawłowski Bronisław
56. Piskorska Helena
57. Prüffer Jan
58. Racięcka Maria
59. Radomska Irena
60. Remer Jerzy
61. Roman Stanisław
62. Ks. Sawicki Franciszek
63. Sienicka Antonina
64. Skimina Stanisław
65. Ślaski Kazimierz
66. Słuszkiewicz Eugeniusz
67. Sośnicki Kazimierz
68. Srebrny Stefan
69. Stelmachowska Bożena

70. Sylwanowicz Witold
71. Szeliga Franciszek
72. Tomaszewski Sylwester
73. Tync Stanisław
74. Walas Jan
75. Wałęga Stanisław
76. Wdowiszewski Zygmunt
77. Wilkoszewski Aleksander
78. Witkowski Leon
79. Włodarski Bronisław
80. Wyszynski Michał
81. Zakrzewski Jan
82. Znamierowska-Prüfferowa Maria
83. Żytkowicz Leonid.

SKŁAD WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

WYDZIAŁ I

NAUK HISTORYCZNYCH, PRAWNICZYCH I SPOŁECZNYCH

Przewodniczący	— Ks. Czaplewski Paweł
Zastępca przewodniczącego	— Hartleb Kazimierz
Sekretarz	— Hoszowski Stanisław

Członkowie miejscowi

A. Czynni:

1. Ks. Czaplewski Paweł	— Miłobądz, poczta Tczew
2. Górski Karol	— Toruń, Uniw. M. Kopernika
3. Gumowski Marian	— " " "
4. Hartleb Kazimierz	— " " "
5. Hejnosz Wojciech	— " " "
6. Hoszowski Stanisław	— " " "
7. Jakimowicz Roman	— " " "
8. Kolankowski Ludwik	— " " "
9. Koranyi Karol	— " " "
10. Mienicki Ryszard	— " " "
11. Pawłowski Bronisław	— " " "
12. Włodarski Bronisław	— " " "
13. Wyszynski Michał	— " " "

B.

14.	Gerlach Jan	— Toruń, Uniw. M. Kopernika
15.	Namysłowski Władysław	— " " "
16.	Piskorska Helena	— Toruń, Archiwum m. Torunia
17.	Stelmachowska Bożena	— Toruń, Uniw. M. Kopernika
18.	Wdowiszewski Zygmunt	— " " "
19.	Żytkowicz Leonid	— " " "

Członkowie zamiejscowi:

20.	Ks. Glemma Tadeusz	— Kraków, Uniw. Jagielloński
21.	Kostrzewski Józef	— Poznań, Uniwersytet
22.	Ks. Liedtke Antoni	— Pelplin, Semin. Duchowne
23.	Ks. Łęga Władysław	— Sopot, ul. Kościuszki 19
24.	Tymieniecki Kazimierz	— Poznań, Uniwersytet
25.	Wojciechowski Zygmunt	— " "

KOMISJA HISTORYCZNA

Przewodniczący — Górski Karol
Sekretarz — Piskorska Helena

Członkowie:

1.	Gerlach Jan	8.	Koranyi Karol
2.	Górski Karol	9.	Mienicki Ryszard
3.	Gumowski Marian	10.	Piskorska Helena
4.	Hartleb Kazimierz	11.	Wdowiszewski Zygmunt
5.	Hejnosz Wojciech	12.	Włodarski Bronisław
6.	Hoszowski Stanisław	13.	Wyszyński Michał
7.	Kolankowski Ludwik	14.	Żytkowicz Leonid.

Współpracownicy:

1. Cieślak Tadeusz
2. Lechicka Jadwiga
3. Ślaski Kazimierz
4. Zdrójkowski Zbigniew.

KOMISJA PRAWNICZA

utworzona 9 maja 1949 r.

Przewodniczący — Wyszyński Michał
Sekretarz — Zdrójkowski Zbigniew.

Członkowie:

1. Gerlach Jan
2. Hejnosz Wojciech
3. Koranyi Karol
4. Namysłowski Władysław
5. Wyszyński Michał.

Współpracownicy:

1. Brzeziński Wacław
2. Buczkowski Stefan
3. Cieślak Tadeusz
4. Hagemajer Włodzimierz
5. Kurowski Leon
6. Lis-Olszewski Witold
7. Prószyński Stefan
8. Szczurkiewicz Tadeusz
9. Zdrójkowski Zbigniew.

WYDZIAŁ II

FILOLOGICZNO - FILOZOFICZNY

Przewodniczący	— Czerny Zygmunt
Zastępca przewodniczącego	--- Srebrny Stefan
Sekretarz	— Czeżowski Tadeusz

Członkowie miejscowi

A. Czynni:

1. Czerny Zygmunt	— Toruń, Uniwersytet M. Kopernika
2. Czeżowski Tadeusz	— " " "
3. Elzenberg Henryk	— " " "
4. Górski Konrad	— " " "
5. Kucharski Eugeniusz	— " " "
6. Makowiecki Tadeusz	— " " "
7. Skimina Stanisław	— " " "
8. Słuszkiewicz Eugeniusz	— " " "
9. Sośnicki Kazimierz	— " " "
10. Srebrny Stefan	— " " "

B.

11. Burhardt Stefan	— Toruń,	Uniw. M. Kopernika
12. Hrabec Stefan	— " "	" "
13. Lewicki Andrzej	— " "	" "
14. Remer Jerzy	— " "	" "
15. Turska Halina	— " "	" "

Członkowie zamiejscowi:

16. Bulas Kazimierz	— Rzym, Stacja Naukowa PAU
17. Nitsch Kazimierz	— Kraków, Uniwersytet Jagielloński
18. Ks. Sawicki Franciszek	— Pelplin, Seminarium Duchowne
19. Urbańczyk Stanisław	— Poznań, Uniwersytet

KOMISJA FILOLOGICZNA

Przewodniczący	— Makowiecki Tadeusz
Zastępca przewodniczącego	— Słuszkiewicz Eugeniusz
Sekretarz	— Hrabec Stefan

Członkowie:

1. Czerny Zygmunt	7. Skimina Stanisław
2. Elzenberg Henryk	8. Słuszkiewicz Eugeniusz
3. Górski Konrad	9. Srebrny Stefan
4. Hrabec Stefan	10. Turska Halina
5. Kucharski Eugeniusz	11. Urbańczyk Stanisław
6. Makowiecki Tadeusz	

Współpracownicy:

1. Abramowiczówna Zofia	7. Mirowicz Anatol
2. Budkowska Janina	8. Moroń Bogusław
3. Foss Gustaw	9. Preisner Walerian
4. Gerstmann Stanisław	10. Sławińska Irena
5. Krysinieł-Józefowiczowa B.	11. Witkowski Leon
6. Małunowiczówna Leokadia	12. Zgorzelski Czesław

WYDZIAŁ III
MATEMATYCZNO - PRZYRODNICZY

Przewodniczący — Prüffer Jan
Zastępca przewodniczącego — Passendorfer Edward
Sekretarz — Iwanowska Wilhelmina

Członkowie miejscowi

A. Czynni:

1. Basiński Antoni	—	Toruń, Uniwersytet M. Kopernika
2. Dziewulski Władysław	—	" " "
3. Garczyński Władysław	—	" " "
4. Hurynowiczówna Janina	—	" " "
5. Iwanowska Wilhelmina	—	" " "
6. Jabłoński Aleksander	—	" " "
7. Passendorfer Edward	—	" " "
8. Prüffer Jan	—	" " "
9. Zabłocki Jan	—	" " "

B.

10. Galon Rajmund	—	Toruń, Uniwersytet M. Kopernika
11. Jaśkowski Stanisław	—	" " "
12. Kołaczowska Maria	—	" " "
13. Mikulski Józef	—	" " "
14. Szarski Henryk	—	" " "
15. Walas Jan	—	" " "
16. Zabłocka Wanda	—	" " "
17. Zacharewicz Witold	—	" " "

Członkowie zamiejscowi:

18. Pautsch Fryderyk	—	Gdańsk, Akademia Lekarska
19. Staszewski Waclaw	—	Lublin, Liceum KUL-u
20. Sylwanowicz Witold	—	Gdańsk, Akademia Lekarska

KOMISJA DO BADAŃ PRZYRODNICZYCH POMORZA
I POJEZIERZA MAZURSKIEGO

Przewodniczący — Prüffer Jan
Sekretarz — Walas Jan

Członkowie:

1. Galon Rajmund
2. Passendorfer Edward
3. Pautsch Fryderyk
4. Prüffer Jan
5. Walas Jan
6. Zabłocka Wanda
7. Zabłocki Jan

Współpracownicy:

1. Kongiel Roman
2. Okołowicz Wincenty
3. Racięcka Maria

MATERIAŁY BIO- i BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW
WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA
(ciąg dalszy)

Dział niniejszy będzie uzupełniany dalszymi życiorysami w miarę ich nadsyłania.

WYDZIAŁ I.

ŁĘGA WŁADYSŁAW ks., ur. 4 czerwca 1889 r. w Miranach, pow. sztumski, jako syn nauczyciela Izydora Łęgi i Franciszki z Frankiewiczów. Uczęszczał najpierw do szkoły „powszechnej” w Miranach, następnie do gimnazjum w Rogoźnie, woj. poznańskie, gdzie należał do tajnej organizacji Związku Filomatów i gdzie w r. 1910 zdał maturę. W latach 1910—1914 studiował w Seminarium Duchownym w Pelplinie filozofię i teologię, następnie pracował jako wikary w Szczuce w pow. brodnickim i w Grucznie w pow. świeckim. W r. 1915 zaciągnięty został jako sanitariusz do armii niemieckiej i przebył rok w niewoli amerykańskiej we Francji. W odrodzonej Polsce był kapelanem wojskowym w Grudziądzu, gdzie zarazem pełnił honorowo obowiązki kustosa Muzeum Miejskiego, powiększając zbiory muzealne szczególnie w zakresie prehistorii, etnografii i numizmatyki. Zapisał się w r. 1920 na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Poznańskiego, gdzie studiował prehistorię i etnologię i uzyskał tam w r. 1928 stopień doktora filozofii na podstawie obszernej pracy „Kultura Pomorza we wczesnym średniowieczu na podstawie wykopalisk“, obejmującej tak Pomorze Gdańskie jak też Szczecińskie oraz Ziemię Chełmińską i Malborską. Materiał do tej rozprawy zbierał w muzeach w Gdańsku, Bydgoszczy, Poznaniu, Elblągu, Królewcu, Szczecinie i Berlinie. W r. 1923 został wybrany do Zarządu T-wa Naukowego w Toruniu i był redaktorem wydawnictw Towarzystwa, a po utworzeniu Komisji Redakcyjnej należał do jej składu. Również brał czynny udział w pracach Wydziału Historyczno-Archeologicznego tegoż Towarzystwa.

Zbadał cały szereg grodzisk pomorskich, niektóre osady mezo- i neolityczne i rozkopał cmentarzysko łużyckie z epoki brązowej w Grucznie. Czynił poszukiwania etnograficzne w Ziemi Malborskiej, okolicy Świecia i w Ziemi Chełmińskiej, co stanowiło podstawę do obszerniejszych prac, przygotowanych do druku po części dopiero w ostatnich czasach. W r. 1925 został mianowany członkiem korespondentem Komisji Konserwatorskiej przy Województwie Poznańskim, w r. 1931 czł. Komisji Archeologicznej Pozn. Tow. Przyj. Nauk i współpracownikiem Komisji Antropologii i Prehistorii PAU, w r. 1932 czł. koresp. Instytutu Bałtyckiego. Za zasługi na polu pracy naukowej został w r. 1936 odznaczony złotym krzyżem zasługi. W czasie wojny przebywał we Lwowie, gdzie obok działalności duszpasterskiej pracował także naukowo, wydobywając tam materiały archiwalne o Pomorzu, szczególnie o Grudziądzu. Obecnie mieszka w Sopocie i jest wiceprezesem Tow. Historycznego w Gdańsku.

Prace i artykuły naukowe: 1) Z opowiadań ludu polskiego w Grucznie w pow. świeckim, Gryf, VI, 1922. 2) Urna twarzowa z Rowienicy w pow. świeckim, Prz. Arch. II, 1922. 3) O składnikach etnograficznych Pomorza w wiekach ubiegłych, Zapiski TNT, VI, 21—36, 1923. 4) Grodziska wczesnohistoryczne w okolicy Grudziądza, tamże s. 51—58. 5) Zbiory muzealne Tow. Nauk. w Toruniu, Mestwin, 1925. 6) Grudziądz i okolica, przewodnik, Grudziądz, 1925. 7) Muzea na polskim Pomorzu, Ziemia, XI, s. 227—232, 1926. 8) Wycieczka do pojezierza brodnickiego, tamże, s. 337—343. 9) Wyroby krzemienne z Muzeum Miejskiego w Grudziądzu, Prz. Arch. III, 1926. 10) Przyczynki do poznania kultury łużyckiej na Pomorzu, Roczniki TNT, 1926 i odb. 11) Kwestionariusz w sprawie grodzisk pomorskich, Zapisk TNT, T. VI, s. 85—86. 12) Siekierki brązowe z Kaldusa w pow. chełmińskim, tamże, s. 128—131. 13) Odpowiedzi na kwestionariusz o grodziskach, tamże, s. 191—193. 14) Śp. Bolesław Buszczyński, tamże, T. VII, s. 159—160. 15) Z wycieczki archeologicznej po Pomorzu, tamże, s. 185—198. 16) Z dziejów przedhistorycznych Grudziądza — „Kościoły i klasztory grudziądzkie”, Grudziądz, 1928. 17) O rzeźbiarstwie i snycerstwie pomorskim w okresie wczesnohistorycznym, Pomerania, s. 88—92, Poznań, 1928. 18) Grupy kulturalne na Pomorzu we wczesnym średniowieczu, Strażnica Zachodnia, T. VII, s. 361—386. 19) Wierzenia i zwyczaje religijne w czasach przedhistorycznych z uwzględnieniem stosunków pomorskich, Mestwin, 1930. 20) Naszyjniki z epoki brązowej i wczesnożelaznej w zbiorach Muzeum Miejskiego w Grudziądzu, Księga pamiątkowa ku czci prof. Demetrykiewicza, s. 188—196, Poznań, 1930. 21) Dwa groby ciałopalne z okresu rzymskiego, odkryte w Parsku w pow. grudziądzkim, Zapiski TNT, T. VII, s. 217—221. 22) Blokada Grudziądza przez wojska napoleońskie w r. 1807, Mestwin. 23) Kultura Pomorza we wczesnym średniowieczu na podstawie wykopalisk, Roczniki TNT, T. XXXV, XXXVI i odb. 1930. 24) Śp. ks. Kazimierz Chmielewski, Zapiski TNT, T. VIII, s. 145—151. 25) Ziemia malborska — Kultura Ludowa, Toruń, 1933. 26) Toruń i okolica w czasach przedhistorycznych, Toruń, 1933. 27) Działalność Instytutu Bałtyckiego w zakresie badań etnograficznych, Pamiętnik Inst. Bałt. XXV, s. 102—112. 28) Cmentarzysko lateńsko-rzymskie z Chełmna, To-

ruń, 1938. 29) Cmentarzysko łużyckie z IV okresu brązu z Gruczna w pow. świeckim, Prz. Arch. T. VI, s. 232—239. 30) Prehistoria Pomorza, Słownik Geogr. Państwa Polsk. s. 399—408. 31) Życiorysy Buszczyńskiego i Chmielewskiego w Słown. Biograf. 32) Grób skrzynkowy z Głubczyna w pow. złotowskim a stosunek kultury grobów skrzynkowych do kultury łużyckiej, Wiad. Arch., T. XVI, s. 101—105. 33) Kilka znalezisk z nad Czarnej Wody, Zapiski TNT, T. XII, s. 73—79. 34) Stan i potrzeby badań prehistorycznych na Pomorzu, Inst. Balt. Wydział Pomoroznawczy, nr 9, s. 1—4, 1946. 35) O stosunkach gospodarczych na Pomorzu Gdańskim w XII i XIII w., Jantar, s. 34—42, 1946. 36) Obraz gospodarczy Pomorza Gdańskiego w XII i XIII w., Poznań, 1949. 37) Grudziądz — dzieje i kultura, Grudziądz, 1950. 38) Ziemia Chełmińska, kultura ludowa (w druku).

WYSZYŃSKI MICHAŁ ks., ur. 21 września 1890 r. w Wyżnianach. We Lwowie ukończył szkołę średnią i dwa wydziały (teologiczny w r. 1915 i prawny w r. 1925). Po dwóch latach wyższych studiów w Innsbrucku uzyskał stopień doktorski w r. 1918. Po habilitacji z prawa kanonicznego w r. 1925 objął wykłady w charakterze zastępcy profesora na Wydz. Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Jako stypendysta Studiów Zagranicznych wyjechał w r. 1929 do Rzymu, gdzie w Rocie Rzymskiej, Kongregacji Konsystorskiej, odbywał praktykę prawniczą, a w Archiwum watykańskim studiował paleografię i zbierał materiały do prac naukowych. W r. 1930 po nominacji na profesora nadzwyczajnego wrócił z powrotem do Lwowa i objął wykłady. W czasie okupacji niemieckiej przeniósł się do Warszawy i wziął udział w powstaniu. W r. 1945 objął wykłady na Wydz. Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu. Członek b. T-wa Nauk. we Lwowie, czł. Komisji Prawniczej PAU, czł. Tow. Naukowego w Toruniu.

Prace: 1) Die Ursachen, und Anfänge des Freiheitskampfes der Makkabäer. 2) Reguly kancelaryjne de annali possessore i de triennali possessore a nowy kodeks prawa kanonicznego. 3) W sprawie drugiego statutu dziesięcinnego Arcybiskupa Pełki. 4) Ze studiów nad historią dziesięciny w Polsce średniowiecznej: I. Czasy Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego. 5) Polskie sprawy dziesięcinne na Soborze Bazylejskim. 6) Jak doszło w prawie kanonicznym do zasiedzenia beneficium. 7) Kościół jako instytucja prawna. 8) Aequitas canonica. 9) Czy metus indirecte incussus może unieważnić małżeństwo. 10) Utrum metus indirecte incussus dirimere possit matrimonium. 11) De Gratiani ture matrimoniali ex operibus S. Augustini deprompto. 12) De antiquissimo in Polonia statuto synodali: De Sancto Viatico a fidelibus processionaliter subsequendo. 13) De rebus in Polonia gestis, quae ad jus Decretalium Gregorii IX conferre potuerunt.

WYDZIAŁ II.

HRABEC STEFAN, ur. 14 stycznia 1912 r. w Stanisławowie. Szkołę powszechną i nauki gimnazjalne odbył w mieście rodzinnym. Świadectwo dojrzałości w II Gimnazjum Państwowym w Stanisławowie uzyskał w maju 1930 r., a w jesieni tegoż roku zapisał się na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie w 1936 r. uzyskał dyplom magistra filozofii w zakresie filologii polskiej, a w r. 1939 stopień doktora filozofii w zakresie języka polskiego i filologii słowiańskiej. W latach 1934—37 przeprowadzał pod kierunkiem prof. Jana Janowa badania dialektologiczne na terenie Huculszczyzny (częściowym jej owocem była rozprawa doktorska), później w latach 1937/38 prowadził także badania na Bojkowszczyźnie wspólnie z prof. Zdzisławem Stieberem, a w lipcu i sierpniu 1939 r. jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej badał gwary nadszańskie, przygotowując w ten sposób pracę habilitacyjną. Wybuch wojny nie pozwolił dokończyć badań i pracy. Od października 1932 r. do wybuchu wojny w 1939 r. spełniał na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie kolejno obowiązki zastępcy asystenta, asystenta młodszego, a potem asystenta starszego. Obowiązki asystenta przy Katedrze Filologii Słowiańskiej sprawował też w latach 1939—41 w ówczesnym Państwowym Uniwersytecie Lwowskim. W latach 1937—38 odbył w szkolnictwie średnim dwuletnią przedegzaminacyjną praktykę nauczycielską, zakończoną złożeniem państwowego egzaminu na nauczyciela języka polskiego w szkołach średnich. W r. 1939 uczył już jako samodzielny nauczyciel języka polskiego w VII Państw. Liceum i Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki we Lwowie, spełniając równoległe obowiązki asystenta uniwersytetu. W okresie okupacji niemieckiej (sierpień 1941 — maj 1944) pracował jako handlowy pracownik biurowy w firmie „Odol“ we Lwowie. W maju 1944 r. wyjechał w Sandomierskie, gdzie zajmował się tajnym nauczaniem, a potem po wyzwoleniu pracował (od października 1944 do stycznia 1946) jako nauczyciel-organizator, następnie zaś dyrektor Wiejskiego (dziś: Państwowego) Gimnazjum w Chobrzeżanach (pow. sandomierski). Od grudnia 1945 r. obejmuje w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu obowiązki adiunkta przy katedrze języka polskiego, a od 1 marca 1947 zostaje powołany jako zastępca profesora na katedrę filologii słowiańskiej U.M.K., które to obowiązki spełnia po dzień

dzisiejszy. Od r. 1938 jest członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego. W listopadzie 1946 r. zostaje powołany na współpracownika Komisji Językowej Polskiej Akademii Umiejętności, a w październiku 1949 r. na współpracownika nowozałożonej Komisji Słowianoznawczej PAU. Od stycznia 1949 jest członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

Prace: 1) Wykaz bibliograficzny prac naukowych Kazimierza Nitscha do końca r. 1933, *Slavia Occidentalis*, XII, 1933, s. 354—369. 2) Uzupełnienia do „Wykazu bibliograficznego prac naukowych Kazimierza Nitscha do końca r. 1933”. *Slavia Occidentalis*, XIII, 1934, s. 190. 3) † Antoine Meillet (1866—1936). *Ruch Słowiański*, Seria II, R. II, 1937, nr. 1, s. 13—14. 4) Huculskie nazwy geograficzne (streszczenie). *Sprawozdania PAU*, T. XLVII, 1946, nr. 6, s. 185—189. 5) O nazwie miejscowości *Zawichost* i podobnych nazwach żartobliwych, *Język Polski*, XXVI, 1946, s. 82—84. 6) *Holenderski towar* tamże, XXVII, 1947 s. 82—84. 7) (wspólnie z Konradem Górskim) Projekt instrukcji do zbierania materiałów do Słownika Mickiewiczowskiego. *Sprawozdania PAU*, T. XLVIII, nr. 2, s. 46—48. 1947. 8) *Szafa gra*. *Język Polski*, XXVII, 1947, s. 176—177. 9) O „toruńskim” słownikarzu — W setną rocznicę zgonu Samuela Bogumiła Lindego. *Arkona*, R. II, 1947, nr. 11/12, s. 12. 10) Obu-żenie na pisownię. *Kuźnica*, R. IV, 1948, nr. 9/10, s. 10-11, 11) „Kresowość” w języku poetów czerwonoruskich (streszczenie). *Biuletyn Pol. Tow. Językoznawczego*, VIII, 1948 s. 127—129. 12) Nauka o języku rosyjskim w ZSRR. *Język Rosyjski*, II, 1949, nr. 1, s. 15—18. 13) Nazwy dzielnic i okolic Gdańska, s. 52. Poznań 1949. 14) Elementy kresowe w języku niektórych pisarzy polskich XVI i XVII w., s. 160, Toruń 1949. 15) Nazwy geograficzne Huculszczyzny PAU, s. 264. Kraków 1950.

WYDZIAŁ III.

DZIEWULSKI WŁADYSŁAW, urodził się w Warszawie, dnia 2 września 1878 r.; w Warszawie ukończył w roku 1897 Gimnazjum V Klasyczne, w roku 1901 Wydział matematyczno-przyrodniczy Uniwersytetu Warszawskiego. Po złożeniu rozprawy uzyskał stopień kandydata nauk matematyczno-fizycznych i srebrny medal. Rok akad. 1902/3 spędził na studiach w Getyndze. Od 1 września 1903 r. asystent Obserwatorium Astronomicznego U. J. w Krakowie. Na podstawie pracy, rozpoczętej w Getyndze, uzyskuje w 1906 r. doktorat filozofii. Korzystając z urlopu, spędza rok akad. 1907/08 w Getyndze na dalszych studiach, a od 1. X. 1908 do 1. X. 1909 jest asystentem Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu w Getyndze. Od 1. X. 1909 adiunkt Obserwatorium Astronomicznego w Krakowie. W r. 1916 habilitował się z astronomii.

Od 1. IX. 1919 r. zast. profesora astronomii w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, od 1. V. 1920 profesor nadzwyczajny, od 1. I. 1921 profesor zwyczajny astronomii w Uniwersytecie Stefana Batorego. Wojnę spędza w Wilnie, gdzie — w czasie okupacji niemieckiej — wykłada matematykę na tajnych kompletach szkolnych i licealnych oraz jest jednym z organizatorów szkolnictwa wyższego, wykłada astronomię na tajnym Uniwersytecie. Niezależnie od tego pracuje jako robotnik. Od 1. X. 1945 r. profesor zwyczajny astronomii na Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu.

Członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności, członek zwyczajny Warszawskiego Towarzystwa Naukowego, czł. zw. Towarzystwa Naukowego w Toruniu, czł. zw. Poznańsk. Tow. Przyjaciół Nauk, członek Międzynarodowej Unii Astronomicznej, członek Pol. Tow. Astronomicznego i innych towarzystw.

Prace (większe): 1) Säkulare Marsstörungen in der Bewegung des Eros, Bulletin Acad., Cracovie, 1905. 2) Säkulare Marsstörungen in der Bewegung der Planeten: Bruscia, Taurinensis, Ingeborg, Occlio, Bulletin Acad., Cracovie, 1907. 3) Über die periodischen Bahnen von Hildatypus, Astr. Nachr., Bd. 183, Kiel, 1909. 4) O pomiarach siły ciężkości i o pomiarach magnetycznych na ziemiach polskich, Encyklopedia Polska Ak. Um. Tom I, Kraków 1910. 5) Perturbacje wiekowe planety Egeria, wywołane działaniem Marsa, Spraw. Tow. Nauk., Warszawa 1910. 6) Bestimmung der Polhöhe von Göttingen und der Deklinationen von 373 Zenithsternen, von K. Schwarzschild und W. Dziwulski, Abhandlungen d. Akad. d. Wiss. zu Göttingen, 1911. 7) Über die Bestimmung der Sonnenbewegung nach der Bravais'schen Methode, Bulletin Acad., Cracovie, 1912. 8) Photographische Grössen von Sternen in der Nähe der Nordpols, Astr. Nachr., Bd. 198, Kiel, 1914. 9) Säkulare Störungen des Planeten (13) Egeria unter der Wirkung der acht grossen Planeten, ibidem, Bd. 200, 1915. 10) Über die Bestimmung der Sonnenbewegung, II, Bulletin Acad., Cracovie, 1915. 11) Über die „motus peculiare“ der Sterne, ibidem, 1915. 12) Über die Bewegung einiger Sterngruppen, ib., 1915. 13) Über die Sterngruppe α Lyre, i Coronae bor., ϵ Cephei, ib., 1916. 14) Kritische Bemerkungen über die Sterngruppen, ib., 1916. 15) Über die Bestimmung der Vertices der Sterngruppen auf Grund der motus peculiare der Sterne, ib., 1917. 16) O przebiegu rocznym usłonecznienia w Krakowie, Zakopanem i Lwowie, Spraw. Kom. Fizj., Kraków, 1917. 17) O wyznaczeniu ruchu słońca: w przestrzeni, cz. III, Rozprawy Wydz. Mat.-Przyr. Akad. Um., Kraków, 1918. 18) Bearbeitung der von prof. Plassmann ausgeführten Beobachtungen von „u Herculis“, Ast. Nachr., Bd. 207, Kiel, 1918. 19) O zależności swoistych prędkości gwiazd od typu widmowego i absolutnej wielkości gwiazd, Rozprawy Wydz. Mat.-Przyr. Akad. Um., Kraków, 1919. 20) O wyznaczeniu ruchu słońca w przestrzeni za pomocą metody p. Bravais, Cz. IV, Bull. Obs. Astr., I, 2, Wilno, 1922. 21) Secular Perturbations of the minor Planet (887) Alinda, Arising from the Action of Mars, ib., I, 4, 1924. 22) On the Systematic Motions of Stars. I Paper., ib., I, 6, 1925. 23) On the Determination of the Vertices from the Stars, of F, G, K, M, Types, ib., I, 8, 1926. 24) On the Systematic Motions of Stars.

II Paper, *ib.*, 1.8.1926. 25) The Determination of Apex and Vertex from the Stars of Ross's „Pre General Catalogue“, *Acta Astronomica*, t. I, Kraków, 1926. 26) On the Systematic Motions of Stars. III Paper, *Bull. Obs. Astr. Wilno*, 1, 9, 1928. 27) On the Motion of Dwarf Stars, *ib.*, 10, 1929. 28) On the Systematic Motions of Stars IV. Paper, *ib.*, 11, 1930. 29) On the Motion of Stars of the Spectral Type B, *ib.*, 12, 1931. 30) Secular Perturbations of the minor Planet (887) Alinda, Arising from the Action of Mercury, Venus, Jupiter, Saturn, *ib.*, 14, 1933. 31) Secular Perturbations of the Minor Planet (887) Alinda, Arising from the Action of Earth, *ib.*, 15, 1934. 32) Secular Perturbations of the Minor Planet (887) Alinda, Arising from the Action of eight Major Planets, *ib.*, 15, 1934. 33) Photographic and Visual Observations of the variable Star GO Cygni, *ib.*, 17, 1936. 34) On the Motion of Stars of the Spectral Type A, *ib.*, 21, 1938. 35) Photographic Observations of the Variable Star X Cygni, *ib.*, 22, 1939 (repr. *Bull. Obs. Astr. Toruń*, 6, 1949). 36) Photometric Observations of Cepheids in Two Spectral Regions (Wł. Dziewulski and W. Iwanowska with the collaboration of A. Dziewulska and M. Mackiewicz), (*Bull. Obs. Astr. Toruń*, 1, 1946. 37) On the Motion of the Giant Stars, *ib.*, 2, 1947. 38) Secular Perturbations of the Minor Planet (1474), Arising from the Action of the eight Major Planets, *ib.*, 3, 1947. 39) Secular Perturbation of the Albino Planet (1474), Arising from the Action of the eight Major Planet (Supplement), *ib.*, 5, 1948. 40) Secular Perturbations of the Minor Planet (1009) Sirene, Arising from the Actions of Mars *ib.*, 7, 1949. 41) Secular Perturbations of the Minor Planet (1009) Sirene, Arising from the Action of Mercury, Earth, Jupiter, Saturn and Uranus *ib.*, 7, 1949. 42) Secular Perturbations of the Minor Planet (1009) Sirene, Arising from the Action of eight Major Planets, *ib.*, 7, 1949.

K. Schwarzschild, *Aktinometrie der Sterne B. D.... Teil. B. unter Mitwirkung von B. Meyermann, A. Kohlschütter, O. Birck und W. Dziewulski*, *Ak. Wiss. Göttingen*, 1912.

(Kompletny wykaz bibliograficzny prac prof. dr Władysława Dziewulskiego znajduje się w Biuletynie Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, nr. 9, 1950 — Bulletin of the Astronomical Observatory of N. Copernicus University in Toruń).

HURYNOWICZ JANINA, ur. 10 listopada 1894 r. na Wileńszczyźnie. Szkoła średnia (Instytut Maryjski) ukończona ze złotym medalem w Wilnie w 1911 r. Dyplom lekarza c. ex. laude otrzymany w 1917/18 r. w Leningradzie w Instytucie Medycznym. Od 1917—1922 r. ordynator i kierownik różnorodnych oddziałów szpitali czasu wojennego: chirurgicznego, epidemiologicznego, neurologicznego, psychiatrycznego. Od 1922-1933 asystent, później adiunkt Kliniki Neurologicznej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (kierownik prof. St. Władyczko), a od 1933—1938 adiunkt Zakładu Fizjologii tegoż Uniwersytetu na Oddziale Neurofizjologii (kierownik prof. M. Eiger), w 1938/39 tymczasowy kierownik i zastępca profesora Kliniki Neurologicznej i Psychiatrycznej U.S.B. w Wilnie. W okresie okupacji — zastępca dyrektora i kierownik naukowy Miejskiego Szpitala Neurologicznego w Wilnie. W tym czasie bierze

udział w tajnym nauczaniu. Doktorat medycyny otrzymany w 1927 r. na Uniwersytecie Wileńskim, tamże habilitowana w 1930 r. Od 1927—29 r. pracuje w dziedzinie neurofizjologii i neuropatologii eksperymentalnej i klinicznej w Sorbonie u prof. Lapique'a, w Collège de France u prof. Gley'a i u prof. Bourguignon'a w Salpêtrière. W tym czasie zostały ogłoszone drukiem prace: w Comptes Rendus de la Société de Biologie i w Académie des Sciences. Wybrana na członka korespondenta Société Philomatique przy Sorbonie w roku 1928.

W Wilnie prowadziła prace z zakresu higieny psychicznej (specjalnie psychopatologii dzieci i młodzieży). Po ewakuacji z Wilna w maju 1945 r. — habilitacja została przeniesiona na Uniwersytet Poznański. Od października 1945 r. mianowana profesorem nadzwyczajnym neurofizjologii i fizjologii porównawczej na Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu. Prace naukowe przede wszystkim z dziedziny neurofizjologii (elektrofizjologia - chronaksjometria), przeważnie z zakresu układu wegetatywnego. Niektóre metody i przyrządy własnego pomysłu. W 1946 r. wybrana na członka korespondenta PAU. Dekretem z dnia 6. V. 1949 r. została mianowana profesorem zwyczajnym neurofizjologii i fizjologii porównawczej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, oraz dekretem z dnia 15. IX. 1948 powołana na lata 1948/50 na prodziekana Wydziału Mat.-Przyr. U.M.K.

Prace: 1) J. Hurynowicz i S. S. Siengalewicz, Badania doświadczalne nad niektórymi zmianami powstającymi w organizmie pod wpływem parenteralnie wprowadzonej siarki, s. 22, tabl. 4, *Medycyna Doświad. i Społeczna*, t. VI, z. 3—4, Warszawa, 1926. 2) Wpływ insuliny na układ nerwowo-wegetatywny (praca doktorska), s. 60, tabl. 11, Wilno 1927. 3) J. J. Bouckaert et J. Hurynowicz, L'ion calcium, condition d'excitabilité des nerfs sécréteurs — corde de tympan, s. 3, tabl. 1, *Comptes rendus des Séances de la Société de Biologie*, t. XCVII, Paris, 1927. 4) A. Chauchard et J. Hurynowicz, Etude quantitative de l'action de l'ion calcium sur l'excitabilité de l'appareil sécrétoire, corde de tympan, glande sousmaxillaire, ib. t. XCVII, 1927. 5) Etude quantitative de l'action de la nicotine sur le système itératif, corde de tympan, glande sousmaxillaire, ib. t. XCVIII, 1928. 6) Mesure de l'excitabilité des nerfs vaso-constricteurs chez l'homme, — note de Mr. A. et B. Chauchard et J. Hurynowicz présenté à l'Acad. des Sciences, t. 186, Paris, 1928. 7) O czuciu włosowym, *Pamiętnik Wileńskiego T-wa Lekarskiego*, t. III, z. 6, s. 16, Wilno, 1928. 8) Nerwy iteratywne w świetle badań metodą chronaksji (praca habilitacyjna), s. 72, wykresy 34, schematy 3, Wilno, 1929. 9) O stosowaniu jonizacji w chorobach układu nerwowego, *Pam. Wileńsk. T-wa Lekarskiego*, Wilno, z. V, 1929. 10) M. Eiger i J. Hurynowicz, Wpływ insuliny na układ nerwowy wegetatywny, *Księga Jubileuszowa Edwarda Flatau*, Warszawa, 1929. 11) W sprawie mierzenia pobudliwości nerwów naczyniowo-rucho-

wych metodą chronaksji, s. 5, Pol. Gazeta Lekarska, R. IX, nr. 44—45, Lwów, 1930, 12) J. Hurynowicz i L. Achmatowicz, Chronaksja jako metoda rozpoznawcza a chirurgia nerwów obwodowych, s. 12, ib. nr. 9, 1931. 13) J. Hurynowicz, L. Achmatowicz i J. Kucharski, W sprawie pourazowych porażeni nerwów obwodowych, s. 9, ib. R. XI, nr. 36, 1932. 14) Wpływ alkoholu na chronaksję nerwów naczynioruchowych, s. 18, tabl. 1, Wileńskie Czasopismo Lekarskie, R. IX, nr. 27, 1932. 15) W sprawie transcerebralnej dielektrolizy, s. 15, Pamiętnik Wileńsk, T-wa Lekarsk. R. IX, z. 1—2, 1933. 16) Über die normale und pathologische Chronaxie der vasomotorischen Nerven, Deutsche Zeitschrift für Nervenheilkunde Bd. 129, Heft. 5/6, Berlin 1933. 17) W sprawie zjawisk wlosoruchowych, s. 12, Neurologia Polska, t. XVI, z. 1—4, 1933. 18) J. Hurynowicz i E. Czarnecki — komunikat I W sprawie określenia przez skórę chronaksji nerwów błędnych u królika, s. 10, Rocznik Psychiatryczny, t. XXI, Warszawa, 1935. 19) J. Hurynowicz i E. Czarnecki — komunikat II — W sprawie określenia przez skórę chronaksji nerwów błędnych u królika, s. 17, wykresów 18, Warsz. Czasop. Lekarsk. t. XI, 3, 1934. 20) J. Hurynowicz i E. Czarnecki — Komunikat III — W sprawie określenia przez skórę chronaksji nerwów błędnych u królika, s. 8, ib. R. XI, nr. 21—22, 1934. 21) T. Wąsowski i J. Hurynowicz, Die Veränderung der Vaguseregbarkeit nach der künstlich gesetzten Thrombose der Jugularis, die mit Hilfe der chronaktischen Methode bestimmt werden, Monatschrift für Ohrenheilkunde und Laryngo-rhinologie, Heft. 2—69, Seiten 196—207, Wien, 1935. 22) T. Wąsowski i J. Hurynowicz, Zmiany pobudliwości nerwu błędnego po zastosowaniu sztucznego zakrzepu żyły szyjnej, określone metodą chronaksji, s. 15, wykresów 11, Polski Przegląd Oto-Laryngolog. t. XI, z. 2—3, Wilno, 1935. 23) W sprawie chronaksji układu przedsionkowego ucha u królika, s. 15, Medycyna, nr. 21, 1935. 24) J. Hurynowicz i M. Rubinstein, Chronaksja układu przedsionkowego w niedokrwistości doświadczalnej, s. 16, wykresy 3, tablic 9, ib. nr. 23, 1935. 25) W sprawie chronaksji układu przedsionkowego ucha u królików pod wpływem niektórych środków wago- i sympatikotropowych, s. 21, wykres. 11, tabl. 8, ib. nr. 12, 1936. 26) J. Hurynowicz i M. Rubinstein, Wpływ insuliny na chronaksję układu przedsionkowego ucha u królika, s. 13, tabl. 2, wykresy 2, Pol. Gazeta Lekarska, nr. 51, Lwów, 1936. 27) J. Hurynowicz i M. Rubinstein, Wpływ elektrolitów (wapń, magnez) na chronaksję układu przedsionkowego ucha, s. 16, ib. nr. 19, 20, 1937. 28) Wpływ stanów alergicznego uczulenia na chronaksję układu przedsionkowego ucha u królików, s. 14, tabl. 2, wykresów 6, ib. R. XVI, nr. 24, 1938. 29) J. Hurynowicz i T. Wąsowski, Zmiany chronaksji układu przedsionkowego ucha królików pod wpływem bodźców kalorycznych, ib. 1938. 30) J. Hurynowicz, E. Czarnecki, Wpływ stanów anafilaktycznych na pobudliwość nerwu błędnego u królików, s. 27, wyk. 38, Pamiętnik Wileńskiego T-wa Lek., R. XV, z. 1, 1939. 31) J. Hurynowicz et E. Czarnecki, L'excitabilité du vague dans les états anaphylactiques et le choc consécutif aux colorants, Presse Médicale 1939, Numero consacré à la médecine polonaise. 32) J. Hurynowicz i L. Bagiński, Zmiany histologiczne w układzie nerwowym pod wpływem wstrząsu anafilaktycznego, s. 5, Wilno, 1939. 33) Wpływ niektórych środków nasennych i narkotycznych na zmiany chronaksyjnej pobudliwości układu błędnikowego u królików, s. 95, tabl. 12, wyk. 9, Toruń, 1947. 34) J. Hurynowicz i A. Wrzosek, świadectwo lekarskie Jędrzeja śniadeckiego, s. 2, Sprawozdania PAU, t. XLVIII, nr. 3, Kraków 1947. 35) L'influence de certaines substances narcotiques et somnifères sur l'excitabilité chronaxique de l'appareil vestibulaire chez le lapin, pages 10, Acta Biologiae Experimentalis, Vol. XIV, nr. 15, 1947. 36) Higiena pracy umysłowej a pory roku, s. 14, tabl. 1, Przegląd Meteorolog. i Hydrolog., z. 2—4, Warszawa, 1948. 37) Zmiany chronaksji arteriae dorsalis pollicis i unerwiających ją nervi vasomotores

w psychofizycznym zmęczeniu, s. 3. *Acta Biologiae Experiment.* Vol. XV, Suppl., nr. 2, Łódź, 1949.

W okresie wojny, jak doniósł w 1940 r. dr. Rubinstein z Ameryki, ogłoszono tam drukiem w jęz. ang. 5 prac z zakresu mechanizmów układu przedśionkowego, które były wspólnie wykonane w 1938/39 r. w Zakładzie Fizjologii Uniw. S. Batorego, lecz nie wiadomo w jakich czasopismach i jak brzmią tytuły. Odbitek, które miały być wysłane, autorka nie otrzymała.

IWANOWSKA Wilhelmina, ur. 2/15 września 1905 r. w Wilnie, tamże ukończyła w r. 1923 szkołę średnią i wstąpiła na Wydział Mat.-Przyr. Uniwersytetu S. Batorego. W r. 1929 uzyskała stopień magistra filozofii w zakresie matematyki, a w 1933 — stopień doktora nauk ścisłych w zakresie astronomii i fizyki. Od r. 1927 pracowała jako asystentka w Obserwatorium Astronomicznym w Wilnie. Rok 1934/5 — spędziła w Obserwatorium Astronomicznym w Saltsjöbaden w Szwecji, gdzie specjalizowała się w głównym dziale astrofizyki—spektroskopii. W r. 1938 powtórnie udała się do Saltsjöbaden na pobyt kilkumiesięczny celem uzyskania materiałów spektroskopowych do prac. W 1937 r. habilitowała się z astronomii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym U. S. B. W czasie wojny pracowała w Wilnie w szkołach średnich jako nauczycielka fizyki i matematyki, a podczas okupacji niemieckiej — jako robotnica, ucząc dorywczo na tajnych kompletach. Od 1945 r. profesor nadzwyczajny astrofizyki na Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu; w r. 1948 otrzymuje nominację na profesora zwyczajnego. W r. 1947 wyjeżdżała na dwumiesięczny pobyt do Obserwatorium Astronomicznego w Saltsjöbaden, a w 1948/49 — na półroczny pobyt w obserwatoriach amerykańskich. Pracowała w obserwatoriach: Yerkes (k. Chicago), McDonald (Texas) i Cleveland; odwiedzała obserwatoria: Mt Wilson, Harvard i szereg innych.

Prace: a) większe: 1) On the Determination of the Solar Motion according to Bravais's Method., B. W. 9, 1928. 2) On the Frequency-function of the Peculiar Velocities of a Group of Stars, B. W. 12, 1931. 3) Photographic Observations of the Variable Star RX Aur, B. W. 13, 1932. 4) Photographic and Visual Observations of the Variable Star SX Aurigae, B. W. 14, 1933. 5) Photographic Observations of the Variable Star TT Aurigae, B. W. 15, 1934. 6) The Thermoelectric Photometer of the Wilno Observatory, B. W. 17, 1936. 7) Note on the Continuous Hydrogen Absorption of the Stars (with Y. Öhman) Stockholms Observ. Med. Nr. 22, 1935. 8) The Spectrophotometric Criteria of the Pseudo-cepheids in Low Dispersion, Stockholms Observ. Ann. Bd. 12, 1936. 9) Cechy charakterystyczne nadobrzymów klas F. G. K. w widmach o małej dyspersji, B. W. 18, 1937. 10) Photometric Observations of Cepheids in Different Spectral Regions, Part I. (with Wł. Dziewulski) B.T. 1.

1916. 11) Photometric Observations of Cepheids in Different Spectral Regions, Part II, B. T. 2, 1947. 12) A Spectrophotometric Study of the Cepheids: RT Aur, SU Cas, T. Mon, (with J. Jacyna), B. T. 2, 1947. 13) Budowa gwiazd, Biblioteka Fiz.-Astronom. Warszawa, 1947. 14) A Spectrophotometric Study of Some High Velocity Stars, B. T. 9, 1949.

b) mniejsze: 15) The Brightness of the Comet 1930-c (with Wł. Dziewulski) B. W. 11, 1930. 16) The Brightness of the Comet 1930-d (with Wł. Dziewulski) B. W. 11, 1930. 17) Observations of the Variability of Light of the Minor Planet Eros (with Wł. Dziewulski and W. Zonn), B. W. 12, 1931. 18) Observations de la Comète 1932-k (with St. Szeligowski) J. O. XV, 1932. 19) On the Variable Star T Vulpeculae (with Wł. Dziewulski) B. W. 13, 1932. 20) On the Variable Star X Cygni (with Wł. Dziewulski), B. W. 13, 1932. 21) On the Variable Star GO Cygni (with Wł. Dziewulski), B. W. 13, 1932. 22) Observations of Meteors (with Wł. Dziewulski and W. Zonn), B. W. 13, 1932. 23) Longimetr prof. Steinhaus, Przegł. Kartograf. nr. 42, Lwów, 1933. 24) The Thermoelectric Photometer of the Wilno Observatory, A. A. c. II, 1934. 25) Observations of the Variable Star AF Cygni (with Wł. Dziewulski), B. W. 16, 1935. 26) Observations of the Variable Star CH Cygni (with Wł. Dziewulski), B. W. 16, 1935. 27) Nova 605. 1936 Lacertae (with Wł. Dziewulski) A. N. 259/337, 1936. 28) Nova 605. 1936 Lacertae (with Wł. Dziewulski) A. N. 259/342, 1936. 29) Weitere Mitteilungen über die Nova 605. 1936 Lacertae (with Wł. Dziewulski), A. N. 260/3, 1936. 30) Atmosfery gwiazd. Fizyka i Chemia w Szkole VIII, Wilno, 1936. 31) Visual Observations of the Variable Star VZ Cygni (with Wł. Dziewulski), B. W. 21, 1938. 32) Visual Observations of the Variable Star BG Lacertae (with Wł. Dziewulski), B. W. 21, 1938. 33) Mgławice pozagalaktyczne, Urania, XV, Lwów, 1937. 34) Visual Observations of the Variable Star X Cygni (with Wł. Dziewulski), B. W. 22, 1939. 35) Budowa Drogi Mlecznej według teorii Lindblada, Urania, XVII, Lwów 1939. 36) Visual Observations of the Variable Star SU Cygni (with Wł. Dziewulski), B. T. 3, 1947. 37) Visual Observations of the Variable Star SV Vulpeculae, (with Wł. Dziewulski), B. T. 3, 1947. 38) Wiek Wszechświata, Urania, Kraków, 1948. 39) Fale radiowe kosmicznego pochodzenia, Przegł. Meteor. i Hydrograf. Warszawa, 1948. 40) Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej RX Aurigae (z Wł. Dziewulskim), B. T. 5, 1948. 41) Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej X Cygni (z Wł. Dziewulskim), B. T. 6, 1948.

c) zbiorowe: 42) Observations faites pendant l'éclipse de Lune du 8 Dec. 1927, J. O. XI, Marseille, 1928. 43) Occultations d'étoiles par la Lune, J. O. XIII, 1930. 44) Observations de l'éclipse totale de Lune du 2 Avril 1931, J. O. XIV, 1931. 45) Occultations d'étoiles par la Lune pendant l'éclipse totale de Lune 2. Avril 1931, J. O. XIV, 1931. 46) Occultations d'étoiles par la Lune, A. A. c. II, Kraków, 1931. 47) Observations de l'éclipse totale de Lune du 26.IX.1931, J. O. XV, 1932. 48) Observations de l'éclipse partielle de Lune du 14.IX.1932, J. O. XV, 1932. 49) Occultations d'étoiles par la Lune A. A. c. II, Kraków, 1934. 50) Occultations d'étoiles par la Lune, A. A. Vol. III, 1937. 51) Occultations d'étoiles par la Lune, A. A. Vol. IV, 1939.

Skróty: B. W. = Biuletyn Obserwatorium Astronomicznego w Wilnie, J. O. = Journal des Observateurs, Marseille, A. N. = Astronomische Nachrichten, Kiel, A. A. = Acta Astronomica, Kraków, B. T. = Biuletyn Obserwatorium Astronomicznego, Toruń.

KOŁACZKOWSKA MARIA, ur. 5. VII. 1885 r., w Strzyżewicach, woj. lubelskie. W cztery lata po ukończeniu prywatnej szkoły śred-

niej w Warszawie udała się w 1910 r. na studia do Szwajcarii, gdzie na Uniwersytecie Genewskim uzyskała dyplom z nauk matematycznych w 1914 r. Podczas pierwszej wojny światowej uczyła prywatnie w Kijowie i Zakopanem, a potem pracowała w szkolnictwie w Warszawie, gdzie uzyskała dyplom, dający prawo nauczania matematyki w szkołach średnich ogólnokształcących i seminariach nauczycielskich. Jednocześnie od otwarcia Uniwersytetu Warszawskiego kontynuowała studia mineralogiczne i krystalograficzne, pracując w Zakładach Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej i Warszawskiego T-wa Nauk. W 1928 r. uzyskała doktorat na Uniwersytecie Warszawskim. Prace naukowe ogłaszane były w czasopismach naukowych krajowych (Archiwum Mineralogiczne) i zagranicznych (Zeitschrift für Kristallographie), i w czasopismach specjalnych (prace wykonane wspólnie z prof. St. Przyłęckim i prof. T. Urbańskim z zakresu rentgenologii). Od roku 1933 była starszą asystentką Zakładu Mineralogii i Petrografii U. W., a od 1938 — asystentką pracowni Mineralogicznej w Tow. Nauk. W r. 1939 — habilitowana z mineralogii przy U.W. W 1946 r. — powołana na stanowisko profesora Mineralogii i Krystalografii Uniw. Łódzkiego, a w 1947 — przeniesiona na stanowisko profesora i kierownika Zakładu Mineralogii Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu.

Prace: 1) Uwagi o wyznaczaniu współczynnika załamania światła metodą pryzmatu, Archiwum Mineralog. 1925. 2) Badania mikroskopowe skaleni, występujących w andezytach z Wzaru pod Czorsztynem z uwzględnieniem nowych metod badania, Arch. Min. 1926, Zeitsch. für Kristallographie, 1927. 3) Przyczynek do badania praw bliźniaczych w skaleniach trójskośnych, Arch. Min., 1930. 4) Skład mineralogiczny predacytu, ib. 1932. 5) Struktura sodalitu, ib. 1935. 6) O komórce elementarnej kwarcu i chalcedonu, ib. 1936. 7) Zmiana barwy w barycie pod wpływem promieni Rentgena, ib. 1936. 8) Badania rentgenologiczne naturalnego i syntetycznego kaliofilitu i jego pochodnych, ib. 1937. 9) Badania mikroskopowe meteorytu Łowickiego, ib. 1938. 10) Czakaltait, nowy minerał boliwijski. Sprawozdanie Warsz. T-wa Nauk. 1939. Liczne prace wspólnie z St. Thuguttem, St. Przyłęckim i T. Urbańskim, polegające na wykonywaniu i obliczaniu zdjęć rentgenowskich produktów syntetycznych, otrzymywanych i opracowanych przez wyżej wymienionych. Prace te ogłaszane były pod dwoma nazwiskami w czasopismach specjalnych, krajowych i zagranicznych.

MIKULSKI JOZEF STANISŁAW, ur. 11. III. 1907 r. w Krakowie, syn dr Antoniego i Otylii z Heskich. Gimnazjum ukończył w Krakowie w r. 1925 i w tymże roku rozpoczął studia biologiczne

na Wydziale Filozoficznym U.J., specjalizując się w zoologii. W 1930 r. uzyskał stopień doktora filozofii, a w 1932 — dyplom nauczyciela szkół średnich. Od 1927 r. pracował jako asystent w Zakładzie Zoologii U. J. W r. 1931 został mianowany współpracownikiem Komisji Fizjograficznej PAU. W r. 1930 wyjechał na studia do Stacji Biologicznej w Roscoff (Bretania), a w r. 1932 — do Instytutu Oceanograficznego w Messynie. W latach 1934—35 odbył roczne studia specjalne w zakresie ekologii zwierząt i entomologii na Uniwersytecie of Illinois (Urbana IU.) i Cornell University (Ithaca N.Y.) w Stanach Zjednoczonych, odbywając w tymże czasie podróże naukową po Stanach i zwiedzając ważniejsze Parki Narodowe. Po powrocie pracował dalej jako starszy asystent w Zakładzie Zoologii U. J., a w r. 1938 został habilitowany z zoologii na Wydziale Filozoficznym U. J. W latach 1936—39 był członkiem Komisji organizacyjnej Tatrzańskiego Parku Narodowego oraz sekretarzem Komitetu Ochrony Przyrody w Krakowie. W latach 1939—41 więziony razem z całym gronem profesorskim U. J. we Wrocławiu i obozach koncentracyjnych Sachsenhausen i Dachau. Od 1941 r. do 1945 — pracował jako kierownik Stacji Ochrony Roślin przy Izbie Rolniczej w Krakowie. W latach 1943—45 brał udział w tajnym nauczaniu na Wydziale Rolniczym i Studium Farmaceutycznym U. J. W latach 1945—46 był tymczasowym kierownikiem Zakładu Zoologii U. J., jako docent i adiunkt. W 1947 r. został mianowany docentem etatowym, potem profesorem nadzwyczajnym ochrony przyrody i ekologii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu M. Kopernika. W 1948 r. został mianowany członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

Prace: 1) Beitrag zur Kenntnis des Baues und der Funktion der Haftballen des Laubfrosches (*Hyla Arborea* L.) Bull. Acad. Sc. Pol. 1929. 2) Przyczynek do znajomości fauny doliny Popradu w okolicy Muszyny: *Ephemeroptera*, *Trichoptera* i *Neuroptera*, Spaw. Kom. Fizj. PAU, T. LXV, 1930. 3) O kilku nowych dla Polski gatunkach jętek (*Ephemeroptera*), Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., T. I, 1932. 4) Z żeremi bobrowych, Ochr. Przyr. 1932. 5) O kilku nowych dla Polski gatunkach jętek (*Ephemeroptera*) II, Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., T. I, 1932. 6) Próba charakterystyki zoogeograficznej jętek (*Ephemeroptera*) fauny Polski, Pamiętnik XIV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników, Poznań, 1933. 7) Znaczenie pasożytów dla badań zoogeograficznych. Wszechświat, 1933. 8) Über zwei interessante Ephemeropteren aus Polen. Konovia, 1934. 9) Z ekologii wyspy Niedźwiedziej. Wszechświat, 1935. 10) Przyczynek do znajomości fauny Czarnohory — Jętki (*Ephemeroptera*), Rozpr. i Spraw. Inst. Bad. L. P. nr. 8, 1935. 11) Parki Narodowe Ameryki Północnej, Idea i rzeczywistość, Ochr. Przyr., 1935. 12) Program naukowy rezerwatów

przyrodniczych w Ameryce Północnej, tamże, 1935. 13) Nowe Parki Narodowe w U. S. A., tamże 1935. 14) The Influence of Alternating Temperatures upon the Development of the Amphibians, *Bufo americanus* Le Conte and *Ambystoma tigrinum* Green, Bull. Acad. Sc. Pol., 1936. 15) The Effect of Constant and Alternating Temperatures on the Survival of some Developmental Stages of *Tribolium confusum* Duv. (Col.), tamże, 1936. 16) On the Changes of Developmental Velocity of some Developmental Stages of *Tribolium confusum* Duv. (Col.) when Influenced by Constant and Alternating Temperatures, tamże, 1936. 17) Materiały do poznania fauny jętek (*Ephemeroptera*) Beskidu Wyspowego i Gorców, Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., 1937. 18) Dolina Śmierci — Największy rezerwat przyrodniczy w Stanach Zjednoczonych A. P., Ochr. Przyr., 1937. 19) Notatka o nymfach jętek z rodzaju *Torleya Lestage*, Ann. Mus. Zool. Pol. T. XIII, 1938. 20) Studia doświadczalne nad ekologią termiczną rozwijających się niektórych płazów (*Rana, Bufo, Pelobates*) Rozpr. Akad. Umiej., 1938. 21) Experimental Studies in thermal Ecology of Developing Egges of some Amphibians (*Rana, Bufo, Pelobates*), Bull. Acad. Sc. Pol., 1938. 22) Fauna słodkowodna Polski zes. 15: Jętki (*Ephemeroptera*), Warszawa 1936. 23) Wspólnie ze Skowronem i Starmachem: Biologia, podręcznik dla liceów, 1938. 24) Fauna jętek (*Ephemeroptera*) potoków źródłowych Wisły, Sprawozdanie PAU, 1939. 25) Metody badań i potrzeba ochrony naturalnych biocenoz w przyrodzie, Pamiętnik XX Zjazdu P.R.O.P. 1946. 26) Dobroczynny pasożyt, Wszechświat, 1946). 27) Bioekologia, nowa nauka, tamże, 1947. 28) Nowoczesne zwalczanie szkodników a ochrona fauny, Chrońmy Przyrodę Ojczystą, 1947. 29) The Influence of some Environmental Factors upon the Development of Eggs of Alder Leafbeetle (*Agelastica alni* L., Col.) Zoologica Pol. 1947. 30) The Influence of Constant and Alternating Temperatures upon the Developing Eggs of Axolotle (*Ambystoma mexicanum* Shaw), Bull. Acad. Sc. Pol. 1948. 32) Studies in the Ecology of Insect. Pupae. I. Pupae of *Malacosoma neustria* L. and *Eubroctis chrysorrhoea* L., tamże, 1948. 33) Wspólnie z J. Łosińskim, Obserwacje mikroklimatyczne na wydmie Zadroże koło Torunia, Stud. Soc. Sc. Toruń, Suppl. I, 1949. 34) Uwagi o zastosowaniu wskaźników środowiskowych Stanley'a w ekologii płazów, tamże 1949. 35) Projekt międzynarodowej nomenklatury Ochr. Przyr. nr. 19, 1949.

PAUTSCH FRYDERYK, ur. 10 października 1911 r. we Lwowie, z ojca Fryderyka i matki Wilhelminy z Gayerów. Do szkoły uczęszczał początkowo w Poznaniu, następnie w Krakowie, gdzie w roku 1929 uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku zapisał się na Wydział Filozoficzny U. J., na którym w 1936 r. uzyskał stopień magistra filozofii. Na tymże Uniwersytecie i Wydziale uzyskał w 1938 dyplom doktora filozofii. Od r. 1936 do wybuchu wojny pracował na Uniwersytecie Jagiellońskim jako mł. asystent. Okres okupacji spędził w Krakowie na utrzymaniu ojca, a obejmowane przez niego kolejno posady (subiekt księgarski, urzędnik PCK, propagandzista wyrobów farmaceutycznych) miały jedynie na celu uchronienie się przed represjami okupanta. W sierpniu 1940 r. został aresztowany w łapance ulicznej i więziony przez miesiąc w gestapo

w Krakowie i Tarnowie. W lutym 1945 r. zgłosił się do pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie przez cały rok 1945 pracował jako starszy asystent. W tym samym roku habilitował się na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym U. J. Z dniem 1. I. 1946 został mianowany profesorem nadzwyczajnym anatomii porównawczej Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, i na tym stanowisku przebył do 1. IX. 1947. Z tą datą został powołany na katedrę biologii ogólnej Akademii Lekarskiej w Gdańsku, które to stanowisko zajmuje po dziś dzień.

Prace: 1) Untersuchungen an mit umgekehrten dorsoventraler und kephalokaudaler Achse autoplastisch transplantierten Schwänzen von Larven des Grasfrosches (*Rana temporaria*) Bull. Int. Ac. ad. Sc. Cracovie Cl. Sc. Math. et Natur., Serie B (II), 1937. 2) Die Bedeutung von Nervenrohr und Chorda dorsalis für die Entwicklung des Schwanzes der Larve des Grasfrosches (*Rana temporaria*), ib. 1938. 3) Einfluss der Extirpation von Nervenrohr und Chorda auf die Entwicklung des Kaulquappenschwanzes, ib. 1939. 4) Action of the Pigmentary Hormone of a Stick Insect *Dixippus morosus* on Vertebrate Melanophores, Nature, London, 1946. 5) Regeneration in Frog Larvae under the Influence of Thyroidine Administration, Zoologica Poloniae, Vol. 4, 1947. 6) The Influence of Vertebrate Hormones on the Melanophores of some Baltic Isopoda, Preliminary Note. Bull. of the Institute of Marine a. Trop. Med., Gdańsk, 1948. 7) The Effect of Monochromatic Light on the Melanin Formation in the Walking Stick *Dixippus morosus*, Bull. Int. Acad. Sc. Cracovie, Cl. Sc. Math. et Natur., Serie B (II), 1949. 8) Histological Transformation of the Musculature in the Axolotle (*Ambostoma mexicanum*) during Metamorphosis, ib. 1949. 9) Wpływ hormonu zmiany barwy patyczaka (*Dixippus morosus*) na melanofory kręgowców, Folia Endocrinologica, 1950 (w druku).

SYLWANOWICZ WITOLD, ur. 29 września 1901 r. w Olechnowiczach, pow. wilejski. W r. 1910 wstąpił do gimnazjum w Mińsku Lit. Z Mińska wraz z rodzicami z powodu działań wojennych został w r. 1914 ewakuowany do miasta Kursk (Rosja). Szkołę średnią ukończył w Kursku w r. 1918, a w następnym roku wstąpił na Wydział Lekarski Uniwersytetu w Moskwie. W r. 1921 został reewakuowany do Wilna, gdzie wstąpił na Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego. Dyplom doktora wszech nauk lekarskich uzyskał w roku 1929. Od roku 1924 do chwili zamknięcia Uniwersytetu Stefana Batorego pracował przy Zakładzie Anatomii Prawidłowej w charakterze demonstratora, asystenta młodszego i starszego, wreszcie adjunkta i prosektora, prowadząc od r. 1932 wykłady zleczone z anatomii człowieka na Wydziale Przyrodniczym U. S. B. W 1938 r. udał się na studia do „Kaiser-Wilhelm Institut für Anthropologie menschliche Erblehre und Eugenik” w Dahlem, gdzie pro-

wadził studia nad dziedzicznością u człowieka metodą badania bliźniąt. W czasie okupacji brał udział w tajnym nauczaniu na Wydziale Lekarskim w Wilnie. Po repatriacji w r. 1945 został zastępcą profesora anatomii człowieka przy Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, tamże habilitowany z zakresu anatomii człowieka. W 1947 r. powołany na katedrę anatomii topograficznej Akademii Lekarskiej w Gdańsku w charakterze profesora nadzwyczajnego, gdzie również od r. 1948 jest kierownikiem Oddziału Lekarsko-Dentystycznego, oraz kierownikiem Zakładu Anatomii Opisowej tegoż Oddziału. Jest członkiem Sekcji Antropologicznej PAU., Association des Anatomistes i in.

Prace: 1) Sur les valvules du système des Azygos. — Comptes Rendus de l'Association des Anatomistes, XXVI Réunion, 1931. 2) Zmienność układu żył nieparzystych u człowieka, Pamiętnik XIV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich 1933. 3) Konserwacja szczątków królewskich z Bazyliki Wileńskiej, tamże. 4) O zastawkach układu żył nieparzystych, Prace T-wa Przyj. Nauk., t. VIII, Wilno 1934. 5) Metody stosowane przy konserwacji szczątków królewskich z Bazyliki Wileńskiej, Przegl. Antrop. t. VIII, 1934. 6) Zarys technik i antropometrycznej — Praca zbiorowa pod red. W. Jasińskiego pt. „Choroby Dzieci”, 1936. 7) Uwagi o żyłe przedmieczykowej poprzecznej (*V. braeophoidea ransversa*), Folia Morphologica, Vol. VII, 1937/38. 8) Typy konstytucyjne i ich charakterystyczne cechy morfologiczne (wspólnie z M. Reicherem i H. Murza-Murzicz) ib. 9) O układzie żył nieparzystych, Prz. Antrop. t. XII, 1938. 10) Uwagi nad dziedziczeniem skłonności do zapalenia migdałków podniebiennych, Rękopis, 1944. 11) O dziedziczności cech anatomicznych niektórych narządów jamy ustnej, gardła, krtani. Rękopis, 1944.

ZABŁOCKA WANDA, ur. w Krakowie w 1900 r. Po złożeniu egzaminu dojrzałości w 1918 r. w Krakowie ukończyła w latach 1918/19 kurs ogrodnictwa przy Wydziale Rolniczym U.J. W latach 1919—1924 studiowała nauki przyrodnicze na Wydziale Filozoficznym U. J., gdzie też uzyskała tytuł doktora filozofii w 1925. Po uzyskaniu stopnia naukowego rezygnuje z zajmowanego od r. 1923 stanowiska nauczycielki etatowej w Państw. Gimn. Żeńsk. w Krakowie i otrzymuje stanowisko st. asystenta przy katedrze Botaniki przy Wydz. Rolniczym U.J. W r. 1932 zostaje mianowana przy tejże Katedrze adiunktem (od 1935 r. stałym), na którym to stanowisku pozostaje do r. 1946. Od r. 1925 do 1946 prowadzi wykłady i ćwiczenia z patologii roślin zleczone jej przez Radę Wydziału Rolniczego U.J. W 1945 r. uzyskuje „veniam legendi” na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym U.J. z zakresu botaniki ze specjalnym uwzględnieniem fytopatologii. W 1946 zostaje mianowana docentem

etatowym na Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu. W roku 1930 pracuje w Muzeum Przyrodniczym w Wiedniu, co umożliwia opracowanie materiału grzybów kopalnych z trzeciorzędu Wieliczki. W 1932 r., korzystając ze stypendium Funduszu Kultury Narodowej, pracuje w Muzeum Inst. Botaniki w Pradze Czeskiej i w Musée d'Histoire Naturelle w Paryżu (dział mykologii). Członek współpracownik Komisji Fizjograficznej PAU w Krakowie w latach 1923—1945.

Prace: 1) Życia pływek i myksameb Makulca Makówki (*Didymium nigripes* Fr.), Kosmos, 1922. 2) Choroby białych lili, Ogrodnictwo, 1923. 3) Nowe stanowisko krasnorosta *Ceramothamnion Codii* Rich. w zatoce gdańskiej, Acta Soc. Bot. Pol. 1923. 4) Przyczynek do znajomości brunatnic polskiego Bałtyku, Acta Soc. Bot. Pol. 1924. 5) Uroczystość botaniczna na U. J. w Krakowie, Ogrodnictwo 1924. 6) Ein Beitrag zur Kenntnis der anatomischen Verhältnisse im Bau von *Cyclamen persicum* Mill. Bull. Ac. Sc. Cracovie 1921. 7) Über eine abnorme Blumenbachia-blüte, Zeitschr. f. Pflanzenkrankh. 1927. 8) O tworzeniu się i wzroście bulwek u *Arrhenatherum elatius* Mert. et Koch. var. *tuberosum* Aschers, Vestnik VI Sjezdu Československ, Přír. 1928. 9) Choroby rabarbaru, Ogrodnictwo 1929. 10) O kilku nowych stanowiskach maczuźnika (*Cordyceps*), Acta Soc. Bot. Pol. 1929. 11) O kilku nowych teratologiach u *Taraxacum officinale*, ib. 12) Czarna nóżka, Ogrodnictwo 1930. 13) Über *Boletus parasiticus* Bull. u. *Pisolithus arenarius* Alb et Schw. aus der Umgebung von Kraków, Bull. Ac. Sc. Cracovie 1931. 14) Über fossile Pilze aus dem tertiären Salzlager von Wieliczka, ib. 15) Grzyby kapeluszowe Zarytego, Acta, Soc. Bot. Pol. 1932. 16) Parch jabłek i gruszek, Ogrodnictwo, 1934. 17) O gąbczastej plamistości jabłek, tamże. 18) Badania nad mykorhizą u fiołków, Streszcz. ref. wygłoszonego na Zjeździe Pol. Tow. Bot. w Krakowie 1935. 19) Powierzchnowa i wgłębna plamistość jabłek występująca w przechowalni, Ogrodnictwo 1936. 20) Koleczak jabłkowy (*Acia setosa*), niebezpieczny pasożyt jabłoni, tamże. 2) Wczoraj a dziś... w grzyboznawstwie, „Wyścig mózgów”, p. 29, 30 Kraków, 1934. 22) Nowe stanowiska *Juniperus communis* L. var. *pendula* Loudon na ziemiach polskich, Spraw. Kom. Fizj. PAU T. LXVIII, 1935. 23) Untersuchungen über die Mykorrhiza bei der Gattung Viola, Bull. Ac. Sc. Pol. z 2 tabl. 24) Mykorrhiza w rodzaju Viola, Rozpr. Wydz. Mat.-Przyr. PAU T. LXXI, Dz. B. Nr. 3, p. 155—174, z 2 tabl. 25) Szereg artykułów popularnych z zakresu ochrony roślin w „Zagrodzie — Przewodnik Kółek Rolniczych”, Kraków. 26) Grzyby kapeluszowe Polski—Podręcznik do oznaczania wszystkich rodzajów oraz ważniejszych gatunków naszych grzybów kapeluszowych, Państw. Zakł. Wyd. Szkol., 1948.

ZABŁOCKI JAN, ur. w Wieliczce 13. XII. 1894 r. — ukończył gimnazjalne studia w gimnazjum im. J. Sobieskiego w Krakowie, tamże uzyskał świadectwo dojrzałości w 1914 r. Studia przyrodnicze odbył na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1921—25, tamże uzyskał doktorat na podstawie pracy: „Trzeciorzędowa Flora z Chodzieży” (drukowany tylko obcojęzyczny wyciąg) w 1926 r.

„Veniam legendi“ uzyskał na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym jako docent botaniki ze szczególnym uwzględnieniem paleobotaniki. Ministerstwo zatwierdziło habilitację z datą 31. XII. 1930 r. W latach 1921—1935 sprawował obowiązki asystenta młodszego, starszego, wreszcie adiunkta stałego przy Zakładzie Botanicznym im. Janczewskiego UJ. W latach 1921—25 entomolog Stacji Ochrony Roślin w Krakowie. W r. 1931 został zaproszony przez Politechnikę Lwowską na Katedrę Botaniki i Towaroznawstwa po prof. A. Maurizio. Wniosek Politechniki, przedstawiony do zatwierdzenia Ministerstwu Oświaty stał się bezprzedmiotowy wskutek zniesienia tejże katedry przy pamiętnej redukcji katedr nieobsadzonych. W r. 1935 objął kierownictwo i obowiązki, związane z katedrą Zakładu Ogrodnictwa U.J. z wykładami ogrodnictwa, uprawy drzew owocowych i szkółkarstwa. W r. 1937 Wydział Rolniczy U.J. zaproponował mu objęcie katedry. Obowiązki kierownika Zakładu sprawował do stycznia 1946 r. W styczniu 1946, powołany został na katedrę botaniki ogólnej Uniwersytetu M. Kopernika, w charakterze profesora zwyczajnego. Uwięziony wraz z gronem profesorów U.J., zesłany do obozu w Oranienburgu w r. 1939, skąd wraz ze starszymi profesorami został zwolniony w 1940 r. Członek współpracownik Komisji Fizjograficznej PAU w latach 1923—45. Długoletni członek Wydziału Towarzystwa Ogrodniczego w Krakowie, członek Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, członek Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Botanicznego, sekretarz Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego w latach 1922—46, przewodniczący Oddz. Toruńskiego Polskiego T-wa Botanicznego, współredaktor, a następnie redaktor (1936) „Ogrodnictwa” — Kraków, współred. „Kosmosu B”, czł. Komitetu Redakcyjnego „Acta Soc. Bot. Poloniae”. Korzystając ze stypendiów Funduszu Kultury Narodowej pracował za granicą, m. in. w Instytucie Botanicznym prof. R. Wettsteina i w Zakł. Paleobotaniki prof. R. Kräusla (Wiedeń—Frankfurt n/M.).

Prace: 1) Materiały do zoocecidologii Polski, Kosmos, T. 47, s. 278—290, Lwów 1922. 2) Chrabąszcz majowy i walka z nim, Przewod. Kólek Roln., 1, s. 4, 1922. 3) Bielinek kapustnik, *ibid.* 1/2, s. 4. 4) *Synchytrium Potentillae* na skałkach ojcowskich, *Acta Soc. Bot. Pol.* T. 11, s. 67—68, Warszawa 1924. 5) O pewnym gościu naszej czeremchy (*Furcipes rectirostris* L.), *Przyrodnik*, nr. 4, s. 175—177, Cieszyn, 1924. 6) La Flore tertiaire de Chodzież (Poznań), *Biulet. PAU Sec. B.*, s. 399—406, tabl. 25—28, Kraków, 1924. 7) Rubczyńska i Zabłocki, Trzeciorzędowe drewna z Posądy, *ibid.*, s. 433—436. 8) Muchy szko-

- dzące trawom zbożowym, Krakowska Kronika Roln., nr. 1, s. 3—8, 1925. 9) Premik i Zabłocki, *Zamites Gigas* Lindl. et Hutt. var. *Feneonis Brongn. sp.* z Sekwanu Górnego okolic Sulejowa nad Pilicą, Spraw. Pol. Inst. Geolog. T. III, s. 129—135, z 1 tabl., Warszawa, 1926. 10) Über Rudows Zoococcidium auf *Chelidonium maius*, Ztschr. f. Pflanzenkrankh. u. Pfl-schutz, T. 37, 1927. 11) Exkursionsführer durch das Salzbergwerk in Wieliczka — Przewodnik dla Międzynar. Zjazdu Geografów Roślin, s. 12, tabl. 1, Kraków, 1927. 12) *Selandria adumbrata* na wiśniach, Ogrodnictwo, T. 33, s. 353—354, Kraków, 1927. 13) ślimaki, tamże, T. 24, s. 271—276, 1928. 14) Mszyca wełnista (*Schizoneura lanigera* Hausm.) Nakt. Stacji Ochr. Rośl., s. 8, tabl. 1 (rys. T. Stachyra), Kraków, 1928. 15) Tertiäre Flora des Salzlagers von Wieliczka, część I. Acta Soc. Bot. Pol. T. V, s. 174—208, tabl. VII—IX, 1928. 16) Trzeciorzędowa flora kopalna z Wieliczki, Pamiętnik VI Zjazdu Czechosłowackich przyrodników w Pradze, s. 79—80, Praga, 1928. 17) Choroby i szkodniki śliw i walka z nimi, Głos Ochrony przyrody, Nr. 1, s. 15—23, Kraków, 1929. 18) To samo, Zagroda — Przewodnik Kótek Roln., nr. 13, s. 8 1/2, Kraków, 1929. 19) Miodówka jabłoniowa (*Psylla mali* Schmidb.) Ogrodnictwo, T. 25, s. 130—134, Kraków 1929. 20) Wciornastki (*Thrips*) na zbożu, Głos Ochr. Rośl., nr. 1, Kraków, 1930. 21) To samo, Przew. Kótek Roln. M.T.R., nr. 11, Kraków 1930. 22) O ostrych zimach w dawnej Polsce, Ogrodnictwo, T. 36, s. 11—16, Kraków, 1930. 23) Tertiäre Flora des Salzlagers von Wieliczka, cz. II, Acta Soc. Bot. Pol. T. VII, s. 139—166, tabl. X—XII, Warszawa, 1939. 24) Flora Kopalna Wieliczki na tle ogólnych zagadnień trzeciorzędu, ibid. T. VII, s. 215—240, 1930. 25) Zabłocki i Żurowski, Znaleźnienie zapasów *Lithospermum* w dwu stanowiskach kultury małopolskiej, Sprawozd. z III Zjazdu Botaników Słowiańskich w Warszawie, s. 66—69, Warszawa 1931. 26) Robaczywość owoców, Ogrodnictwo, Kraków, 1931. 27) Zabłocki i Żurowski, Wiadomość o znalezieniu zapasów *Lithospermum* w dwu stanowiskach kultury małopolskiej, Spraw. P.A.U. T. 31, s. 20, 1931. 28) Zabłocki i Żurowski, Znaleźnienie zapasów *Lithospermum* w dwu stanowiskach kultury małopolskiej, Materiały Prehist. T. I, s. 1—28, z tabl. 1 i rys. 20, Kraków, 1932. 29) Ważniejsze choroby i szkodniki śliw i walka z nimi, wyd. 2, Zagroda-Przewodnik, s. 131—136, Kraków, 1933. 30) Zabłocki i Żurowski, Znaleźnienie pszenic w kulturze małopolskiej, Bull. Acad. Pol., s. 4, Kraków, 1933. 32) Fiołki w Plantae Poloniae Exsiccatae, nr. 127—136, s. 12—14, wyd. z zasił. Fund. Kult. Nar., Kraków, 1934. 33) Kleśka chat drewnianych na terenie powodziowym, Zagr. Przew. Kótek Roln. R. 48, nr. 20, s. 314—317, Kraków, 1935. 34) Ogólno-Polski Zjazd Owocarski, Ogrodnictwo, T. 31, s. 4, Kraków, 1935. 35) Z piśmiennictwa ogrodniczego, ibid. s. 4. 34) Nicco cyfr — Polska statystyka sadownicza, ibid. s. 1 1/2. 37) Dotychczasowe wyniki badań nad trzeciorzędową florą Chłapowa na Pomorzu, Streszczenie referatów wygl. na Zjeździe Pol. Tow. Bot. w Krakowie, s. 14—16, Kraków, 1935. 38) Orzech włoski, cz. I, Ogrodnictwo, T. 32, s. 17, Kraków, 1936. 39) Z piśmiennictwa ogrodniczego, ibid. s. 2. 40) Orzech włoski, cz. II, ibid. s. 25, tabl. 6. 41) Groźny szkodnik czereśni w Krakowie, ibid. s. 1. 42) Nowy szkodnik tarczówka *Eulecanium pulchrum* Marchal., Ogrodnictwo, T. 32, s. 212—214, 1936. 43) Stosunki kwitnienia i zapyłania u drzew owocowych i ich związek z projektowaniem sadów, cz. I, ibid. s. 223—230. 44) *Selandria adumbrata* na wiśniach, ibid. s. 2. 45) Instrukcja do szczepienia orzecha włoskiego, Kom. Współpr. w Doświadc., Nr. XIII/2-powielacz, Warszawa, 1937. 46) W sprawie orzecha włoskiego, Ogrodnictwo, T. 32, s. 1. 47) Bibliografia prac prof. Piotra Józefa Brzezińskiego, ibid. s. 10. 48) Śp. Kazimierz Brzeziński, ibid. s. 4. 49) Zabłocki i Gabryl, Pokaz owoców i konkurs węgerek zwykłych w Krako-

wie, *ibid.* s. 6. 50) Rzodkiewka — sprawozdanie z wykonanych doświadczeń, Sprawozd. z prac nasiennych przeprow. w 1937, nr. 1, s. 19—21, Warszawa 1937. 11) śp. prof. dr Edmund Jankowski, *Ogrodnictwo*, s. 147—153, Kraków, 1938. 52) Wrażenia ogrodnicze z Kongresu Ogrodn. 1938, *ibid.* s. 147—153. 53) „Ogrodnictwo” — Kraków 1938 — pod red. doc. dr J. Zablockiego, s. 1—186. 54) Materiały z rodzaju *Bombus* i *Psithyrus* z Czarnohory, Rozpr. i Sprawozd. Inst. Bad. Lasów Państw. Ser. A, nr. 42, s. 46—47, Warszawa, 1949. 55) Zablocki i Passendorfer, O trzeciorzędowych utworach brzegu Bałtyku, pomiędzy Wielką Wsią a Jastrzębią Górą, Roczn. Pol. Tow. Geolog. T. XVI, s. 8, 1946. 56) Flora polska, tom VI — Fiolkowate *Violaceae*, s. 70, ryc. 24, PAU Kraków, 1947.

ZACHAREWICZ WITOLD, ur. 9 września 1904 r. w Duniłowiczach (Ziemia Wileńska). Gimnazjum ukończył w 1924 r. w Wilnie i w tymże roku wstąpił na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Stefana Batorego, obierając kierunek chemiczny. Dyplom magistra filozofii w zakresie chemii uzyskał w 1930 r. w Wilnie. W 1935 r. doktoryzował się na Uniwersytecie Paryskim (Sorbona), a w 1939 r., dn. 2. VI. habilitował się z chemii farmaceutycznej na Uniwersytecie Warszawskim. Od 1. VI. 1927 do 15. XII. 1939 był młodszym, potem starszym asystentem i adiunktem Zakładu Chemii Organicznej U.S.B. w Wilnie. W okresie wojennym, od chwili zamknięcia Uniwersytetu S. Batorego przez władze litewskie (15. XII. 1939) pracował jako robotnik w lesie, na szosie, jako laborant prywatnej fabryki chemicznej w Wilnie. Po wkroczeniu Wojsk Radzieckich do Wilna (1944 r.) pełnił obowiązki głównego inżyniera fabryki chemicznej, następnie przewodniczącego komisji szacunkowej przy Pełnomocniku Rządu Rzeczypospolitej Polskiej do spraw ewakuacji na terenie Litewskiej S. R. R. W sierpniu 1946 r. jako repatriant przybył do Torunia i objął stanowisko profesora nadzwyczajnego chemii organicznej na Uniwersytecie M. Kopernika. Dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27. III. 1948 r. zostaje mianowany profesorem nadzwyczajnym przy Katedrze Chemii Organicznej tegoż Uniwersytetu. Od 1. IX. 1948 r. dekretem Ministra Oświaty zostaje mianowany Dziekanem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego U. M. K. na okres 2 lat. Czł. zwycz. Polskiego T-wa Chemicznego, w r. 1948 członek Komisji do Spraw Nauki i Nauczania, od 1947 r. czł. T-wa Naukowego w Toruniu.

Prace: 1) O obojętnych produktach utlenienia pinenu, cz. I — wspólnie z K. Sławińskim i J. Piliczewskim, *Roczniki Chemii*, T. XI, 1931, odbitka. 2) O obojętnych produktach utlenienia pinenu, cz. II, — wspólnie z K. Sławińskim, *Roczniki Chemii*, T. XII, 1932, odbitka. 3) O kwaśnych produktach utlenienia pinenu, — wspólnie z K. Sławińskim,

Roczn. Chemii, T. XIV, 1934, odbitka. 4) O rozbudowie czteroczłonowego pierścienia w gli-
kolu pinenu, — wspólnie z K. Sławińskim, *ibid.*, odb. 5) Synthèse du myrtenol et du myr-
tenal — wspólnie z G. Dupont i R. Dulou, *Comptes Rendus de l'Acad. des Sciences*, T. 198,
1934, odb. 6) Isomères cis et trans de myrtanol — wspólnie z G. Dupont, *ibid.* odb. 7)
Synthèse du myrtenol — wspólnie z G. Dupont, *Bull. de la Soc. Chimique de France*, T. I,
1935, odb. 8) Synthèse du nopinene et du pinadiene 1,5 a partir du pinene, — wspólnie
z G. Dupont, *Comptes Rendus de l'Acad. des Sciences*, T. 200, 1935, odb. 9) Synthèse dans
la série du myrtenol — rozprawa doktorska, Paryż, 1935. 10) O działaniu dwutlenku selenu
na kamfen i pinen, *Roczn. Chemii*, T. XVI, 1936, odb. 11) O pyrolizie selenku myrtenylu —
wspólnie z G. Dupont i K. Sławińskim, *ibid.* T. XVII, 1937, odb. 12) O działaniu dwu-
tlenku selenu na nopinen, *ibid.* odb. 13) O działaniu pięciochlororku fosforu na selenowe
związki terpenowe, *ibid.* T. XXII, 1948, odb. 14) O działaniu dwutlenku selenu na p-menten,
ibid. odb. 15) O działaniu dwutlenku selenu na limonen, *ibid.* T. XXIII, 1949, odb.

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I:

NAUK HISTORYCZNYCH, PRAWNICZYCH I SPOŁECZNYCH

Posiedzenie naukowe z dnia 18. I. 49.

Członek Wydziału Karol Górski przedstawia własną pracę: *Formularz Jerzego, pisarza grodzkiego krakowskiego z przełomu XIV i XV w. (Formulaire de Georges, greffier à la cour royale de Justice de Cracovie de la fin du XIVe et du début du XVe s.)*.

Formularze polskie, znane nam z publikacji naukowych, pojawiać się zaczynają u schyłku XIV w. i pozostają w pewnym luźnym związku z wcześniejszymi formularzami śląskimi i czeskimi; a poprzez nie — z zachodnio-europejskimi. Filiacja nie jest jednak możliwa do przeprowadzenia, gdyż autorzy formularzy przerabiali je na własną rękę. Tak też czynił autor niniejszego formularza: „*Ecce apum natura mihi testimonium accomodat, que diversos colligit flores quibus digestis et in favum redactis varios succos in unum saporem artificii mixtura et quadam sua proprietate transfudit (Contra eos qui depravant dicta(m)ina) sua Nr. 80)*. Pojęcie własności literackiej nie istniało w tej epoce. Dlatego też filiację można przeprowadzić z całą pewnością tylko wówczas, gdy mamy do czynienia z tekstami bezwzględnie od siebie zależnymi.

Formularz omawiany zachował się w rękopisie w Bibliotece Raczyńskich (nr. 1358) na 24 kartach. Przygotował go do druku śp. Erzepki, po jego zgonie znalazł się w Komisji Historycznej Akademii Umiejętności, która zwróciła go po wojnie właścicielowi — a prof. dr A. Wojtkowski udzielił mi go do ogłoszenia drukiem. W trakcie opracowywania znalazła się druga wersja formularza w rękopisie Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego pap. II. Fol. 23 karty 1—24 r. w *Liber cancellariae episcopalis Wratislaviensis*. Trze-

cia zapewne wersja znajdowała się w rękopisie Archiwum Miejskiego w Świdnicy pap. N. I., 243 z XIV w. (?), ale nie udało się go odszukać.

Obie znane wersje są kopiami, jak na to wskazują błędnie odczytane słowa oraz opuszczenia. Tekst poznański jest lepszy od wrocławskiego, aczkolwiek bowiem pisarz jego gorzej czytał oryginał, to jednak mniej czynił opuszczeń. Poza tym tekst wrocławski w $\frac{3}{4}$ pokrywa się z poznańskim, przy czym widać, że pisarz korzystał z obszerniejszego pierwowzoru, bo przy nr. 80 znajdujemy tytuł nr. 81, choć następuje później nr. 87. Z tytułu w „*Liber episcopalis*“ wynika, że wrocławski tekst jest kompilacją: „*Incipit materia optima rethoricalis et dictamina curialiter a diversis sub stilo bono et communi edita*“. Ustępy, których niema w tekście poznańskim, nie różnią się pod względem stylistycznym od innych, ale pod względem treści dwa z nich wiążą się ze Śląskiem. Być może tedy, że wszystkie ustępy odmienne w rękopisie wrocławskim (nr. 108—118) są pochodzenia śląskiego. W rękopisie poznańskim połowa k. 23v i połowa k. 24 zajęte są przez sentencje różnej treści, a na reszcie wolnych kart 24 i 24v. znajduje się zapisany kursywą XV wieku tekst aktów biskupich dotyczących Przemętu (diecezja poznańska). Cały rękopis, obejmujący 24 karty papierowe w dwóch seksternach sklejonych wydarty jest z większej całości, której pochodzenie jest nieznane. Można wnioskować, że po przepisaniu dostał się on do Wielkopolski i tu pozostał aż do chwili, gdy zawędrował do Biblioteki Raczyńskich.

Formularz poznański pisany jest ręką z przełomu XIV i XV w., pismem dokumentarnym do Nr. 67 włącznie, natomiast od słów „*Caro enim*“ Nr. 68 zaczyna się druga ręka współczesna i pisze do końca. Poprawki poczyniła ręka trzecia, także współczesna. Początek — proza poetycka o narodzeniu się oczekiwanego syna Jadwigi — zaczyna się bez tytułu w obu wersjach, poznańskiej i wrocławskiej od słów „*Maius Dei gracia princeps veris*“. Nie ma więc podstaw do mniemania, iż początek został zagubiony. Rękopis poznański jest uszkodzony przez wilgoć, tak że formularze przemęckie odczytywano przy promieniach ultrafioletowych (aparatury Mineralight *).

*) Za udzielenie go pragnę szczególnie podziękować prof. dr M. Kołaczkowskiej.

Jako autor występuje kilkakrotnie Georgius (nr. 12, 17, 25, 42, 43, 44, 46, 78, 80). Jest on nazwany pisarzem grodzkim krakowskim i jest znany na tym urządzie w r. 1401. Jest to zapewne ta sama osobistość, co autor retoryki, wydanej przez B. Ulanowskiego w t. X ST. P. P. Pomników. Istotnie ustęp nr. 21 formularza ma partię podobną do nr. 36 retoryki; podobnie rzecz się ma z nr. 14 formularza i nr. 31 retoryki, zaś identyczny dokument zawarty jest w formularzu pod nr. 85 i w retoryce pod nr. 45. Są to jak sądzę, wystarczające dowody na to, że obaj Jerzowie to ta sama osoba, tylko że autor retoryki postąpił na urząd notariusza królewskiego, którym był w latach powstania retoryki: 1420—1430. Formularz jest o wiele wcześniejszy: pierwszy pewny co do datowania tekst pochodzi z r. 1399, ostatni, identyczny z nr. 45 retoryki, da się ustalić między 17 maja 1410 a 29 maja 1415.

Sp. Erzepki nazwał formularz imieniem królowej Jadwigi ze względu na pierwszy ustęp, ową prozę poetycką „*Maius Dei gratia*“. Wydaje się, że do Jadwigi odnoszą się jeszcze pozycje nr. 2, a może i 52, 54, 55, 56, 69, w których są zwroty mówiące o szczególnym stanowisku królowej lub wskazujące na jej samodzielne wystąpienia. Np. nr. 54 zawiera słowa „*Ex quo divinis faventibus auspiciis, que successus nostros benigniter prosequuntur, reginali feliciter sceptro potimur, quoniam in reginam peculiaris regini nostri Poloniae nostra condicio feliciter est erecta, unde nostris incumbit humeris ipsius regni tam intus, quam extra ubilibet et statum et conditionem in melius promovere*“. Być może więc, że pierwowzory tych dokumentów są starsze niż r. 1399. Mimo to formularz wiąże się z osobą Jadwigi bardzo słabo i należy go nazwać imieniem autora, owego Jerzego.

Był on blisko związany ze środowiskiem możnych panów krakowskich, którym pisał listy, a gdy nie mógł tego uczynić, usprawiedliwiał się obszernie. Żył z ich darów i w formularzu zamieścił cały szereg listów pochlebnych, czasem wcale udatnych, które wskazują na jego stanowisko klienta. Nigdzie nie spotykamy akcentów poprzestawiania na swoim, które spotykać będziemy o wiek później u Reja. Zdaje się, że szczególne związki łączyły Jerzego z Tarnowskimi, gdyż jednemu z nich ofiarowuje służby po śmierci jego ojca (nr. 89), i do nich odnoszą się z całą pewnością 2 pozycje (nr. 34, 89), do Tęczyńskich 2—3 (nr. 2, 81, może i 71), do Klemensa z Moskorzowa 3—4 (nr. 15, 38, 40, może 45), do arcybiskupa (Miko-

łaja z Kurowa?) 3 pozycje (nr. 13, 28, 55), do Mikołaja Trąby 1 (nr. 74), do biskupów 3 (nr. 24, 41, 87), do kanclerza (Zakliki?) 2 (nr. 12, 25). Do uniwersytetu odnoszą się 3 pozycje (nr. 7, 46, 57). Autor jest jak się zdaje człowiekiem świeckim, może wdowcem, bo udziela jako doświadczony rad klerykowi, który chce wstąpić w stan małżeński (nr. 37), nie gardzi cynicznymi żartami o charakterze zgoła świeckim (nr. 37, 43, 92). Z licznych tekstów (nr. 68, 70, 73, 75), mówiących o niesłusznym zarzutach, wynika że go oskarżano być może o życie niemoralne (nr. 73). Jednym z jego zajęć ubocznych poza pisarstwem grodzkim było pisanie listów możnym, drugim było pomaganie studentom (nr. 46) w zakresie retoryki, trudnił się też jak się zdaje nauczycielstwem (nr. 17). Wykształcenia uniwersyteckiego nie posiadał, znał Boecjusza, powoływał się na Kationa, poza tym czytany był w psalmach z godzin kanonicznych, cytował słowa z kanonu Mszy św. i ksiąg Hioba oraz Przypowieści, co nie jest niemożliwe u kleryka bez wyższych święceń. W teologii orientował się słabo, jak dowodzą wypisy na końcu (nr. 99). Nie wydaje się prawdopodobne, by, jak przypuszcza B. Ulanowski, wykładał retorykę na uniwersytecie — zapewne uczył prywatnie studentów. Rzeczą zasługującą na uwagę jest wzmianka, iż mu polecono pisać dzieje polskie, z czego nie mógł się jakoś należycie wywiązać i przedstawia tylko próbkę (nr. 26). Może jednak chodziło o traktat teoretyczny „De regimine principum”.

Wartość historyczna i znaczenie formularza jest taka sama, jak innych formularzy, które wplatają ćwiczenia retoryczne do tekstów autentycznych i przeinaczają imiona. Za ćwiczenia uważam nr. 1, 6, 7, 14, 16, 21, 27, 37, 39, 42, 43, 65; 72. Dokumentów królewskich jest 14—15 (nr. 11, 18, 19, 50, 59, 60, 61, 66, 79, 81, 82; 84; 85, 86, 91), królowych 7 (nr. 49, 52, 54, 56, 63, 69, 77); listów możnych panów i do możnych panów 22 (nr. 2, 10, 22, 23, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 40, 44, 45, 51, 55, 57, 71, 74, 76, 87, 88, 89). Załedwie 4—5 odnosi się do Wielkopolski (listy do arcybiskupa i biskupa poznańskiego oraz może sprawa Karcza nr. 22).

Znaczenie dla historii politycznej ma nr. 1, w którym jest wzmianka o pretensjach, zgłaszanych do korony węgierskiej w imieniu oczekiwanego syna Jadwigi, którego też oczekuje „supremus ducatus Lithuanie” (1399), więc termin użyty przed unią wileńskoradomską. Zauważyć też trzeba, iż myśl o koronie węgierskiej wiąże się z ideą walki z Turkami, a więc zarysowany tu jest na 40

lat przed wyprawą Warneńczyka plan, który miał realizować Oleśnicki. Nr. 18 i 19 mogą posłużyć do ustalenia daty ślubu Jagiełły z Anną Cylejską. Nr. 59 maluje stosunek króla do chłopów: Król grozi śmiercią tenentariuszom, którzy ich uciskają. Jeśli nie jest to dokument autentyczny, obrazuje on panujące pojęcia o władzy i obowiązkach króla. Nr. 38 i 40 odnoszą się do ruchów socjalnych w Bochni, gdzie przez nienawiść górnicy podpalili kopalnię soli. Ruchy te wiążą się, jak można sądzić, z jakąś sektą manichejską, która głosiła swobodę życia seksualnego i dotarła wpływami swoimi do Bochni. Wodę z żup olkuskich ma odprowadzić pleban, Michał z Nowej Pragi (nr. 91). Stosunek do Krzyżaków maluje nr. 36, w którym autor cieszy się, że zostanie zawarty pokój (zapewne racyński 1404 r.). W liście do papieża król odpiera zarzuty uciskania kościoła (nr. 82). Zygmunt Luksemburski traktowany jest życzliwie w chwili, gdy go uwięzili panowie węgierscy w r. 1401. Jego charakter impulsywny oddany jest w sposób ciekawy, ale w świetle poprzednio cytowanego tekstu zachodzi pytanie, czy autor tego listu czy ćwiczenia nie okazywał niezadowolenia z powodu powołania na tron Andegawena neapolitańskiego, gdyż zarzuty skierowane przeciw baronom węgierskim mówią raczej o braku rozsądku i nie wspominają o popełnionej felonii. Ciekawy jest nr. 72, który jest niby uchwałą baronów, mającą moc edyktu króla, skierowaną przeciw ubiegającym się o godności duchowne w Rzymie — rzekoma uchwała grozi im śmiercią. Ciekawy jest też nr. 27, gdzie jest mowa o jakichś osobach, które przybiły na drzwiach kościelnych zarzuty przeciw doradcom korony, przy czym autor tak charakteryzuje panujące podówczas w Polsce stosunki: *„Status vero regni huius et condicio civitatum tanta nunc Deo propicio tranquillitate potitur, tanta felicitate refulget, ut nullus vel homo senectute proventus vel prisca preteritorum recordacione conspicuus, qui a retroactis temporum decursibus ad hactenus ipsum regnum recolat, umquam tanta stabilitate sicut nunc fuisse fulcitum“*. Ciekawa jest wzmianka o śmierci ks. Jana Drohiczyńskiego w r. 1402 (nr. 33) oraz o wysłaniu do króla czeskiego Wacława, uwolnionego z niewoli, dworzannina króla — Mikołaja Morawy (nr. 79).

O wiele więcej materiału dostarcza formularz do dziejów obyczajowości. Mamy więc zabiegi o godności duchowne i świeckie (nr. 62, 71, 88), prośby króla o pożyczkę, na którą mamy odpowiedź odmowną (nr. 76), nakazy króla wymiaru sprawiedliwości (nr. 59,

60, 66) i zakazy szukania zemsty poza prawem na podpalaczu (nr. 61). Życie szlachty maluje nam list, tłumaczący konieczność szukania zemsty (nr. 20), oraz list do marszałka koronnego i dworzan, obzuczający obelgami niejakiego Karcza czyli Forstka za to, że nie stanął do pojedynku, a zarzutów nie odwołał (nr. 22). Wykup z niewoli (nr. 35), obrona dóbr na Pokuciu przed Wołochami (nr. 34) — to dalsze materiały. Życie Kościoła oświetlają protesty królowej przeciw pochopnemu szafowaniu klątwą (nr. 69) oraz starania o pozyskanie kardynała na reprezentanta interesów Polski w Rzymie. Jest również obraz życia kapelanów dworskich, mało zresztą pochlebny (nr. 48). Duże znaczenie posiadają bractwa dające udział w łaskach Zakonu, a dokumenty przyjęcia do nich przechowywano pieczołowicie, by po śmierci korzystać z łask i modłów (nr. 3 i 117). Uniwersytet otoczony jest prawdziwym kultem, który występuje zarówno w poemacie (nr. 7) jak i w liście o przyznaniu wszechnicy beneficjów po Mateuszu z Krakowa (nr. 57). Na początki husytyzmu rzuca światło z tekstów pochodzenia śląskiego list prowincjała saskiego franciszkanów, Hermana, do rektora Stanisława ze Skarbimierza (nr. 112). Wyżej była mowa o ruchach społecznych w Bochni (nr. 38, 40) — życie miejskie oświetlają, zresztą fragmentarycznie, interwencje królowej w sprawie wygnanego z Sandomierza Janusza Blestwercza, który nieumyślnie spowodował pożar (nr. 77), dalej sprawa wygnanych mieszczan z Kalisza (nr. 84) oraz interwencja króla w sprawach majątkowych w Krakowie (nr. 81) i w Cieszynie (?) (nr. 11). Stosunek do chłopów jest niejednolity. Z jednej strony król staje w ich obronie (nr. 59), z drugiej uczony z pogardą pisze o towarzystwie chłopów, w które wpadł w Wiślicy jego przyjaciel (nr. 42). W odmienny ton uderzają teksty wrocławskie, które ostrzegają wprost księdza niedawno wyświęconego przed wrogim stosunkiem chłopów do kleru i przed utrzymywaniem stosunków towarzyskich z chłopami (nr. 113). Nie wiadomo czy chodzi tu jedynie o unikanie spoufalenia się w karczmie, o spory w sprawie dziecięcin i innych materialnych świadczeń, czy też o jakieś husyckie czy w ogóle heretyckie wpływy. Wydaje się, że to ostatnie przypuszczenie nie ma podstaw, aczkolwiek z tekstu nr. 113 można wynioskować, że istniało podłoże dla ruchów heretyckich na wsi.

Ścisłe obyczajowe teksty to list do kleryka, odradzający małżeństwo (nr. 37), niepozabawiony humoru list do siostry odradzający małżeństwo ze starcem. Z tego ostatniego widać, że kobieta

mogła w owym czasie oprzeć się woli rodziców i krewnych, jeżeli zdobyła się na zdecydowany sprzeciw (nr. 43). Rzekomy list baronów do Jana Szczekny, cystersa i spowiednika Jadwigi, grożący mu represjami, jeśli nie odwoła zdania, że kobieta łżej grzeszy od mężczyzny przekraczając szóste przykazanie, ma raczej charakter satyryczny (nr. 4). Również satyryczny charakter ma list do karnawału, bardzo zresztą zniekształcony przez kopistę (nr. 92). Teksty wrocławskie mówią o pobycie młodzieńca na dworze biskupa, który ma dać mu uposażenie i o jego tęsknocie do ukochanej czy też siostry (nr. 111), zawierają też m. in. list odpierający zarzuty niewierności wobec narzeczonej (nr. 114) i erotyczny list kupca winnego (nr. 115).

Pielgrzymki, wyprawy do Ziemi świętej, podróże nie znalazły odbicia w formularzu poza podróżami na Litwę z królem i wysłaniem przez króla młodzieńca na naukę języka do jakiegoś księcia (nr. 86). Być może, iż chodzi tu o księcia burgundzkiego Jana Nieustraszonego, gdyż król wspomina o przyjaźni z jego ojcem.

Odrębne miejsce zajmują dwa teksty przemęckie, spisane inną ręką, które rzucają światło na stanowisko opatów cysterskich wobec biskupa (nr. 106, 107).

Całość wydaje się być wartą uwagi i opublikowania.

Posiedzenie naukowe z dnia 1. III. 49.

Członek Wydziału Bronisław Włodarski przedstawia pracę Mariana Janowskiego: *Arcybiskup Pełka (Foulques-Pelka — archevêque de Gniezno)*.

Posiedzenie naukowe z dnia 14. VI. 49.

Członek Wydziału Roman Jakimowicz przedstawia pracę własną: *Kasztelania Kołobrzaska w świetle badań topograficznych i poszukiwań archeologicznych (Châtellenie de Kołobrzeg en Poméranie Occidentale en vue des recherches topographiques et archéologiques)*.

Praca zajmuje się rozpatrzeniem na ograniczonym odcinku przestrzennym zagadnienia osadnictwa w jego związku i zależności od warunków przyrodzonych: morfologii powierzchni i stosunków

glebowych, odległości od wybrzeża morskiego, zalesienia, szlaków komunikacyjnych itp., oraz zmian, jakie powodowało przejście do początkowych stadiów epoki feudalnej. Ustalenie tych danych daje obraz ówczesnych stosunków społeczno-gospodarczych. Wyrazem tych stosunków są jednostki terytorialno-gospodarcze różnej wielkości i różnego znaczenia, określane na obszarze polskim nazwami: opole, kasztelania, ziemia. Pojęcie opola czy kasztelanii składa się z dwóch elementów. Pierwszy z nich to wyraz woli człowieka, który związał organizacyjnie większą lub mniejszą grupę ludzi i narzucił im pewne reguły — nakazy, których wykonawcami byli „urzędnicy” księcia. Drugi stanowi ziemia, obszar, terytorium, na którym ta organizacja istniała i która stanowiła podstawę materialną, gospodarczą jej istnienia. Wiadomości o pierwszym elemencie znajdują się prawie wyłącznie w dokumentach pisanych, — o drugim tak w dokumentach i przekazach historycznych jak i w bezpośrednich śladach życia owej społeczności, śladach, które zachowały się w ziemi, lub znalazły wyraz w przekształceniach drobnych wycinków powierzchni kasztelanii. Te przekształcenia znajdują m. in. wyraz w grodziskach — nasypach ziemnych, które są ruinami dawnych grodów zarówno kasztelańskich jak i innych. Grody miały duże znaczenie jako ośrodki ówczesnego życia, jego wyżej uorganizowanego szczebla. Funkcje, jakie spełniały grody w zaraniu dziejów, były różnorodne i nie każdy z grodów spełniał wszystkie jednocześnie. W ogólnych zarysach możemy rozróżnić grody następujące: ośrodki administracyjno-gospodarcze, grody o znaczeniu wyłącznie wojskowym, grody — ośrodki kultu i inne. Oczywiście nie wyczerpuje to wszystkich funkcji grodu.

Rozdział pierwszy pracy podaje przegląd krytyczny literatury historycznej, dotyczącej początków grodu kołobrzесьkiego i kasztelanii. Większość autorów pomijała zupełnie lub prawie zupełnie materiały rzeczowe w postaci czy to grodzisk, czy odnośnych wykopalisk, a także analizę topograficzną badanego terenu. Wprawdzie już Wachsen w r. 1767, a następnie Stöwer (1927) i Dibelt (1939) pisali coś niecoś o topografii w związku z ustaleniem miejsca pierwotnego Kołobrzegu, ale są to tylko nieudolne próby wciągnięcia tego elementu do rozważań.

W rozdziale drugim zajmuję się ustaleniem położenia słowiańskiego, przedlokacyjnego, grodu kołobrzесьkiego. Na podstawie analizy topograficznej odnośnego obszaru, kształtu i wielkości grodzi-

ska, znalezisk datujących i przekazów historycznych ustalam jego położenie na grodzisku Stare Miasto (*Altstadt*), która to nazwa przeszła następnie na założony tam folwark, dziś nazwany niesłusznie Budziszewem. Grodzisko to leży o 2 km na pd. od późniejszego miasta lokowanego, na prawym brzegu Parsąty. Jest to jedno z większych grodzisk pomorskich i ten fakt wskazuje, iż mamy tu ruinę jakiegoś ważnego grodu, istniejącego w wiekach X—XIII, jak wskazują znaleziska archeologiczne. Umiejscowienie słowiańskiego Kołobrzegu na terenie późniejszego miasta lokowanego czyli dzisiejszego Kołobrzegu musi być odrzucone już chociażby i z tego powodu, że jednocześnie w odległości paru km nie mogły istnieć dwa wielkie i potężne grody, jeden na grodzisku, drugi na terenie późniejszego miasta lokowanego. Również nieomal wszystkie przekazy historyczne dotyczące nadań obszarów położonych w Starym Mieście zaznaczają zwykle *in antiqua civitas* (1277, dla klasztoru benedyktynek) albo *in veteri Colberg, in antiquo Colberg* (1298) czy nawet jeszcze dobitniej — *ubi fuerat quondam castrum* (1278). Do roku 1470 klasztor ten ze względu na swe umocnione położenie służył wrogom miasta Kołobrzegu w charakterze fortecy i z tego powodu w wymienionym roku został przez miasto zburzony. Natomiast w znanych kilkudziesięciu nadaniach „chałupek solnych” (*tugurium salis*) na obszarze solankowym późniejszego miasta lokowanego ani razu nie znajdujemy wzmianki o pozostałościach dawnego grodu jako wskazówce topograficznej położenia nadania. Dalej zestawienie przekazów Galla o Kołobrzegu z danymi topograficznymi pozwala na stwierdzenie pewnych istotnych danych odnośnie rozplanowania grodu i podgrodzia, terenu otaczającego ówczesny Kołobrzeg, jak i miejsca przeprawy Krzywoustego przez Parsątę w czasie pierwszego zdobycia podgrodzia kołobrzeskiego, portu rzeczno, naturalnych elementów obronnych i pewnych innych.

Rozdział III omawia charakter grodu kołobrzeskiego z punktu widzenia historycznego. Kołobrzeg dostaje się na karty historii w związku z utworzeniem metropolii gnieźnieńskiej w r. 1000. Z trzech sufraganii, które wówczas zostały również utworzone i poddane tej metropolii, jedną umieszczono w Kołobrzegu. Przekazy historyczne o tym fakcie są niezwykle skąpe. Nie dochował się żaden dokument. Jedyny nieomal nieco obszerniejszy przekaz Titmara poza samym faktem zawiera wiadomości tak ogólnikowe i nie wnoszące nic pozytywnego, iż musimy je uznać za zupełnie bezwartość-

ciowe dla naszych zagadnień. Jedynie zestawienie Kołobrzegu z dwoma innymi grodami, w których umieszczone zostały dwie pozostałe sufraganie, pozwala drogą analogii wysnuć pewne wnioski odnośnie naszego grodu. Kołobrzeg został postawiony na równi z Krakowem i Wrocławiem. A więc i Kołobrzeg musiał być wówczas ośrodkiem plemiennym lub gospodarczym o dużym znaczeniu, analogicznym, lub bardzo zbliżonym do tamtych dwu. A były one czołami plemiennymi, ośrodkami handlowymi, a następnie stolicami dzielnic. Umieszczenie stolicy metropolii w Gnieźnie, dawnym ośrodku politycznym, którego świetność i naczelne miejsce w r. 1000 należą już do przeszłości, rzuca i na Kołobrzeg pewne światło, co znajduje odbicie w późniejszym przekazie Galla o stosunku Kołobrzegu do Białogardu. Z tego i z innych danych zdaje się wynikać, że ośrodek polityczny znajdował się w początku w. XII w Białogardzie, później w Kamieniu, Kołobrzeg zaś mógł mieć znaczenie gospodarcze podobnie być może jak Wolin. Właśnie w Wolinie zostało wznowione biskupstwo pomorskie około połowy w. XII, a nie w Szczecinie, w którym znajdował się ośrodek kultu pogańskiego Trygława i następnie ośrodek polityczny.

Znaczenie Kołobrzegu polegało na jego naturalnych bogactwach i niezwykle dogodnym położeniu geograficznym. Bogactwa naturalne to źródła solankowe i ryby morskie. Solanki nie są znane gdzie indziej na Pomorzu, tu były eksploatowane od prawieków i w wiekach X i następnym zaopatrywały w sól-warzonkę Polskę, prawdopodobnie kraje skandynawskie i inne. Solanki te są bardzo wydajne i położone w pobliżu wybrzeża morskiego, dogodnego portu w Parsącie i w odległości zaledwie kilkunastu metrów od brzegu rzeki. Fakt ten pozwolił na przemysłowe traktowanie rybołówstwa, które mogło swe połowy zużytkowywać nie tylko w stanie świeżym na własny użytek grodu i okolicy, lecz solić i w stanie zakonserwowanym odstawiać w głąb lądu (m. in. na Śląsk) i w ogóle wszędzie, gdzie był popyt. Wskutek tego mieszkańcy Kołobrzegu rozwijali przemysł i skupiali w swym ręku wielkie bogactwa. Handel zagraniczny, o którym wspominają biografowie Ottona, powodował, że bilans handlowy Kołobrzegu był czynny, powodował także gromadzenie bogactw, również zamorskich, których widokiem zostało olśniewione rycerstwo Krzywoustego, o czym wspomina Gall Anonim. Pozostałością tych bogactw są liczne skarby srebrne, znajdujące w ziemi i będące dowodami zawiązywania się kapitału

kruszcowego w ówczesnym społeczeństwie. Znalezione je w najbliższej okolicy Kołobrzegu a także wzdłuż drogi w głąb łądu, o której zaraz będzie mowa.

Kołobrzeg miał dobry port w odległości paru km od wybrzeża morskiego, port leżący na pn. krańcu wielkiego szlaku handlowego, łądowego i wodnego, jaki stanowiła Parsąta mająca swe źródło w jeziorze Parsąckim. Na tym jeziorze znajdowała się bagienno-nawodna osada obronna, mająca za zadanie ochronę szlaku, nadzór nad ruchem i punkt wypoczynkowo-aprowizacyjny dla statków. Jezioro to, nie istniejące od lat 90, znajdowało się na najniższym punkcie Garbu Pomorskiego, na obszarze rozległego węzła wodnego. Jezioro Parsąckie miało połączenie przez jezioro Trzesieckie z jez. Wielimskim, przez które przepływała rzeka Głda, wpadająca do Noteci naprzeciw ważnego grodu, noszącego znamienną nazwę Ujście. Nazwa ta powstała oczywiście w związku z ujściem Głdy — szlaku wodnego. Obok tej drogi wodnej istniała również łądowa, na której istnienie wskazują mosty i opłaty celne, wymieniane w nadaniach z XII i XIII w. Przechodziła ona też przez Szczecinek i dalej do Ujścia jednym ramieniem, a drugim do Nakła.

Sól w średniowieczu była ponętym produktem. Książęta nadawali klasztorom prawo warzenia soli. Klasztory mające na ogół swoje siedziby niedaleko Kołobrzegu (Darguń czy Żuków), wywoziły sól kołobrzeską w dużych ilościach do siebie nie tylko dla zaspokojenia własnych potrzeb stołowych, lecz i na sprzedaż. Nie jest to wyłączone, że klasztory obdarowane używały do pracy własnych sił roboczych w czasie sezonowych kampanii warzenia soli. Przez powyższe nadania Kołobrzeg i książę tracili stopniowo coraz bardziej korzyści — zyski płynące z warzelni. Fakt ten doprowadził Kołobrzeg do upadku. Złote jabłko, które w podziałach terytorialnych książąt pomorskich stanowiło własność wspólną obu linii, albo było dzielone między nie, chyli się ku upadkowi, książęta coraz rzadziej odwiedzają Kołobrzeg, coraz mniej mamy wystawionych tam nadań. Przemysł solankowy książęcy upadł, a wraz z nim wielkie rybołówstwo i wreszcie sam Kołobrzeg. Odrodził się on po kilkudziesięciu latach na innym już miejscu i na innych podstawach organizacyjnych, jako miasto lokowane w r. 1255 w odległości 2 km od dawnego grodu. Jest to miasto nowy Kołobrzeg, nie nazywane tak wprawdzie w dyplomach, lecz będące przeciwstawieniem, jak to było w zwyczaju na Pomorzu, Starego Miasta, które to miano

otrzymał dawny upadły gród. (Porównaj Stare Miasto w Pyrzycach, Słupsku i in.).

Charakter i położenie klasy solników (warzących sól) i stosunek do księcia i innych warstw grodzian nie jest zupełnie oświetlony przez źródła historyczne. Jedyne badania archeologiczne grodu kołobrzesckiego wraz z podgrodziami a także osady Panewników i Solników jak i miejsca dawnych warzelní mogą rzucić światło na to zagadnienie, jedyne w swoim rodzaju w Polsce Piastowskiej.

Rozdział IV — Kasztelania Kołobrzaska. Dane dotyczące granic kasztelanii znajdują się w przekazach różnoczasowych. Granice te starali się wyznaczyć Riemann, Müller i Ślaski. Ale wszystkie te próby nie uwzględniały ówczesnego osadnictwa, jego zasięgu oraz przestrzeni niezasiedlonych. I dlatego wypada te określenia sprostować, zwłaszcza dla czasów wcześniejszych od w. XIII. Gdy rzucimy okiem na mapę osadnictwa wczesno-historycznego Pomorza zach. to zwraca uwagę fakt obszarów zasiedlonych i obszarów pustych. Ustalił to Łęga na swoich mapach jeszcze w r. 1929 i wydzielił szereg grup plemiennych. Między innymi zarysowały się grupy kołobrzescsko-białogardzka i szczeciniecka. Łączą się one ze sobą bardzo wyraziście za pomocą „mostu” osadniczego, idącego wąskim pasem wzdłuż wspomnianej wyżej drogi handlowej. Ale musimy stwierdzić tu jeszcze jeden fakt, że osadnictwo grupy kołobrzesckiej sięga zwarcie jeszcze ok. 20 km dalej na zach. poza wyznaczaną przez historyków granicę — rzekę Dębosznicę; obejmuje ono ziemię Trzebiatowską, poza którą dopiero ciągnie się pas nieosiedlony w w. XI na terenie bagienno-wyspowym, stanowiącym obszar późniejszej ziemi Śliwieńskiej. Z powyższych względów należy przesunąć pierwotną granicę kasztelanii czy też jakiejś innej wcześniejszej jednostki terytorialno-administracyjnej i gospodarczej dalej na zachód. Dębosznica to zapewne granica późniejsza, pierwotną stanowiła zapewne Małostowa, tj. odnośny jej odcinek, i dalej krawędź wschodnia bagien Śliwieńskich wyznaczona grodziskami w Skalnie, Karnicach Gryfickich i Niedźwiedziskach. Od południa granica biegła północnym brzegiem obszarów piaszczystych, ciągnących się pasem na wschód od Białogardu i zaznaczających się i dziś jeszcze znacznie bogatszą szatą leśną — lasów sosnowych na piaskach i olszowych na bagnach. Jest to obszar późniejszych nadań wielkich przestrzeni lennych Borkom, Ostenom i tym podobnym rodóm możnowładców feudalnych. Tu granica prze-

biegała prawdopodobnie o jakieś 10—15 km bardziej na pn. od wyznaczanej. Wychodziła ona na wschodzie z wideł utworzonych przez ujście Radwi do Parsąty, gdzie znajdował się gród, zwany później Karlino (nazwa pierwotna nieznana), po którym zostały resztki grodziska i zbudowanego później na nim zamku murowanego. Wyznaczenie granicy między kasztelanią kołobrzeską a białogardzką na wschód od Karlina jest narazie nie do przeprowadzenia z powodu zwartego osadnictwa grupy kołobrzesko-białogardzkiej. Być może biegła ona wzdłuż Radwi, zgodnie z ustaleniem jej przez historyków dla czasów późniejszych. Granicę wschodnią wypadnie również nieco sprostować w szczegółach, gdyż zwarte osadnictwo dawało wybrzuszenie ku wschodowi poza linię środkowego biegu Uniesty i dopiero dalej znajdowała się znowu przestrzeń pusta, oddzielająca terytorium kołobrzeskie od sławińskiego. Zagadnienia granicy osadniczej i granic administracyjnych wymagają jeszcze żmudnych badań terenowych.

Rozdział V rozpatruje zagadnienie osadnictwa na podstawie przekazów historycznych. A więc chronologiczno-topograficzny rozwój nadań dla poszczególnych klasztorów i kapituły kołobrzeskiej. Jest to wprawdzie zagadnienie znane i opracowane niejednokrotnie, ale wyłącznie od strony historycznej. Tu podaję również wszelkiego rodzaju świadectwa rzeczowe, odnoszące się do niektórych z nich, gdyż dotychczas nie rozporządzam jeszcze pełnym materiałem, wymagającym dokładnego obejścia pól każdego z nich, w czasie gdy są wolne od zasiewów, i zebrania materiału powierzchniowego. Dalej pewną pomoc oddają dawne nazwy polne, wskazujące niejednokrotnie miejsce położenia dawnej wsi, ale niestety dla większości obszaru kasztelanii kołobrzeskiej odnośnych nazw nie znamy. Jedyne powiat koszaliński ma opracowanie Schulza. Żywa zaś tradycja została przerwana i nie da się już odtworzyć. Tu należą takie nazwy polne jak Dorpstadt, Altstadt i podobne, w większości wypadków odnoszące się do tych odcinków pól, na których znajdują się szczątki osad słowiańskich z wieku X—XIII.

Rozdział VI rozpatruje osadnictwo wczesno historyczne na podstawie znalezisk z wieków VIII—XIII, a nie znajdujące odbicia w materiałach historycznych. W dalszym ciągu podaję ogólny obraz osadnictwa wiejskiego w owych czasach i jego zależność od warunków naturalnych. Niestety dotychczas nie mamy ani jednej osady szczegółowo zbadanej i wskutek tego o ustroju społeczno-go-

spodarczym wczesnohistorycznym wsi kołobrzeskiej nie mamy żadnych danych rzeczowych.

Rozdział VII zawiera szczegółowy opis i analizę znanych dotychczas grodzisk na badanym obszarze wraz z widokami i planami. Dalej mamy ustalenie wieku każdego z nich i stwierdzenie, czy w omawianym okresie znajdował się na nim gród. Rozmieszczenie grodzisk na mapie wykazuje z jednej strony związek każdego z nich z charakterem podłoża, z drugiej zaś związek z osadnictwem wiejskim. Z mapy grodzisk wynika, iż Kołobrzeg był otoczony dwiema liniami grodów tworzących w przybliżeniu półkola. Znajdują się one częściowo w przejściach między bagnami czy jeziorami lub też przy przeprawach przez rzeki. W pierwszej linii grodziska znajdują się przy przeprawach w Kędrzynie, Bardach, Lubiechowie i Karlinie. Dozorują przejść grodziska w Rymaniu, Trzynieku i Pławęcinie. Linie zewnętrzne od zachodu tworzą grodziska w Skalnie, Karnicach Gryfickich i Niedźwiedziskach, położone na zachodniej krawędzi osadnictwa kołobrzeskiego. Dalej ta linia znajduje przedłużenie od pd. biegnąc pasem pustym, nieosiedlonym, przez który przechodził gościniec ze Szczecina do Białogardu i dalej na wschód. Są to grodziska w Trzygłowie, Baczewicach, Wyszoborze i wymienione poprzednio w Rymaniu. Ten pas grodzisk zamyka grodzisko Karlińskie położone w widłach Parsąty i Radwi, na granicy kołobrzeskiej jednostki terytorialnej i odpowiadającej jednostki białogardzkiej. Natomiast dalej na wschód granica jest prawie zupełnie pozbawiona grodów. Mamy je tylko w Kraśniku koszalińskim i Lubiatowie koszalińskim. Także tu od wschodniej części ziemi białogardzkiej i dalej od ziemi sławińskiej zaznacza się raczej związek niż granica obronna. Cała obrona jest zwrócona na zachód i pd.-zachód.

Na podstawie dzisiejszego stanu naszych wiadomości o tym terytorium nie można jeszcze ustalić podziału kasztelanii kołobrzeskiej na dwie wspomniane wyżej części, chociaż przy dalszych badaniach niewątpliwie i to zagadnienie da się sprecyzować, a być może uda się także zidentyfikować dwa zagadkowe grody, znane tylko z nazwy, a mianowicie *Concrine* i *Podisol* z odnośnymi grodziskami, które są ich ruiną.

Rozdział VIII rozpatruje osadnictwo słowiańskie w oparciu o odmienny i niewdzięczny materiał źródłowy, a mianowicie o nazwy miejscowe i ich przypuszczalny wiek. Chodzi tu o ustalenie nazw miejscowych niewątpliwie słowiańskich. Jeżeli wyeliminu-

jemy nazwy notorycznie niemieckie, powstałe w ciągu wieków średnich i później, to zostanie pewna ilość nazw miejscowych, a tym samym i osad, które utworzą sieć pomocniczą dla ustalania nie tylko pierwotnego osadnictwa słowiańskiego, ale i postępów germanizacji Pomorza. Tu zwłaszcza nazwy polne mogłyby dużo powiedzieć, ale niestety mamy tylko nieliczne ich zbiory. Pozwalają one stwierdzić ciekawy fakt, że we wsiach o notorycznie niemieckich nazwach występują niejednokrotnie słowiańskie nazwy polne, czasami w czystej nawet formie. Podobną pracę odnośnie nazw miejscowych wykonał ks. Kozierowski. Ale niestety trzeba do niej odnosić się z największą ostrożnością, gdyż autor wiele nazw miejscowych, niewątpliwie niemieckich i nadanych przez niemieckich osadników, dosłownie tłumaczył na polski, lub podawał ich odpowiedniki i w ten sposób zamazał właściwy wynik swego wiekopomnego dzieła. Jest to właściwie zagadnienie językoznawcze, ale dotychczas nikt się tego nie podjął i wskutek tego mamy dotkliwą lukę w wiadomościach o osadnictwie.

Wreszcie aneksem do pracy jest słownik geograficzno-historyczny wszystkich miejscowości, które zostają w związku z tą pracą. Słownik zawiera zasadnicze dane rzeczowe dla każdej osady, wykaz źródeł i literaturę. Słownik tworzy podstawę rzeczową całej pracy.

Posiedzenie naukowe z dnia 28. VI. 49.

Członek Wydziału Ludwik Kolankowski przedstawia pracę Włodzimierza Hołubowicza: *Garncarstwo wiejskie zachodnich terenów Białorusi. (La poterie des terrains occidentaux de la Russie Blanche)*.

(Praca została wydana w PRACACH PREHISTORYCZNYCH jako nr. 3).

Posiedzenie naukowe z dnia 6. XII. 49.

Członek Wydziału Karol Koranyi przedstawia pracę Stanisława Matysika: *Prawo nadbrzeżne (Ius naufragii) — Studium z historii prawa morskiego. (Le Droit de naufrage — Étude d'histoire de la législation maritime)*.

(Praca została wydana w ROCZNIKACH TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU jako R. 54 z. 1).

Członek Wydziału Wojciech Hejnosz przedstawia pracę Heleny Przesławskiej: *Młodzież kaszubska w czasie okupacji. — Studium historyczno-socjologiczne. (La jeunesse kachoube en Pomeranie pendant l'occupation allemande. Étude historique et sociologique).*

Celem referatu było zapoznanie audytorium: 1) ze specyficznymi warunkami w jakich żyła młodzież pomorska, a zatem i kaszubska w czasie okupacji skutkiem odrębnej polityki, stosowanej na Pomorzu przez hitlerowskiego namiestnika Forstera, 2) z postawą tej młodzieży i z konfliktami, w jakich znalazła się ona w czasie wojny, 3) z zagadnieniem: czy i o ile młodzież kaszubska odgrywała czynną rolę w polskim ruchu patriotycznym w czasie okupacji.

Jako materiał wykorzystane zostały, oprócz pewnych źródeł historycznych, życiorysy i wspomnienia młodzieży z ostatniej wojny, oraz zapiski i notatki uzyskane na drodze wywiadu i obserwacji podczas badań terenowych w powiecie Morskim.

Analiza postawy i zachowania młodzieży kaszubskiej przeprowadzona została w ścisłym związku z rozwojem najważniejszych wydarzeń historyczno-politycznych w czasie okupacji, podzielonej na trzy fazy:

1-a faza od września 1939 do końca 1941 r. — okres radykalnej akcji eksterminacyjnej, stosowanej przez hitlerowców zarówno na Kaszubach jak i na całym Pomorzu. Tło polityczne tego okresu to zwycięski pochód armii niemieckiej na różnych terenach Europy.

2-a faza od końca 1941 do końca 1942 r. — okres akcji germanizacyjnej przeprowadzonej przy pomocy tzw. „Eindeutschung”, co w konsekwencji pociągnęło za sobą pobór młodzieży pomorskiej do armii hitlerowskiej. Akcja ta podyktowana była potrzebą zasilenia armii materiałem ludzkim wobec rozpoczętej przez aliantów kontrofensywy wojennej.

3-a faza od początku 1943 do marca 1945 r., czyli do chwili ustąpienia okupanta, to okres rozpadu militarnej i politycznej potęgi Niemiec hitlerowskich oraz dezorganizacji niemieckiego aparatu administracyjnego i politycznego, a zarazem okres złagodzenia metod represji wobec ludności Pomorza.

W 1-ej fazie okupacji po masowych egzekucjach działaczy polskich oraz akcji wysiedleńczej rodzin zaczęła się rekrutacja mło-

dzieży do przymusowych robót w głąb Rzeszy oraz do robót sezonowych na niziny gdańskie, a pod koniec 1941 r. masowe wcielanie młodzieży męskiej do organizacji „Totd”.

Polskość swą manifestowała robotnicza młodzież kaszubska głośnymi rozmowami w języku ojczystym, śpiewem polskim, antagonizmem do niemieckich pracodawców oraz zdobywaniem i podawaniem sobie wiadomości z tajnych radio-audycji, informujących o aktualnej sytuacji na frontach.

W 2-iej fazie okupacji po pierwszym tajnym „Eindeutschung”-u, zaczęto młodzież szkolną obojga płci werbować do „Hitlerjugend”, starszą młodzież męską do SA oraz zaciągać przymusowo do wojska. Z urządzanych przez hitlerowców zbiórek ratowała się młodzież jak mogła i umiała od członkostwa w „Hitlerjugend” czy w SA; od wojska zaś ratunkiem była ucieczka w lasy, gdzie też ukrywała się w „bunkrach” pokaźna ilość młodzieży kaszubskiej. Zaciągnięta natomiast do wojska młodzież manifestowała swą polskość odważnie mową i śpiewem polskim na stacjach przy masowych odjazdach poborowych, w koszarach, w czasie urlopów w wiosce rodzinnej, wykonywała akty sabotażowe, współpracowała z bunkrowcami i komórkami konspiracji. Współpraca ta spotęgowała się szczególnie w 3-iej fazie okupacji, która nacechowana była ze strony hitlerowców gorączkowymi przygotowaniem do obrony przed zbliżającą się od końca 1944 r. linią frontu wschodniego i wysyłaniem ludności Pomorza do kopania okopów.

Analiza zebranych materiałów nasuwa następujące wnioski: Po zlikwidowaniu przez hitlerowców politycznych przywódców polskich, którzy na terenie Kaszub rekrutowali się przeważnie z inteligencji polskiej, robotnicza i rzemieślnicza młodzież kaszubska usamodzielniała się i utworzyła miejscową elitę przywódców z jednostek wyrobionych patriotycznie i politycznie czynnych.

Znalazłszy się przez okupację w zmienionej sytuacji społecznej oraz w zmienionych warunkach bytu materialnego, uświadomiła sobie ona konieczność stosowania samoobrony według obowiązujących w grupie kaszubskiej norm, mianowicie:

- a) obowiązku przetrwania biologicznego
- b) obowiązku przetrwania ekonomicznego
- c) wallenrodyzmu, jako tradycyjnie uświęconej na Pomorzu formy walki z wrogiem.

Prześladowania ze strony okupanta spotęgowały wśród młodzieży kaszubskiej poczucie przynależności do polskiej wspólnoty narodowej, solidarność oraz wzmocnienie więzi narodowej, co znalazło swój wyraz w gotowości do czynnego udziału przy oswobodzeniu Polski w chwili usuwania się okupanta.

Członek Wydziału Wojciech Hejnosz przedstawia pracę własną: *Przyczynki do dziejów ustrojowych Prus i Pomorza. I. O zaginionych województwach pruskich: królewieckim, elbląskim i nyderlandzkim. (Contributions à l'histoire des institutions de la Prusse. I. Sur les voïevodies prussiennes, perdues: de Królewiec, d'Elbląg et de Nyderlande).*

(Praca została opublikowana w ZAPISKACH TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU w t. XV, z. 3—4.

KOMISJA HISTORYCZNA

Posiedzenie naukowe z dnia 24. V. 1949 r.

Członek Wydziału Helena Piskorska przedstawia pracę własną: *Kancelaria i Urząd Radziecki miasta Torunia.*

KOMISJA PRAWNICZA

Posiedzenie naukowe z dnia 26. IV. 1949 r.

Członek Wydziału Władysław Namysłowski przedstawia pracę własną: *Powstanie i pojęcie prawa technicznego.*

WYDZIAŁ II: FILOLOGICZNO - FILOZOFICZNY

Posiedzenie naukowe z dnia 9. II. 49.

Członek Wydziału Eugeniusz Słuszkiewicz przedstawia pracę własną: *Ravanavaha (Setubandha) a Rāmāyana. (Le Ravanavaha ou Setubandha et le Rāmāyana).*

W r. 1938 wyszła w serii Prac Komisji Orientalistycznej PAU rozprawa habilitacyjna tegoż autora pt. *Przyczynki do badań nad dziejami redakcyj Rāmāyany*. Starał się on tam wykazać, że możemy rzucić trochę światła na dzieje Rāmāyany w pierwszym tysiącleciu naszej ery, jeśli się uciekniemy do drobiazgowego porównania tekstu epopei w jego trzech zachowanych redakcjach z późniejszymi poematami epicznymi, opartymi na Rāmāyanie. Wybrał do tego celu trzy teksty, mianowicie: 1) obszerny epizod o bohaterze Rāmāyany, Rāmie, wchodzący w skład Mahābhāraty jako tzw. Rāmōpākhyāna i nie dający się datować dokładnie, ale sięgający co najmniej w. IV (terminus ad quem dla całej Mahābhāraty); 2) poemat Bhattiego pt.: *Rāvanavadha* (inaczej *Bhattikāvya* tj. „poemat Bhattiego”), pochodzący z VI w. lub z pierwszej połowy VII; 3) przypisywaną Kumāradāsie *Jānakiharanę*, sięgającą zapewne tego samego okresu. Szczegółowe porównanie tych trzech poematów z redakcjami Rāmāyany wykazało, że ich autorzy znali — sądząc na pierwszy rzut oka — co najmniej dwie redakcje Rāmāyany, jeśli nie trzy. Taki wniosek wyda się dziwny, jeżeli zważymy, że Rāmōpākhyāna streszcza całkiem pobieżnie, że *Bhattikāvya* ma na oku wyraźny cel gramatyczno-dydaktyczny, że wreszcie *Jānakiharana* rozbudowuje treść według planu zupełnie swoistego, zależnego w sposób całkiem oczywisty a oryginalny od epopei Kālidāsy pt. *Raghuvamśa*; przypuszczenie, że wszyscy trzej autorzy przy całej ogromnej różnicy w sposobie redagowania i w zamysłach zgadzali się w korzystaniu z wszystkich trzech redakcji, suponowałoby niepojęty zbytek sumienności. Bez porównania naturalniejsze wydaje się, że w grę wchodziła jakaś jedna redakcja, stanowiąca może coś pośredniego między dwiema głównymi, bombajską (C) i bengalską (B), może redakcja zwana A, inaczej kaszmirska. Bezpośrednio przed oddaniem pracy do druku autor zapoznał się jeszcze z dziełem W. Rubena pt.: *Studien zur Textgeschichte des Rāmāyana* (1936), opartym na mnóstwie rękopisów i komentarzy, nam oczywiście niedostępnych. Lektura tego dzieła skłoniła do wprowadzenia pewnych zmian, w szczególności do dodania w zakończeniu, że 1) Rāmōpākhyāna opiera się może na archetypie Rāmāyany, który postawimy osobno; 2) oba inne poematy wzorują się może nie na osobnej recenzji czy wersji (jak Ruben nazywa podział recenzji), tylko po prostu na rękopisach, może jednak na dwóch czy trzech rękopi-

sach jednego typu, zatył stanowiących wersję, lub też należących do grupy rękopisów jednej wersji (zob. str. 119 rozprawy).

Praca była napisana po polsku, lecz z dosyć obszernym streszczeniem francuskim, zawierającym dokładne odsyłacze do konkordancji tekstów czy raczej cytatów zestawianych, tak że można się było zorientować co do toku myśli. Uczeni zagraniczni — niemieccy, francuscy, angielscy, skandynawscy, amerykańscy, indyjscy — powiadomili autora korespondencyjnie, że im jego argumentacja przemawia do przekonania, i częściowo zachęcali do kontynuowania badań tą metodą. Gdyby nie wybuch wojny, byłoby się też z pewnością ukazało sporo recenzji w czasopismach naukowych. Wojna zepchnęła inne sprawy na plan dalszy i ogłoszono, o ile wiadomo, tylko dwie recenzje, w *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* XCII (1939), str. 692 i w *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* r. 1940, str. 149—151. Autor wie pozytywnie, że się ponadto miała pojawić obszerna recenzja co najmniej w *Journal Asiatique*, lecz właśnie wypadki wojenne stanęły temu na przeszkodzie.

Kontynuacja owej pracy wydała się rzeczą pożądaną. Tym razem wybrano epopeję napisaną po prakrycku (tj. w języku nie staro-, lecz średnio-indyjskim) stylem ogromnie wyszukany i naśladowanym całkiem oczywiście kunsztowne poematy sanskryckie w stosowaniu przeróżnych „ozdób” stylistycznych, gier słów, paronomazji, aliteracji, rymów, niepomiernie — można powiedzieć: potwornie, jak na nasz gust — długich wyrazów złożonych, rzadkich wyrazów i form, itp. Jest to poemat pt. *Rāvanavaha* „Zgładzenie Rāvany” (króla demonów, wroga Rāmy), przypisywany królowi Kaszmiru, *Pravarasenie* II. Pochodzi on prawdopodobnie rzeczywiście z (drugiej połowy) w. VI; bo jeżeli nie ułożył go sam władca, to niewątpliwie jest to dzieło któregoś z jego poetów nadwornych. Już ta ogromna sztuczność stylu, o jakiej wspomniano, utrudnia niezwykle dociekanie, na jakim źródle autor się opierał; na domiar złego poeta — podobnie jak poeci indyjscy owej epoki w ogóle — stara się przedstawiać szeroko to, co jego wzór wspomina zwięźle, a zbywać krótką wzmianką lub nawet pomijać milczeniem całkowitym to, nad czym się jego wzór rozwodził, tak że płaszczyzny styczne kurczą się przeważnie do punktów. Mimo tych trudności zdołano zebrać pewną ilość miejsc pozwalających na wysnuwanie wniosków co do źródła utworu.

Otóż część zestawień dowodzi związku z redakcją B Rāmāyany, a część z redakcją C. Wynik ten zgadza się zasadniczo z tym, co autor twierdził w odniesieniu do Bhattikāvya i Jānakīharany 11 lat temu; zdaniem autora potwierdza to wnioski wysnute wówczas; tu także znajdujemy miejsca, w których jedna i ta sama pieśń wykazuje niby zgodność z B i z C na przemian, bez żadnego widocznego powodu. Trzeba więc i tutaj przyjąć albo opieranie się na dwu co najmniej redakcjach Rāmāyany, albo — co daleko prawdopodobniejsze — znajomość jednej, zgodnej częściowo z B, częściowo z C. Co to była za redakcja, trudno powiedzieć. Wydawałoby się najnaturalniejsze, że redakcja kaszmirska, skoro idzie o króla (czy poetę nadwornego króla) Kaszmiru. Ale np. Ksemendra pochodzący z Kaszmiru posługiwał się — według H. Wirtza (*Die westliche Rezension des Rāmāyana*, 1894, str. 53) — recenzją nie kaszmirską, lecz inną, prawdopodobnie gudżeracką. Z drugiej strony co prawda Ksemendra jest późniejszy o dobrych kilka wieków, bo pisze około w. XI, a wedle tegoż Wirtza rękopisy kaszmirskie zawierają tekst starszy od znanego Ksemendrze. Wobec tego nie podobna narazie orzec nic dokładniejszego o owym wzorze, którym się posługiwał autor Rāvanavahy (por. też Ruben, op. c. 52—53). Wypada jedynie dodać, że jeśli wierzyć wynikom badań Rubena, nie musiała to być znowu recenzja, może tylko wersja lub grupa rękopisów (ob. w.).

Jak skomplikowane są kwestie związane z krytyką tekstu Rāmāyany, widać z uwag Rubena na str. 36 n., 40, 42 n., 59, 64 (i X); widać z nich jednocześnie, że często rozsądna decyzja ostateczna jest niemożliwa i trzeba zrezygnować z rozwiązania zagadnienia. Nie znaczy to jednak, byśmy musieli się wyrzekać prób zestawienia materiału, jaki by nam pozwolił na rozważania nad dziejami redakcyj Rāmāyany, i to zestawienia go w postaci jak najpełniejszej. Im więcej się zbierze takich zestawień, tym pewniejsze wnioski będzie można wysnuwać. Badania te są dlatego tak cenne, że o dziejach tekstu Rāmāyany od w. XI możemy sobie wyrobić jakie takie wyobrażenie na podstawie komentarzy (Ruben, str. 32), natomiast dzieje jego na przestrzeni tysiąclecia czekają dopiero na odkrycie i nikt się do tego zbytnio nie kwapi, bo potrzeba tu prawie takiego bohaterstwa, jakim się odznaczał Kolumb. Nieodzowny warunek stanowi bowiem przegryzanie się przez poematy artystyczne w podobnym stylu jak wymienione tu owe trzy, a nawet cztery (z Raghuvamśą włącznie, za to bez Rāmōpākhyāny) oraz

przedzianie się przez gąszcz dramatów w celu bardzo mozolnego wylawiania najdrobniejszych aluzji. Już przeszło pół wieku temu zdobył się na ten heroizm Wirtz, zebrał nawet — jak zapewniał na str. 54 cytowanej wyżej dysertacji — częściowo materiał, lecz nie wiadomo dlaczego go nie ogłosił i odtąd nikt do tego nie nawracał.

Posiedzenie naukowe z dnia 20. IV. 49.

Członek Wydziału Karol Zawodziński przedstawia pracę własną: *Sprawy wiersza — Studia i przyczynki (Études et contributions à la versification)*.

Książka zawiera wybór studiów obrazujący dwudziestoletnią działalność autora na polu wiedzy o wierszu polskim. Niektóre z umieszczonych tu prac posiadają znaczenie historyczne, ponieważ myśli w nich zawarte zostały następnie szerzej rozwinięte, lub legły u podstaw badań nad poszczególnymi kwestiami z dziejów wersyfikacji polskiej. Taka jest pierwsza praca, recenzje kilku studiów z tej dziedziny, gdzie okolicznościowo po raz pierwszy została sformułowana teza atoniczności wiersza staropolskiego, stanowiąca następnie jeden z głównych bodźców do napisania dwutomowych „Studiów z metryki polskiej” przez Franciszka Siedleckiego. Same te studia stały się przedmiotem obszernego rozbioru, zajmującego zaraz następne miejsce w niniejszym wyborze o tyle do dziś aktualnego, że znaczna część dzieła Marii Dłuskiej „Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej” wydanego w 1948 r. stanowi głos superarbitra w poruszanych tam kwestiach spornych pomiędzy autorem przedstawianej pracy a Franciszkiem Siedleckim. Te dwie recenzje rozpoczynają szereg sprawozdań z ruchu naukowego w dziedzinie stanowiącej temat książki, z których najobszerniejsze zajmuje się wersologią powojenną do roku 1947 włącznie.

Innym działem prac, umieszczonych w książce są badania nad poszczególnymi rodzajami wiersza, lub nad wersyfikacją poszczególnych utworów. Są to jakby rozdziałki z „metryki szczegółowej”, przygotowywanej obecnie przez autora do druku, lecz przerastające rozmiarami możliwość włączenia do zwięzłego przeglądu, który ma objąć wszystkie wiersze używane w poezji polskiej. Kilka studiów dotyczy zagadnień teoretycznych; starają się one zawsze roz-

strzygnąć, w oparciu o konkretne potrzeby analizy, sprawy zaciemnione dwuznaczną terminologią: wiersz „akcentowy” w wersyfikacji polskiej.

Na treść książki składają się następujące prace, przeważnie drukowane, lecz w czasopismach mało popularnych nawet wtedy, gdy wychodziły, a dziś, wskutek katastrofy wojennej, lub likwidacji efemerycznych wydawnictw, dostępne tylko w najlepiej zaopatrzonych bibliotekach:

Kwestie poetyki w bieżących czasopismach (Pamiętnik Warszawski 1930).

Nowe księgi o wierszu polskim.

Wersyfikacja „Dożywocia”.

Istota wiersza czysto tonicznego.

Staropolski ósmiozłoskowiec równodzielny.

„Podstawy wersyfikacji polskiej” St. Furmanika.

Między poetyką a krytyką (sprawy wersyfikacji w artykułach krytycznych o poezji).

Przyczynek do wersyfikacji Kochanowskiego.

Wersyfikacja pewnego romantyka.

O stopach wiersza miarowego.

Polska nauka o wierszu w latach powojennych.

Dzieje niektórych metrów w poezji nowopolskiej.

Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej M. Dłuskiej.

Analiza wersyfikacji paru słynnych utworów liryki polskiej.

Członek Wydziału Eugeniusz Kucharski przedstawia pracę Artura Hutnikiewicza: *Forma motywacyjna w kompozycji powieści Żeromskiego. (La motivation dans la composition des romans de Żeromski)*.

Rozprawa składa się z 5 rozdziałów. W rozdziale wstępnym omawia autor krótko aktualny stan badań nad twórczością Żeromskiego, podkreślając publicystyczny i impresjonistyczny charakter większości prac jemu poświęconych oraz brak studiów naukowych, które by głębiej wniknęły w istotę sztuki pisarskiej autora „Popiołów”. Częstkową próbą wypełnienia tej luki jest niniejsza praca, poświęcona zagadnieniom motywacji. Ze względu na analityczny charakter rozprawy ustala autor w dalszym ciągu zasady metodyczne, na jakich opiera swe szczegółowe dociekania, podkreślając jednocześnie te specyficzne wymagania w zakresie motywacji, które na-

rzuca każdemu twórcy powieść, jako gatunek literacki par excellence realistyczny i przeznaczony do indywidualnej lektury, a zatem z konieczności liczący się z naturalnym krytycyzmem jednostkowego czytelnika.

Rozdział 2 poświęcony jest tym problemom artystycznym, których zadowalające rozwiązanie decyduje o prawdzie artystycznej dzieła, a zatem i o jego wartości społecznej, a mianowicie zbadaniu wewnętrznych związków przyczynowych w dziełach powieściowych Żeromskiego, określeniu roli przypadku jako czynnika akcji oraz funkcji kompozycyjnej epizodów i dygresji, tak częstych u tego pisarza. W toku analizy autor wykazuje, że Żeromski nie dba w wielu wypadkach o tzw. konsekwencję przedmiotową, logikę wewnętrzną swych utworów, a wprowadza w tok zdarzeń powieściowych sytuacje nie usprawiedliwione żadną artystyczną koniecznością, nieprawdopodobne, luźno i sztucznie z nurtem zasadniczym spraw spojone, a ułatwiające natomiast autorowi techniczny montaż wątków, ich zawiązywanie i rozwiązywanie. Te niedostatki szczególnie jaskrawo występują w przedstawieniu zjawisk życia erotycznego. Jako malarz miłości daje Żeromski doskonałe opisy momentów erotycznego uniesienia, gwałtownych wybuchów płciowego instynktu, ale próżno szukać w jego dziełach realistycznej prawdy miłosnego przeżycia, psychologicznej analizy procesów życia emocjonalnego. Pod tym względem Żeromski nie dorównuje rewelacyjnym odkryciom Stendhala czy Flauberta. Dalej poważnym mankamentem kompozycyjnym jest w jego powieściach nadużywanie przypadku jako środka ułatwiającego co prawda montowanie wątków powieściowych, ale osłabiającego w czytelniku poczucie wewnętrznej konieczności, na którym wspiera się zawsze jego wiara w prawdę wyobraźalnej rzeczywistości. Przypadek jako „chwyt” literacki razi szczególnie nasze poczucie prawdopodobieństwa w takich sytuacjach, które stanowią punkt zwrotny akcji, są momentem determinującym dalszy bieg zdarzeń (wypadki takie zachodzą np. w *Popiołach*, *Dziejach grzechu*, *Walce z szatanem*). Naruszają wreszcie sprzężność motywacyjną powieści Żeromskiego liczne epizody i dygresje, najczęściej zupełnie zbyteczne, a wprowadzone w celach pozaartystycznych. Nie budzą one jednakże zastrzeżeń w tych utworach, w których znajdują artystyczne uzasadnienie w założeniu konstytutywnym, w koncepcji zasadniczej dzieła (*Syzyfowe prace*, *Popioły*).

Rozdział 3. poświęcony jest zagadnieniom związanym ze sztuką literackiego postaciowania i tzw. charakterologią literacką. Jej podstawowym, immanentnym „prawem” jest zasada tożsamości, która postuluje konieczność zachowania w stosunku do postaci literackich niezmiennej, konsekwentnej postawy. Postać, raz przez twórcę uformowana w kierunku określonych dyspozycji psychicznych, zachowuje w należycie skomponowanym dziele literackim zgodność z założeniem konstytutywnym. Powieści Żeromskiego budzą pod tym względem wiele zastrzeżeń. Pisarz tej niewzruszonej postawy wobec swych „bohaterów” utrzymać w wielu wypadkach nie umie, stąd też częste u jego postaci wewnętrzne rozdwojenie (Judym, Rafał, Baryka). Do artystycznych pomyłek wiodła Żeromskiego skłonność do tendencji, naginanie psychiki postaci powieściowych do koncepcji przyjętych a priori, konstruowanie ich losu w myśl powziętej z góry tezy a wbrew logice artystycznej (Ewa Pobratyńska, Tatiana). Uwydatniają się dobitniej te niedostatki sztuki twórczej pisarza w zestawieniu z osiągnięciami powieści obcej, np. Lwa Tołstoja i Dostojewskiego. Analizę psychologiczną zastępuje Żeromski najczęściej prostą informacją, referatem. Ta niezdolność wnikania w głębsze pokłady psychiki ludzkiej prowadzi niejednokrotnie do jaskrawych uproszczeń. Zamiast przekonywającej motywacji wewnętrznych przeobrażeń postaci, spotykamy w utworach Żeromskiego nagłe przeskoki, nie usprawiedliwione dostatecznie przełamywanie ewolucyjnej linii rozwoju psychicznego postaci powieściowych (np. metamorfoza Granowskiego w *Charitas*). Dystans, obiektywizm epicki i niewzruszoność postawy zachowuje Żeromski częściej wobec postaci drugoplanowych, tworząc szereg kreacji artystycznie przekonywających, wyposażonych w samodzielną, autonomiczną psychikę, rozwijających się zgodnie z właściwymi im dyspozycjami wewnętrznymi (np. Natalia z *Ludzi bezdomnych*, Krzysztof Cedro z *Popiołów*, Xenia z *Walki z szatanem*).

W rozdziale 4. rozprawy stara się autor ustalić zasadnicze typy form motywacyjnych, występujących w powieściowej twórczości Żeromskiego. W wyniku szczegółowej analizy wykryć można w powieściach jego następujące sposoby motywowania zdarzeń i zjawisk: typ motywacji prostej, odsłaniającej związeki wzajemne zdarzeń w porządku chronologicznym (przyczyna — następstwo), typ motywacji przestawnej, inwersywnej, odwracającej naturalną kolejność faktów (następstwo — przyczyna), typ motywacji eksplikacyjnej.

wanej, odsłaniającej bez niedomówień wewnętrzne powiązania przyczynowo - skutkowe pomiędzy poszczególnymi sytuacjami w utworze, wreszcie typ motywacji implikowanej, obliczonej na domysł czytelnika, ale pozwalającej dzięki odpowiedniemu ukształtowaniu kompozycyjnemu całości na jednoznaczne odtworzenie pominiętych a wyjaśniających rzecz faktów. Żeromski posługuje się wszystkimi formami z jednakową swobodą, ale nie stosuje ich we wszystkich powieściach w jednakowej mierze. W niektórych utworach przeważa zdecydowanie typ motywacji prostej i eksplikowanej, a więc formy aczkolwiek całkowicie uprawnione, jednak artystycznie dość surowe (np. w Syzyfowych pracach, w Nawracaniu Judasza, w I. części Przedwiośnia). Nie jest to jednak wynikiem niezaradności pisarskiej, lecz raczej rezultatem zastosowania w tych powieściach sprzyjającego takim właśnie formom motywacyjnym schematu konstrukcyjnego, a mianowicie biografii. W innych powieściach przeważa znowu typ motywacji inwersyjnej (np. w Urodzie życia) lub implikowanej (w Popiołach, Dziejach grzechu, Wiernej rzece). Istnieje niewątpliwie współzależność między formą motywacyjną a formą podawczą.

Rozdział 5. — ostatni jest syntetyczną rekapitulacją wniosków, jakie nasunęły rozważania w rozdziałach poprzednich i próbą ustalenia źródeł, z których wywodziły się motywacyjne niedostatki sztuki powieściopisarskiej Żeromskiego. Źródła zasadnicze tych błędów i niedomagań tkwiły przede wszystkim w samej konstytucji duchowej i intelektualnej pisarza, w jego silnej uczuciowości, domagającej się pełnego wypowiedzenia bez względu na wymagania epickiego obiektywizmu, dalej w jego tak charakterystycznej bezbronności intelektualnej wobec narzucających się z zewnątrz filozoficznych czy ideologicznych koncepcji, w niemożności opanowania tak subtelnej i trudnej formy podawczej jak analiza psychologiczna, wreszcie w dążeniu do jak najłatwiejszych rozwiązań konstrukcyjnych.

Źródła zewnętrzne tkwiły w nastrojach i tendencjach historycznego momentu, w irracjonalizmie i uczuciowości sztuki modernistycznej, w liberalizmie ówczesnej estetyki, która przekreśliła granice gatunków literackich i wysunęła jako hasło bojowe postulat całkowitej swobody twórczej. Żeromski nie jest wyjątkiem na tle praktyki literackiej swego czasu.

Niedostatki powieści Żeromskiego pod względem motywacyjnym w dużym stopniu pomniejszają artystyczną wartość dorobku powieściopisarza i wartość jego rzeczową jako swoistego dokumentu życia. Powieść Żeromskiego w ograniczonym jedynie stopniu uzupełnia naszą wiedzę o świecie i człowieku. Nie udało się pisarzowi odsłonić w pełni mechanizmu życia społecznego, a jego postacie ludzkie nie orientują w problemach życia psychicznego człowieka, są często zbyt literackie i papierowe.

Te niedostatki rzeczowe i artystyczne sztuki pisarskiej autora Popiołów zadecydowały o słabym rezonansie twórczości jego poza granicami kraju oraz o spadku popularności w czasach obecnych, które wyznaczają literaturze rolę przewodniczki orientującej w zawiłych zagadnieniach życia współczesnego i chcą widzieć w niej oręż walki o prawdę, narzędzie poznania i uświadomienia.

Posiedzenie naukowe z dnia 20. IV. 49.

Członek Wydziału Zygmunt Czerny przedstawia pracę Pauli Lewin: „*Le rythme dans la prose de Maurice de Guérin*”.

I. Rytm akcentów.

Autorka przyjmując akcent jako podstawę rytmu języka, analizuje po kolei trzy najważniejsze teorie, odnoszące się do istoty akcentu języka francuskiego, które szukają jej bądź w długości, bądź w wysokości, bądź w przycisku. Przyjmuje w końcu akcent dynamiczny, przycisk, jako podstawę rytmu języka francuskiego. W myśl teorii Rousselota, Grammonta, Lote'a i Landry'ego, opartych na analizach uzyskanych metodami fonetyki eksperymentalnej, dopuszcza możliwość daleko idących kompensacji izochronizujących w naszej świadomości obiektywnie nierówne odstępów materii rytmicznej (por. Czerny, Verrier i Paterson): nierówność grup rytmicznych, wykazana na zapisach eksperymentalnych, nie musi niszczyć wrażenia rytmu, skoro uda się ją skompensować innymi czynnikami. Jako najmniejszą jednostkę podziału rytmicznego prozy przyjmuje „grupę rytmiczną”, tzn. pewną, określoną dla każdego wypadku, ilość zgłosek nieakcentowanych, skupionych w całość około zgłoski akcentowanej. Akcent rytmiczny jest we francuskim zawsze akcentem gramatycznym (Grammont), akcent

ekspresywny nie odgrywa roli w ustalaniu rytmu. Jedna, dwie lub więcej grup rytmicznych tworzy „człon rytmiczny”, podstawową jednostkę rytmu prozy. Podział prozy na człony rytmiczne opiera się naogół na podziałach składniowych, jak to autorka przyjmuje, na podstawie wyżej wspomnianych teoretyków; pomiędzy rytmem prozy a składnią panuje zupełna korelacja (Rochette). „Zgodność podziału składniowego z rysunkiem rytmicznym jest podstawowym prawem rytmu prozy” (ib. str. 28). Jako podstawę podziału składniowego autorka przyjmuje zasadę tzw. składni psychologicznej (Wundt, Brunot, Haas, Lerch), tj. że zdanie jest językowym korelatem przedstawienia, lub grupy przedstawień, ujętych jako całość zdania jedno- lub dwuczłonowego, głównego lub podrzędnego, pełnego lub ułamkowego. Czasem można się wahać co do podziału wielkich jednostek składniowych na człony rytmiczne; trzymanie się jednak ściśle kryterium składniowego pozwala na konsekwentne przeprowadzenie podziału na jednostki rytmiczne. Trzeba tylko za każdym razem stwierdzić, co należy do „całości” przedstawieniowej. I tak zdanie: *„Les nymphes qui règnent dans les forêts (disait elle), se plaisent à exciter sur le rivage des bois, des parfums ou des chants si doux que le passant rompt son chemin et s'enfuit pour les suivre au plus obscur de ces retraites”*. (Bach. 395) — ma pięć członów, a nie cztery. Przeciwnie zdanie: *„Je souffrirai, mais je tiendrai parole”* (Journ. 8), choć tak krótkie, ma dwa człony, ponieważ w rzeczywistości jest korelatem dwu oddzielnych przedstawień.

Jeden, dwa lub więcej członów rytmicznych składa się na „frazę rytmiczną”, opartą również o podział składniowy. Czasem dwie lub więcej fraz rytmicznych składa się na „okres rytmiczny”, najwyższą jednostkę w hierarchii rytmów prozy.

Budowa rytmiczna prozy Guérina jest nadzwyczaj płynna, zmienna i bogata. Długość i wewnętrzna konstrukcja jednostek rytmicznych zależy w znacznej części od charakteru danej prozy. Autorka badała dwa poematy prozą: „Le Centaure”, złożony z 98 jednostek składniowych, „La Bachante”, złożony ze 116 jednostek składniowych. Oba te utwory należą do prozy artystycznej, podczas gdy z prozy potocznej autorka badała „Journal”, złożony z 1150 jednostek składniowych oraz „Listy” złożone z 2353 jednostek składniowych. Utwory te dzielą się bardzo nierównomiernie pod względem struktury członów rytmicznych, licząc od 1 do 8, 9, 10, a nawet więcej członów rytmicznych na jedną frazę. Ciekawy jest stosu-

nek pomiędzy długością fraz rytmicznych a ich częstotliwością (por. statystyka, str. 42, 43, 44). Na podstawie tej statystyki autorka stwierdza, że utwory artystyczne mają znamienne inną budowę rytmiczną niż utwory pisane prozą potoczną. Wewnątrz każdej grupy autorka tłumaczy różnice konstrukcyjne rytmiki różnicami treści i nastroju.

Autorka omawia szczegółowo po kolei każdy typ frazy rytmicznej: jednoczłonowy, dwuczłonowy, trzyczłonowy itd. Z kolei w każdym paragrafie, a więc np. „Fraza rytmiczna jednoczłonowa”, różni układ jedno-dwu-trzy-cztero i więcej akcentowy, za każdym razem podając wyczerpujące wyliczenie oraz podwójną statystykę: ilościową i procentową.

1. Fraza rytmiczna jednoczłonowa (statystyka, str. 56).

2. Fraza rytmiczna dwuczłonowa. Statystyka wedle typu $a+a$ oraz $a+b$.

Z kolei każdy z tych dwóch typów może mieć dowolną ilość grup akcentowych, a więc do typu pierwszego należą konstrukcje: $1+1$, $2+2$, $3+3$, $4+4$, $5+5$, $6+6$. Do typu $a+b$ należą konstrukcje: $1+2$, $2+5$, $3+2$, $4+6$, $7+3$, $8+2$ itp.

3. Fraza rytmiczna trzyczłonowa. Fraza ta wykazuje następujące typy: $a+a+a$, np. $3+3+3$ lub $a+b+a$, np. $1+3+1$, $4+5+4$ — lub $a+a+b$, np. $2+2+1$, $5+5+3$ — lub $a+b+b$, np. $2+4+4$, $5+2+2$. (Statystyka, str. 75).

4. Fraza rytmiczna czteroczłonowa. Frazy te dają się ułożyć w 14 schematów: $a+a+a+a$, $a+b+a+b$, $a+a+a+b$, $a+b+b+b$, $a+a+b+b$, $a+b+b+a$, $a+b+a+a$, $a+a+b+a$, $a+b+c+a$, $a+b+c+c$, $a+a+b+c$, $a+b+a+c$, $a+b+c+b$, $a+b+b+c$, z tych 14 typów 8 jest doskonale eurytmicznych, a 6 ostatnich jest względnie rytmicznych.

Im bardziej ilość członów w każdym typie frazy rytmicznej zwiększa się, tym częściej pojawiają się frazy arytmiczne. Zjawisko to jest bardzo rzadkie w prozie artystycznej, względnie częste w prozie potocznej (por. statystykę, str. 92).

5. Fraza pięcioczłonowa ma 16 typów np. $a+a+a+a+a$, lub $a+b+a+b+a$ itd., a w nich 66 schematów konstrukcyjnych, np. $2+2+2+2+2$, lub $1+3+1+3+1$ itd. Im więcej fraza posiada członów, tym częściej spotykamy bardziej skomplikowany rysunek typów i schematów konstrukcyjnych. Tych jest 23 we frazie pięcioczłonowej, np. $a+b+a+c+c$ itd. (por. statystykę, str. 107). Im bardziej

wzrasta ilość członów rytmicznych, tym bardziej uwydatnia się przepaść między prozą artystyczną a potoczną, tak pod względem częstotliwości doskonałej eurytmii (100% w „Centaurze”, 59% w „Listach”), jak pod względem wzrastającej ilości członów częściowo rytmicznych (8% w „Bachantce”, 35% w „Listach”), jak w końcu pod względem ilości członów o rytmie zatartym (5,5% w „Listach”).

6. Fraza rytmiczna o sześciu członach. Autorka ustala 26 typów doskonale rytmicznych, 25 typów o rytmie częściowym oraz pewną ilość typów o rytmie zatartym i kilka zdań arytmicznych. Wyniki statystyki (por. str. 114) są dla fraz sześcioczłonowych podobne do wyniku fraz pięcioczłonowych.

7. Frazy rytmiczne siedmio i więcej członowe. Liczba ich jest niewielka, toteż nie warto tutaj ustalać typów i schematów. Autorka bada na kilku przykładach frazy 7, 8, 9 i 10-członowe.

Mimo wielkiej rytmiczności w swej prozie, Guérin posługuje się jednak także ekspresywnymi zaburzeniami akcentów, zbliżając je nadmiernie lub nawet używając zderzeń akcentowych. Zresztą należy tutaj rozróżnić dwa wypadki: istotne zaburzenia rytmiczne oraz taki stan, w którym w schemacie graficznym daje się stwierdzić zaburzenie równowagi akcentowej, znikające jednak skoro realizujemy schemat deklamacją, ponieważ użycie pauz, konieczne lub korzystne dla sensu, wprowadza napowrót izochronizm. Czasem, gdy sens zdania nie pozwala na pauzę, można uniknąć zaburzeń akcentowych zapomocą „przełomu intonacyjnego”, podobnie jak to ma miejsce wewnątrz wiersza, gdy w braku cezury (tj. pauzy), poeta posługuje się „cięciem intonacyjnym” (coupe, por. Grammont). Autorka wylicza cały szereg logicznych i psychologicznych przyczyn, tłumaczących użycie akcentowych zaburzeń, bądź to zbliżeń, bądź nawet zderzeń akcentów. Najczęstsze z nich to: wyliczanie, paralelizm, opozycja, zdania lub człony wtrącone, cytaty, tytuły i tym podobne wypadki, mające wyrazy silnie uwydatnione. Naogół w prozie Guérina, tak bardzo rytmicznej, ilość zaburzeń jest stosunkowo niewielka.

Zastanawiając się nad analizą rytmu prozy, autorka zadaje sobie pytanie, czy praca taka posiada wartość „naukową”, będąc oparta na obserwacjach osobistych, ściśle subiektywnych. Sceptycyzm ten usuwa stwierdzeniem jednomysłności wywodów teoretyków, opierających swe analizy na zapiskach eksperymentalnych: Lote, R. M.

Meyer, Faessler, Gropp, Czerny i wielu innych, którzy zgadzają się, że w zasadzie akcenty rytmiczne są te same dla wszystkich podmiotów mówiących, o ile godzą się oni co do znaczenia zdań i członów wielowartościowych. Odchylenia w podziałach rytmicznych trafiają się na ogół tylko wtedy, gdy poszczególne osoby deklamujące inaczej ujmują znaczenie poszczególnych części tekstu. Dotychczasowe doświadczenia skłaniają nas do przyjęcia tezy, że pierwiastek subiektywny nie zmienia zasadniczo rozmieszczenia akcentów. Należy liczyć się jednak z możliwością, omówioną przez Czernego, że obok deklamatorów, starających się wyrazić sens ekspresywnie na niekorzyść umuzycznienia — stąd więcej u nich arytmii — są też inni, którzy w poszukiwaniu za doskonałą muzycznością słowa, zacierają rysunek myśli na rzecz eurytmii (np. Sarah Bernhardt, Blanche Albane).

II. Środki uwydatniania rytmu akcentowego

Ponieważ względna i bezwzględna siła akcentów dynamicznych w języku francuskim jest dość nikła, przeto dla uwydatniania tego, na ogół dość niewydatnego rytmu akcentów w prozie, autorowie posługują się rozmaitymi środkami pomocniczymi, z których najważniejszymi są: klauzule metryczne, sylabizm, rytm homofonii (wewnętrzne i zewnętrzne konsonanse, aliteracje, asonanse, rymy) oraz figury rytmiczne, identyczne w swym abstrakcyjnym schemacie do pewnego typu figur retorycznych.

1. Klauzule metryczne. Zwłaszcza w jednostkach składniowych długich, o rysunku rytmicznym niezupełnie doskonałym, Guérin uwydatnia go często „klauzulami metrycznymi”, umieszczonymi na końcu jednostek rytmicznych. W klauzulach tych antyczne stopy metryczne, oparte na długości i krótkości zgłosek, zastąpione są stopami rytmicznymi, w których długa zastąpiona jest przez akcentowaną a krótka przez nieakcentowaną. Użycie takich klauzul na końcu jednostek rytmicznych ma we francuskim swe głębokie uzasadnienie, tak językowe jak psychologiczne. Wrażenie rytmiczności jednostki składniowej zostaje silnie wzmożone przez użycie na końcu klauzuli. Autorka rozróżnia dwa typy klauzul: 1. „spadek rytmiczny”, złożony z jednej stopy, w formie przyciskowego jambu, anapestu, lub peonu. Dość częste w prozie potocznej, spadki te używane są przez Guérina również w prozie artystycz-

nej; 2. klauzule dwu i więcej stopowe, złożone bądź z dwu stóp jednorodząjowych: dwa przyciskowe jamby, anapesty lub peony, bądź z dwu stóp różnorodząjowych: np. jamb + anapest, anapest + peon, peon + jamb itd. Są także klauzule trzystopowe, używane zwłaszcza na końcu długich okresów. One też są albo jednorodne, np. trzy jamby, lub częściowe różnorodne: dwa jamby + anapest, dwa peony + jamb, peon + anapest + peon itd. Znajdują się też u Guérina klauzule trzystopowe całkowicie różnorodne, np. anapest + jamb + peon itd. Obserwacje swe popiera autorka statystyką „na wrywki”, badając po trzy dowolnie wybrane strony każdego z czterech utworów Guérina. Dochodzi do wniosku, że tzw. „spadów jednostopowych” używa on tylko w prozie potocznej. Natomiast klauzule dwustopowe i trzystopowe, względnie częste w prozie artystycznej, są coraz rzadsze w prozie potocznej.

2. Sylabizm. Autorka rozróżnia dwa efekty sylabiczne. Pierwszy, o wiele prostszy, który nazywa „ciężarem sylabicznym”, polega na mniejszej lub większej ilości zgłosek w jednostce rytmicznej. Nie znaczy to, żeby pewna określona ilość zgłosek łączyła się stale, funkcjonalnie i bezpośrednio z jakimś ściśle określonym sensem logicznym lub nastrojowym, ale w licznych analogicznych wypadkach znaczenie lub nastrój jednostki składniowej zostają ekspresywnie uwydatnione, podkreślone, sugerowane zapomocą większej lub mniejszej ilości zgłosek. Jest to działanie sugestywne i symboliczne. W jednym natomiast wypadku może ciężar sylabiczny mieć znaczenie samodzielne, ale i wtedy nie działa on zupełnie niezależnie, bo chociaż nie potrzebuje pomocy określonego sensu, to w żadnym razie nie może działać przeciw danemu sensowi. Ma to miejsce, gdy jednostka składniowa długa, tj. o wielkiej ilości zgłosek, wyraża całym swoim ciężarem wielkość, powagę, majestat, a jednostka składniowa krótka, tj. o małej ilości zgłosek, wyraża właśnie tą krótkością, małość, drobność, prostotę, żywość. Ale oczywiście może to mieć miejsce tylko wtedy, gdy treść takiej jednostki składniowej nie sprzeciwia się temu.

Drugi efekt sylabiczny, to „numeryczność”, inaczej mówiąc obecność w prozie wierszy o pewnej ilości zgłosek. Właściwie jest to krańcowy efekt doskonałej eurytmii prozy. W prozie Guérina, tak artystycznej jak potocznej, powtarza się wielka ilość schematów wierszowych, bądź to ściśle tradycyjnych, 8, 10, 12-zgłoskowych, bądź to „wierszy” 9, 11 lub 13-zgłoskowych, które albo zbli-

zają się do schematów tradycyjnych, albo też dadzą się do nich sprowadzić za pomocą pewnych wariantów wymowy, zwłaszcza za pomocą synkopowania tzw. e niemego. W prozie potocznej Guérina, najczęściej spotyka się wiersz 8-zgłoskowy, natomiast w prozie artystycznej głównie 10-zgłoskowy lub 12-zgłoskowy, albo szereg po sobie następujących wierszy rozmaitych długości np. 10+12+8+12, lub 12+12+8+8+6+8 Jest rzeczą znamioną, że schematy wierszowe spotykają się częściej w prozie potocznej niż w prozie artystycznej. Prawdopodobnie da się to wytłumaczyć w ten sposób, że estetyka tradycyjna surowo zakazywała używania schematów wierszowych w prozie; wiemy ile pracy kosztował ten zakaz Flauberta, który mimo wszystko tysiące schematów wierszowych pozostawił w każdej ze swych powieści.

3. Rytm homofoniczny. Rytm brzmień samogłoskowych i spółgłoskowych w swych rozmaitych postaciach: asonanca i rym, lub aliteracja i konsonanca, jest bardzo częstym zjawiskiem w prozie Guérina. Rozmieszczenie akcentów tak różne, zmienne i pełne subtelnych odcieni bywa bardzo często uderzająco uwydatnione homofonią zgłosek noszących akcent rytmiczny. Często te homofonie mają wartość naśladowczą onomatopei lub przenośni dźwiękowej (por. Becq de Fouquières, Grammont). Lecz czasem wszystkie rodzaje homofonii mają tylko znaczenie rytmiczne uwydatniając grupę członów lub fraz rytmicznych. Tego rodzaju powtarzania brzmień tworzą oczywiście rytm tej samej natury co rytm osiągnięty powrotem pewnych nut w melodii. Rytmiczną rolę końcowego rymu często badano w wierszu. W prozie gra ona jednak o wiele większą rolę wewnątrz wiersza, niż mniema się powszechnie. W prozie Guérina w bardzo wielu miejscach rytm homofoniczny uwydatnia rytm akcentowy. Aliteracja lub konsonanca znajdują się stosunkowo rzadko, zwłaszcza gdy chodzi o powtarzanie częstsze niż dwukrotne. Najczęstszą formą rytmu homofonicznego w prozie Guérina są asonance. Względnie często napotyka się również rymy wystarczające a nawet bogate. Statystyka „na wrywki” wykazuje, że w trzech dowolnie wybranych stronach „Centaure” (str. 92) jest 21 homofonii, tj. 9 asonanc, 4 konsonance, 4 aliteracje 4 rymy. W „Bachantce”: 20 homofonii, tj. 10 asonanc, 3 konsonance, 4 aliteracje 3 rymy. W „Journal” 34 homofonii tj. 13 asonanc, 6 konsonanc, 9 aliteracji, 6 rymów. W „Listach” 37 homofonii, tj. 15 asonanc, 8 konsonanc, 10 aliteracji, 4 rymy. I tą metodą

także da się wykazać zasadniczą różnicę rytmicznego rysunku prozy artystycznej Guérina i jego prozy potocznej.

4. **Figury rytmiczne.** Najsilniejszym sposobem uwydatnienia rymu są figury rytmiczne. Polegają one na powtarzaniu kilku identycznych dźwięków scalonych w wyraz(y) a rozmieszczonych w ściśle określonych miejscach jednostki rytmicznej. Powstają w ten sposób figury o identycznym schemacie rytmicznym, mające nader wielką wartość dźwiękową dla podkreślenia rysunku rytmicznego frazy. Zależnie od ich rozmieszczenia można im nadać znane w retoryce nazwy: anafory, epifory, epanalepsy itp. Guérin czyni jednak z tych figur użytek dość rzadki.

Zbierając wyniki swej pracy, autorka stwierdza, jak wiele różnic i jak uderzających dzieli prozę artystyczną Guérina od jego prozy potocznej; w tej ostatniej przeważają okresy krótkie o nieskomplikowanej budowie rytmicznej oraz zdania krótkie, rwane. Z drugiej strony w prozie potocznej znajduje się wiele okresów nadmiernie długich i tak wieloczłonowych, że tego rodzaju rysunek rytmiczny nie pojawia się w ogóle w prozie artystycznej. Natomiast proza artystyczna odznacza się skłonnością do symetrycznego układu rysunku rytmicznego i wykazuje o wiele większy procent schematów doskonale eurytmicznych, podczas gdy brak jest niemal zupełnie schematów arytmicznych, które przeciwnie znajdują się, choć niezbyt często, w prozie potocznej. Jedną z ważniejszych różnic między owymi typami prozy jest, że w prozie artystycznej nie ma zupełnie zaburzeń akcentowych, tj. zbyt ich zbliżeń lub zderzeń, że brak jest jednostopowych spadków rytmicznych. Znamienne dla prozy potocznej, której rysunek rytmiczny jest mniej jasny i wydatny, jest tendencja zapobiegania tym brakom rytmiki akcentowej przez znacznie częstsze niż w prozie artystycznej posługiwanie się środkami uwydatniającymi ten rytm jak sylabizm, rytm homofoniczny, figury rytmiczne. Autorka przychodzi do przekonania, że rytm prozy Guérina nie ma samodzielnego charakteru muzycznego, lecz jest przeważnie ekspresywny, tj. że podkreśla, uwydatnia, sugeruje, uzupełnia walory logiczne i nastrojowe danego zdania. Na licznych przykładach analizuje rozmaite typy i możliwości takiej ekspresywności. Praca wykazała jak niesłychanie różnorodny, zmienny, bogaty i płynny jest rysunek rytmiczny prozy Guérina, podczas gdy próbki jego wierszy są tylko nieudolnymi szkicami. Może się wydawać, że wielcy mistrzowie rytmów prozaicznych jak Rousseau,

Chateaubriand i bądź co bądź też Guérin są niezdolni posługiwać się ściśle określonymi, bardziej ustalonymi a w każdym razie mniej indywidualizowanymi schematami rytmu wiersza tradycyjnego.

Członek Wydziału Konrad Górski przedstawia pracę Tadeusza Siverta: *O twórczości dramatycznej Leopolda Staffa*. (*Sur les drames de Léopold Staff*).

Posiedzenie naukowe z dnia 19. X. 49

Członek Wydziału Zygmunt Czerny przedstawia pracę Ireny Wachlowskiej: „*Le dynamisme dans les romans de Marivaux*”.

Członek Wydziału Zygmunt Czerny przedstawia pracę Fanny Amarant: „*La versification de Barbey d'Aurevilly*”.

Autorka posługuje się dwiema metodami pomocniczymi:

1) metodą statystycznych wyczerpujących wyliczeń, pozwalających na wnioski zupełnie pewne, a nie tak, jak to się dzieje w niemal wszystkich pracach wersyfikacyjnych, gdzie wnioski opierają się na metodzie egzemplifikacyjnej, co powoduje wiele i nieraz zasadniczych pomyłek.

2) Metodą porównawczą, za pomocą której, zestawiając szczegółowo i wyczerpująco stan wersyfikacyjny wierszy Barbey d'Aurevilly z wynikami badań, dokonanych przez innych uczonych nad wersyfikacją kilku współczesnych mu poetów, autorka stara się ustalić jego pokrewieństwo w rozwoju poezji i wiersza francuskiego w XIX w.

Badając rachunek sylabiczny (dierezę, synerezę, e nieme, elizję, rozziw) w mechanizmie wiersza, autorka dochodzi do wniosku, że B. d'Aurevilly jest pod tym względem niemal wierny wymogom klasycznym (str. 33). Opierając się o ten wynik, autorka antycypuje wyniki swych późniejszych rozdziałów, stwierdzając, że także pod względem mechanizmu wierszowego wersyfikacja Barbey d'Aurevilly jest bardziej zbliżona do wersyfikacji Musseta niż innych romantyków, a przede wszystkim bardziej niż do V. Hugo, którego niesłusznie uważano za mistrza Barbey d'Aurevilly'ego.

W rozdziale o rymie autorka przeprowadza wyczerpującą statystykę i dochodzi do wyniku, że na 72% rymów wystarczających i 14% asonanc, Barbey używa zaledwie 14% rymów bogatych, czyli

że bezwzględnie nie stosuje metody „romantycznej”, którą na podstawie V. Hugo opracowali na przełomie dwóch epok Tenint i Banville. Jest to wynik uderzająco nowy i przekreślający bezapelacyjnie dotychczasowy punkt patrzenia na wersyfikację Barbey d'Aurevilly'ego, zbliżający go bezpośrednio do Musseta (17%), a oddzielający go definitywnie od poetów „Sztuki dla sztuki” i Parnasu. Jeżeli zaś do 14% rymów bogatych dodamy 3,5% tzw. rymów spółgłoskowo-wzmocnionych (por. str. 59), to dostaniemy niemal ten sam procent rymów bogatych u obu poetów.

Za wzorem Rochette autorka bada również u Barbey d'Aurevilly'ego rym jako element symetrii formalnej, akustycznej i wzrokowej, oraz zastanawia się nad sposobami pomocniczego wzmocnienia rymu przez asonancę (24%) i aliterację (22%).

W końcu autorka, stosując metodę Schenka, bada zbieżności rytmu i rymu, co uwydatnia walory akustyczne rymu. Dochodzi do nader ciekawego wyniku, że tego typu rymów wzmocnionych jest aż 28%.

Stosując metodę Olovsona, autorka bada porównawczo także sonantykę rymów Barbey d'Aurevilly'ego i dochodzi do wyniku, że zbliża się on w swej metodzie naogół do wersyfikacji poetów sobie współczesnych. Także w posługiwaniu się epitetami, stojącymi na rymie, Barbey d'Aurevilly zbliża się do Musseta (8,5%—11%), a coraz silniej oddala się od Gautier'a, Baudelaire'a, V. Hugo (18%, 21%, 22%).

Studiując technikę przerzutni, autorka podaje wyczerpującą statystykę, która stwierdza, że z 166 przerzutni użytych przez Barbey d'Aurevilly'ego tylko 8,5% należy do typów niedozwolonych przez klasyków, czyli że Barbey nie stosuje pod tym względem jednego z głównych postulatów wersyfikacji romantycznej. Wyczerpująca statystyka najrozmaitszych kategorii przerzutni pozwala na głęboko ujętą charakterystykę rytmiki Barbey d'Aurevilly.

Analizując średniówkę w technice Barbey d'Aurevilly'ego, autorka stwierdza na szczegółowych i wyczerpujących wyliczeniach, że z małymi wyjątkami stosuje on technikę niemal klasyczną. W obszerniejszym rozdziale, omawiając kwestię stosunków między rytmem a składnią, bada symetrię i jej wartość ekspresywną, a przede wszystkim rozmaite typy asymetrii składniowo-rytmicznej wewnątrz-wierszowej.

W końcu, metodą Becq de Fouquières i Grammont'a, układa w kategorii rytmiczne schematy wierszy, podając ich wyczerpującą tablicę statystyczną. Tutaj autorka dochodzi już do wniosku, że wiersz Barbey d'Aurevilly'ego zbliża się raczej do typu klasycznego.

Całość analizy wersyfikacji Barbey d'Aurevilly'ego pozwala autorce, wbrew ustalonej tradycji literatury francuskiej a w sposób nie podlegający dyskusji, na zerwanie jego pozornej zależności od V. Hugo i na zbliżenie go do Musseta przynajmniej pod względem techniki wersyfikacyjnej.

Poezje Barbey d'Aurevilly'ego są niezbyt bogate w formy stroficzne, toteż ta część jest o wiele krótsza, choć nie mniej dokładna i szczegółowa. Autorka stosuje tutaj w swych badaniach na ogół metodę Martinon'a, ale przeprowadza wszędzie badania i statystyki wyczerpujące. Poezje stroficzne wynoszą 93% całości, niestroficzne — 3%. Niemal połowa (44%) utworów stroficznych zawiera strofy 8-wierszowe rozmaitej konstrukcji. Strofy 4-wierszowe wynoszą 22%. Autorka bada z kolei oryginalność Barbey d'Aurevilly w konstrukcji jego strof, jego zależność od współczesnych form stroficznych i związek między doborem strof a treścią poezji. Używa on przeważnie form często spotykanych u współczesnych, ale nie poprzestaje na nich i, zwłaszcza w krótszych typach stroficznych, wykazuje zamiłowania rzadkie w poezji ówczesnej. W użyciu strof 8 i 9 wierszowych Barbey okazuje więcej monotonii i wyraźnie przedstawia się tutaj jako epigon. Wydaje się, że im bardziej skomplikowana jest budowa danej strofy, tym mniej oryginalny i bardziej monotony okazuje się d'Aurevilly w jej użyciu. Wprost wyjątkowo znajduje się u niego przerzutnia stroficzna tak znamieną dla romantyków a potępiana przez klasyków.

Posiedzenie naukowe z dnia 23. XI. 49

Członek Wydziału Eugeniusz Słuszkiewicz przedstawia pracę Gustawa Fossa: *Die niederdeutsche Mundart des Lipnoer Landes. Teil I: Phonetik. (Le parler bas-allemand de Lipno. I-re Partie: La Phonétique).*

Rozprawa obejmująca VII, 141 stron maszynopisu opiera się na samodzielnych badaniach autora w terenie, dokonanych jeszcze

w latach przedwojennych. Stanowi ona tylko część jego długoletnich studiów nad dialektami niemieckimi w Polsce a w szczególności nad dialektem dolnoniemieckim powiatu lipnowskiego. Druga część tej pracy ma objąć fleksję i ważniejsze zagadnienia syntaktyczne (jest już w opracowaniu), a trzecią stanowić będzie słownik opracowywanego dialektu. Omawiana praca operuje najnowszą metodą dialektologicznych badań, zapoczątkowanych przez Wenkera w jego niemieckim atlasie językowym, a kontynuowanych po jego śmierci przez Wredego, ostatnio zaś przez najwybitniejszego może dialektologa niemieckiego Mitzkę. Szczególną wartość rozprawy stanowi umiejętnie obmyślana i przejrzysta transkrypcja fonetyczna, która oddaje w sposób bardzo dokładny brzmienie poszczególnych głosek, na których kształtowanie wywarł niewątpliwie wpływ język polski, co w pracy należyte uwidoczniło. Historyczno-dokumentarną wartość pracy podnosi jeszcze i ta okoliczność, że ludność mówiąca tym dialektem została przez okupanta w przeważnej części wyniszczona lub też wywieziona.

Po wstępie, traktującym pokrótce o geografii i historii miasta Lipna i powiatu, o stosunkach wyznaniowych i narodowościowych na podstawie danych zaczerpniętych ze słownika geograficznego (dla lat 1827—1897) i z urzędowego polskiego spisu ludności w roku 1921, autor omawia osiedlanie się kolonistów niemieckich w powiecie lipnowskim. Skolonizowanie tego terenu jest prawie wyłącznie wynikiem drugiego etapu kolonizatorskiego, obejmującego w. XVII i XVIII i początek wieku XIX. Baranowski w pracy swojej „Wsie holenderskie na ziemiach polskich” pisze, że już w początkach XVII w. oba brzegi Wisły pomiędzy Toruniem a Włocławkiem usiane zostały kolonistami holenderskimi. W tym czasie powstały tu kolonie: Bobrowniki, Nowy i Stary Bógpomóż, Słońsk. Dopiero około 1700 r. następuje penetracja kolonistów w głąb powiatu lipnowskiego, gdzie osiedlają się we wsiach: Gnojno, Brzeźno, Białowierzyn, Nowe Rumunki, Rumunki, Lipno itd.

W pierwszej części właściwej pracy autor podaje dokładną fonetykę opisową dialektu na podstawie 40 zdań Wenkera, uzupełnionych dalszymi 218 przykładami, zaczerpniętymi z codziennego języka kolonistów. Mimo dużej ilości znaków transkrypcyjnych (w systemie samogłoskowym 29, spółgłoskowym 39) całość jest — moim zdaniem — tak przejrzysta i jasna, że nawet niefachowiec potrafi odczytać i odtworzyć każdą transkrybowaną głoskę.

W drugiej części pracy, obrazującej historyczny rozwój fonetyki dialektu, zwrócono uwagę na bardzo ważny moment, mianowicie na silnie rozwiniętą palatalizację i asybilację, występującą w dialekcie dolnoniemieckim powiatu lipnowskiego. Tak konsekwentne przejście spółgłosek zwartych *k* i *g* w *ć* i *ź* w pozycji po samogłoskach przednich i po spółgłoskach płynnych *l*, *r* tudzież nosowych *m*, *n* jest zresztą typowe nie tylko dla omawianego dialektu, ale i dla wszystkich pozostałych dialektów dolnoniemieckich, występujących na terenie Polski w okresie przedwojennym. (To zjawisko fonetyczne stwierdzić można również w dialektach dolnoniemieckich na obszarach Niemiec, zamieszkałych niegdyś przez Słowian). Powyższa palatalizacja i asybilacja miała wprawdzie różne nasilenia tzn. była mniej lub bardziej silnie rozwinięta, zależnie od nasilenia ludności polskiej, sąsiadującej z kolonistami dolnoniemieckimi. Przy mniejszym odsetku ludności, posługującej się dialektem dolnoniemieckim, a przewadze ludności polskiej palatalizacja występuje bardzo silnie. Na tak powszechną palatalizację w dialektach dolnoniemieckich wywarł niewątpliwie swój wpływ język polski, który poza tym wycisnął także swoje piętno na stronie leksykalnej tych dialektów. W dialekcie dolnoniemieckim powiatu lipnowskiego spotykamy bardzo wiele wyrazów żywcem przejętych z polszczyzny, np.: boćuon, cuk'iereć, kabəl, suk, sar, tat, m:muś, ćoć, xabər, grošć, žažđ, putkow itd. W związku z tym należy podkreślić wymowny fakt, że nawet uczeni niemieccy, którzy wcale nie są skwapliwi do przyjmowania wpływów słowiańskich, uznać musieli, że palatalizacja i asybilacja w dialektach dolnoniemieckich dokonała się pod wpływem języka polskiego. Wystarczy tutaj wymienić choćby pracę wybitnego germanisty niemieckiego H. Teucherta „Die niederdeutsche Mundarten von Putzig in der Provinz Posen” (Zs. f. nd. Mdaa. 1913) lub E. Semrau „Die Mundarten der Koschneiderei” (Zs. f. nd. Mdaa. 1915).

Z punktu widzenia dialektologii porównawczej polsko-niemieckiej powyższe zjawisko jest niezmiernie ciekawe i cenne. W przyszłości autor ma zamiar szczegółowo opracować palatalizację i asybilację w dialektach dolnoniemieckich ze szczególnym uwzględnieniem wpływów polskich. Praca ta, do której ma już zebrany pożyteczny materiał, uwzględni zagadnienie w rozwoju historycznym i rozmieszczeniu geograficznym.

Na podstawie szczegółowego i wnikliwie przedstawionego obrazu historycznego rozwoju fonetyki omawianego dialektu autor dochodzi w końcowych rozważaniach do wniosku, że dolnoniemiecki dialekt powiatu lipnowskiego posiada znamiona występujące w dialekcie dolnosaksońskim.

Na końcu pracy podany jest spis około 400 wyrazów występujących w 40 zdaniach Wenkera i niektórych z uzupełniających 218 zdań.

Członek Wydziału Tadeusz Czeżowski przedstawia pracę własną: *Kilka uwag o racjonalizmie i empiryzmie. (Quelques remarques sur le rationalisme et l'empirisme).*

Postawa nauki starożytnej była na ogół racjonalistyczna w tym sensie, że traktowała badania empiryczne jedynie jako drogę dochodzenia do wiedzy i szukała dla twierdzeń o świecie empirycznym uzasadnienia racjonalistycznego. Cechy istotne starożytnego racjonalizmu są następujące:

a) Postulatem naczelnym jest dążenie do wiedzy pewnej. W arystotelesowskiej koncepcji wiedzą pewną jest wiedza mająca za przedmiot to, co ogólne i konieczne. Jest to zatem wiedza apodyktyczna, wyposażona w swoistą oczywistość. Z biegiem czasu pod to logiczne znaczenie terminu „pewny” zostało podsunięte inne znaczenie — psychologiczne, według którego pewne jest to, w co wątpić nie można.

b) Racjonalizm zakłada, że twierdzenia aprioryczne, którymi operuje, odnoszą się bezpośrednio do rzeczywistości, tak samo jak twierdzenia empiryczne.

c) Oczywistość wiedzy apodyktycznej jest dla niej kryterium prawdy. Twierdzenie, spełniające kryterium prawdy, otrzymywało jak gdyby stempel, który je kwalifikował jako niewzruszalny element nauki, niezależny od innych analogicznych jej elementów. Z takich niezależnych między sobą elementów, jak gdyby z atomów, wyobrażano sobie zbudowany gmach wiedzy. Racjonalistyczna nauka starożytna miała w tym sensie strukturę atomistyczną.

d) Jediną metodą uzasadniania nowych twierdzeń w nauce był dowód dedukcyjny, który prznosił niejako pewność przesłanek na twierdzenia uzasadnione. Indukcja miała zadanie tylko heurystyczne, a zasadniczym w odniesieniu do niej problemem metodolo-

gicznym było znalezienie ogólnej metody dedukcyjnego uzasadnienia jej wyników, czyli — jak mówiono — sprowadzenie jej do dedukcji. Uzasadnienie prawdopodobne znane było Arystotelesowi tylko w postaci sylogizmu o przesłankach nieoczywistych.

Konkluzje uzasadnione dedukcyjnie z oparciem o oczywiste przesłanki otrzymywały również znamię pewności, a tak przeto wydawało się niewątpliwe, że osiągnięte już rezultaty — jeżeli tylko zostały ustalone z należytą poprawnością — są niewzruszone. Dla racjonalistów nauka nie jest nieustannym procesem przetwarzania się koncepcji świata, jak bylibyśmy skłonni dzisiaj powiedzieć, lecz strukturą statyczną, niezmienną w swoich raz ustalonych podstawach, a narastającą jedynie w coraz to dalszych swych piętach.

Początek nowemu okresowi historii wiedzy dał w XVIII w. Dawid Hume przez twierdzenie, że pewność wiedzy trzeba okupić zamknięciem się w świecie myśli: pewna jest tylko wiedza o stosunkach między ideami; wiedza o faktach nie posiada pewności. Dla Descartes'a i jeszcze dla Kanta, zgodnie z ich postawą racjonalistyczną, twierdzenia matematyczne były zarazem prawami przyrody, lecz późniejsze odkrycia potwierdziły tezę Hume'a, wykazując, że osobnego badania domaga się zagadnienie stosowalności wiedzy apriorycznej do doświadczenia.

Odkrycie geometrii nieeuklidesowych w XIX w. obaliło tezę o apodyktyczności systemu geometrii, okazując, że istnieją różne między sobą systemy hipotetyczno-dedukcyjne w obrębie teorii apriorycznych. Stwierdzenie zaś zależności między prawdziwością aksjomatów a znaczeniem występujących w nich terminów pierwotnych dokonane również z początkiem XIX w. przez Gergonne'a, a w pełni rozwinięte ostatnio przez Ajdukiewicza, pozwoliło przekształcić psychologiczną tezę Hume'a na tezę semantyczną: nie wprost treści myślowe, lecz treści myślowe zobiektywizowane i utrwalone jako znaczenia wyrażen języka naukowego są odpowiednikami twierdzeń apriorycznych, a składnik racjonalny wiedzy jest jej składnikiem językowym — przez to zaś zarazem wkładem twórczym ludzkiego umysłu w budowę wiedzy, porządkującym, wiążącym, syntetyzującym elementy empiryczne. Przesłankami natomiast, w których zawiera się cała wiedza dotycząca rzeczywistości, są wyłącznie jednostkowe zdania o faktach, czerpane z doświadczenia przyrodniczego, psychologicznego, aksjologicznego i i. Wskutek tego zmienia się zasadniczo obraz nauki:

a) Odpada postulat pewności wiedzy. Nauka współczesna umie jednak rozróżnić wiedzę lepiej lub gorzej uzasadnioną, umie bowiem uzasadniać także twierdzenia niepewne, czyniąc je stopniowo więcej prawdopodobnymi.

b) Zmieniła się zasadniczo metoda uzasadniania twierdzeń. W miejsce uzasadniania dedukcyjnego zastosowano w szerokiej mierze uzasadnianie inwersyjne, z przesłanek empirycznych; indukcja okazała się nie tylko narzędziem heurezy, lecz także uzasadnienia. Gdy jednak uzasadnienie dedukcyjne przenosi na konkluzję całą pewność przesłanki pewnej, lub całe prawdopodobieństwo przesłanki tylko prawdopodobnej — to uzasadnienie inwersyjne przenosi na konkluzję tylko część prawdopodobieństwa przesłanki. Innymi słowy — konkluzje rozumowania inwersyjnego są słabiej uzasadnione niż jego przesłanki.

c) Wskutek tego uzasadnienie twierdzeń pochodnych nie jest w praktyce nigdy całkowite. Twierdzenia takie trzeba nadal sprawdzać. Każde sprawdzenie pozytywne zwiększa stopień uzasadnienia. Także przesłanki empiryczne nauk wymagają sprawdzania przez powtarzanie obserwacji. Sprawdzanie jest podstawową metodą uzasadniania i w empirycznym ujęciu nauki spełnia tę samą rolę kwalifikowania stawianych twierdzeń, dla której racjonalizm formułował kryteria prawdy. Podczas jednak, gdy kwalifikacja twierdzenia przez kryterium prawdy była uważana za rozstrzygającą i ostateczną, kwalifikacja przez sprawdzanie nie zamyka potrzeby ponownego sprawdzenia w nowych okolicznościach — i podczas gdy kryterium prawdy kwalifikowało zdanie, które mu czyniło zadość, samo dla siebie, bez względu na to, jakie inne zdania spełniały je także, to sprawdzanie wiąże zdania sprawdzane z tymi, przez które je sprawdzamy, uzależnia jedno zdania od drugich, uzasadnia je tylko w obrębie określonego systemu.

d) Empirystyczne pojmowanie nauki odrzuca przeto koncepcję atomistycznej struktury teorii naukowych, wprowadzając w jej miejsce koncepcję całościową. Zdanie staje się twierdzeniem naukowym tylko przez włączenie go w określoną całość, jaką tworzy teoria lub system naukowy i w której obrębie zostało ono sprawdzone. Empiryzm odrzuca też przypuszczenie jakoby w którymkolwiek historycznym stadium rozwoju nauki osiągalny był w jakimś zakresie ostateczny stan postępu naukowego; empiryzm nieustannie roz-

szerza zarówno empiryczne podstawy wiedzy, jak też jej teoretyczne opracowanie.

e) Rezygnując ze złudnej pewności, empiryzm usiłuje wzamian osiągnąć w poznaniu większą od racjonalistycznego ujęcia dokładność. Racjonalizm operuje ujęciami ogólnymi i charakterystyczną dlań metodą badania jest opis klasyfikacyjny. Empirystyczne podejście pozwala poznać strukturę elementarną badanego zakresu rzeczywistości w sposób o wiele bardziej subtelny przez zastosowanie metody statystycznej i opis szeregujący, który uwydatnia zmienność każdej rozpatrywanej własności w obrębie zasięgu jej występowania.

KOMISJA FILOLOGICZNA

Posiedzenie naukowe z dnia 28. I. 49.

Współpracownik Komisji Anatol Mirowicz przedstawia pracę własną: *Z zagadnień struktury zdania (językowe wskaźniki konsytuacji)*.

Posiedzenie naukowe z dnia 22. VI. 49.

Członek Wydziału Eugeniusz Słuszkiewicz przedstawia pracę własną: *Etymologia „surmy” — uwagi polemiczno-krytyczne*.

Członek Wydziału Eugeniusz Słuszkiewicz przedstawia pracę własną: *Na marginesie „jarmarku”*.

WYDZIAŁ III: MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY

Posiedzenie naukowe z dnia 23. III. 49.

Członek Wydziału Jan Prüffer przedstawia pracę Marii Racięckiej: *Z badań nad unerwieniem kończyn u larw *Molanna angustata* Curt. (Trich). (Recherches sur l'innervation des extrémités chez les larves *Molanna angustata* Curt. (Trich.))*. Praca została wydana w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORU-NENSIS, Sectio E. Vol. II, nr. 3.

Członek Wydziału Władysław Gorczyński przedstawia pracę Eugeniusza Hohendorfa: *Dotychczasowe metody obliczeń dzielnika opadowego a metoda średnich dziesięcioletnich. (Méthodes actuelles de calcul du quotients des précipitations atmosphériques et les méthodes des moyennes decennales).*

Autor oblicza i dyskutuje dzielniki opadowe P jako jeden z podstawowych czynników meteorologicznych, zwłaszcza dla charakterystyki i klasyfikacji klimatów kuli ziemskiej.

Biorąc dane z książki „Comparison of Climate of the United States and Europe” (New York, 1945), autor podaje, że wartości dzielnika opadowego P wahają się w granicach od 0.5 do 9.0 dla obszarów pustynnych.

Jako okres podstawowy autor przyjmuje 10 lat; znając zaś średnie 10-letnie można obliczyć przeciętne dla 50 lat lub dla większych okresów.

Wnioski, wyprowadzone z badań opadów w Europie, są te same co dla stacji w Ameryce północnej.

Członek Wydziału Władysław Gorczyński przedstawia pracę Eugeniusza Hohendorfa: *Dzielniki opadowe dla Bydgoszczy, Poznania i Warszawy. (Quotients de précipitation atmosphérique pour Bydgoszcz, Posen et Varsovie).*

Z powodu dużej doniosłości opracowania dzielnika opadowego dla celów rolniczych autor poddaje dodatkowej analizie metodę obliczeń dzielnika. Szczegółowe dane dzielnika opadowego są podane dla Bydgoszczy, Poznania i Warszawy.

Członek Wydziału Władysław Gorczyński przedstawia pracę własną: *O rozkładzie stopnia suchości i dzielników opadowych dla Europy. (Sur la distribution du degré d'aridité et des quotients de précipitation atmosphérique pour l'Europe).*

Dzielnik opadowy jest czynnikiem charakteryzującym przede wszystkim zmienność opadów rocznych w ciągu dłuższego (np. 50-letniego) okresu. Ma on mało wspólnego z tak zwaną wilgotnością powietrza, która jest raczej natury lokalnej. Za to jest związany ze stopniem suchości, a więc z potencjalną możliwością opadu w warstwach atmosferycznych ponad danym obszarem.

Dzielnik opadowy P oblicza się, dzieląc różnicę między najwyższym i najniższym opadem rocznym w ciągu dłuższego okresu (przynajmniej 50 lat) przez wartość przeciętną opadów w tymże okresie.

W razie gdyby okres czasu był mniejszy od 50 lat, należy dodawać następujące procentowe poprawki:

Tabele poprawek (corr.) w % dla dzielnika opadowego P .

<i>Lat</i>	10	11	12	13	14	15	16	17	18	20	22	24
<i>Corr.</i>	55	50	46	42	39	36	30	28	27	24	22	20

<i>Lat</i>	26	28	30	32	34	36	38	40	42	45	47	50
<i>Corr.</i>	18	15	13	11	9	8	7	6	5	3	2	0

Powyżej 50 lat — poprawki są ujemne.

Stopień suchości F oblicza się przez pomnożenie trzech czynników:

$$F = C \times A \times P$$

gdzie P oznacza dzielnik opadowy, A — amplitudę temp. średn. mies., a C oblicza się z szerokości geograficznej φ bez względu na to, czy to północna czy południowa półkula.

Iloczyn $C \times A$ jest znany, jako stopień kontynentalizmu termicznego.

Współczynnik szerokości C (dla skali stustopniowej Cent.).

$\varphi \dots$	4	5	6	7	8	10	12	15	18	21	25
$C \dots$	5.7	3.8	3.2	2.7	2.4	1.9	1.6	1.3	1.1	0.93	0.79

$\varphi \dots$	30	35	40	45	49	52	56	64	72	79	90
$C \dots$	0.67	.58	.52	.47	.44	.42	.40	.37	.35	.34	.33

Wszystkie te wartości dla F i P podane są szczegółowo w książce autora „Comparison of Climate of the United States and Europe” (New York, 1945).

Dla Europy obliczono dane P i F dla około 1000 miejscowości, które są przedstawione na mapach.

Jako dalszy etap pracy nad stopniami suchości i nad dzielnikiem opadowym autor podaje bardziej szczegółowe obliczenia obu tych wartości dla paru krajów europejskich. Tabele dla stacji polskich, niemieckich i bułgarskich są bardzo liczne, co do innych obszarów jak zachód, północ i południe Europy jest dosyć danych, aby podać

rozmieszczenie stopni suchości i dzielnika opadowego z dostateczną dokładnością.

Członek Wydziału Władysław Gorczyński przedstawia pracę Edwarda Stenza: *Zagadnienie klimatów suchych w świetle wyparowania. (Le problème des climats secs en fonction de l'évaporation).*

Praca powyższa została wydrukowana w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS, Sectio A, Vol. I, nr. 7. Str. 68 (101—168).

Członek Wydziału Stanisław Jaśkowski przedstawia fragmenty pracy zmarłego członka Wydziału śp. Juliusza Rudnickiego: *O zmienności wartości form kwadratowych. (Sur la variabilité des valeurs des formes quadratiques)*, odtworzone przez Leona Jeśmanowicza.

Praca dotyczy oszacowania zbioru wartości formy kwadratowej

$$F = \sum_{i,k=1}^n a_{i,k} x_i \bar{x}_k, \quad \sum_{i=1}^n x_i \bar{x}_k = 1$$

gdzie $a_{i,k}$ są dowolnymi liczbami zespolonymi.

Członek Wydziału Stanisław Jaśkowski przedstawia pracę własną: *O koniunkcji dyskusyjnej w rachunku zdań dla systemów dedukcyjnych sprzecznych. (Sur la conjonction discursive du calcul des propositions pour les systèmes déductives contradictoires).*

Praca została wydana w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS, Sectio A, Vol. I, nr. 8.

Członek Wydziału Stanisław Jaśkowski przedstawia pracę własną: *Przyczynki do teorii symetrii ornamentów. (Contributions à la théorie de la symétrie des ornements).*

Podana jest geometryczna charakterystyka ornamentów płaskich, wypukłych i przestrzennych przy użyciu pojęć tzw. geometrii brył. Do zmienionej definicji ornamentu dostosowana jest klasyfikacja ornamentów pod względem symetrii. Przy omawianiu klasyfikacji autor wprowadza termin „rytm” na oznaczenie pewnego dzielnika normalnego grupy symetrii, oraz inne nowe terminy. Koń-

cowe uwagi dotyczą możliwości praktycznego stosowania sporadycznie spotykanych ornamentów sieciowych przestrzennych.

Członek Wydziału Stanisław Jaśkowski przedstawia pracę Lecha Dubikajtisa: *Elementarny dowód twierdzenia Carmichaela-Walsha. (Démonstration élémentaire du théorème Carmichael-Walsh).*

Praca zawiera elementarny dowód znanego w algebrze twierdzenia: jeżeli liczba z spełnia równanie

$$z^n + a_1 z^{n-1} + \dots + a_n = 0$$

to

$$|z| \leq \sum_{k=1}^n |a_k|^{\frac{1}{k}}$$

Członek Wydziału Władysław Dziewulski przedstawia pracę własną: *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej W Geminorum. (Visual Observations of the Variable Star W Geminorum).*

Obserwowano wymienioną gwiazdę zmienną w Obserwatorium astronomicznym w Wilnie w okresie czasu od 19 stycznia 1930 r. do 3 maja 1940 r. (Wł. Dziewulski — 295 obserwacji) i od 28 lutego 1930 r. do 19 kwietnia 1934 r. (W. Iwanowska — 86 obserwacji). Wyznaczono średni moment maximum: J. D. 2427 560, 394.

Członek Wydziału Władysław Dziewulski przedstawia pracę własną: *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej V 367 Cygni. (Visual Observations of the Variable Star V 367 Cygni).*

Praca została wydana w BIULETYNIE OBSERWATORIUM ASTRONOMICZNEGO U. M. K. nr. 7.

Posiedzenie naukowe dnia 23. III. 49.

Członek Wydziału Władysław Dziewulski przedstawia pracę własną: *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej CD Cygni. (Visual Observations of the Variable Star CD Cygni).*

Praca została wydana w BIULETYNIE OBSERWATORIUM ASTRONOMICZNEGO U. M. K. nr. 8.

Członkowie Wydziału Władysław Dziewulski i Wilhelmina Iwanowska przedstawiają pracę własną: *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej KR Cygni. (Visual Observations of the Variable Star KR Cygni).*

Praca została wydana w BIULETYNIE OBSERWATORIUM ASTRONOMICZNEGO U. M. K. nr. 8.

Członek Wydziału Władysław Dziewulski przedstawia pracę Haliny Gadzikowskiej i Henryka Iwaniszewskiego: *Wyznaczenie ruchu słońca w przestrzeni w odniesieniu do gwiazd podwójnych. (The Sun's Motion Relative to the double Stars).*

Praca została wydana w BIULETYNIE OBSERWATORIUM ASTRONOMICZNEGO U. M. K. nr. 9.

Członek Wydziału Józef Mikulski przedstawia pracę Melityny Gromadskiej: *Wpływ temperatur stałych i przemennych na wydzielanie CO przez poczwarki różnych owadów. (L'influence des températures fixes et variables sur la sécrétion de CO₂ par les chrysalites de différents insects).*

Praca została wydana w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS, Sectio E, Vol. II, nr. 2.

Posiedzenie naukowe z dnia 16. XI. 49.

Członek Wydziału II Tadeusz Czeżowski przedstawia pracę własną: *Przyczynek do sylogistyki Arystotelesa. (Brentanowska teoria wniosków kategorycznych). (Contribution á la syllogistique d'Aristote. — La théorie de Brentano sur les syllogismes categoriques).*

Logika Arystotelesa była w ostatnich latach przedmiotem dość znacznej liczby prac polskich i obcych, które, idąc za Łukasiewiczem, opierały ją na teorii zdań z dołączeniem dwóch aksjomatów specjalnych. Brentano opracował oryginalnie pojęty system logiki arystotelesowskiej, który daje się przedstawić przy pomocy teorii funkcji propozycjonalnych jednej zmiennej nazwowej z kwantyfikatorami, bez konieczności odwoływania się do specjalnych aksjomatów. Posiada on przy tym zaletę, że przejrzystość zdaje sprawę z założeń egzystencjalnych sylogistyki.

Członek Wydziału Stanisław Jaśkowski przedstawia pracę własną: *O interpretacjach zdań kategorycznych Arystotelesa w rachunku predykatów. (Sur l'interprétation des propositions categoriques d'Aristote dans le calcul des prédicats).*

Autor stwierdza, że istnieją dokładnie trzy interpretacje zdań kategoriycznych SaP, SeP, SiP, SoP w węższym rachunku predykatów, zachowujące w mocy wszystkie prawa klasycznej teorii wnioskowania kategoriycznego z negacją przynazwową. Szczegółowe badanie wykazuje, że przy jednej z omawianych interpretacji twierdzeniami są pewne prawa obce teorii klasycznej i że tylko przy jednej interpretacji zdania kategoriyczne zachowują swoje zwykłe znaczenie w odniesieniu do nazw niepustych i nieuniwersalnych.

Członek Wydziału Władysław Dziewulski przedstawia pracę wykonaną wspólnie z Cecylią Łubieńską i Henrykiem Iwaniszewskim: *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej długo-okresowej X (chi) Cygni. (Visual Observations of the Long-period Variable Star X (chi) Cygni).*

Praca została wydana w BIULETYNIE OBSERWATORIUM ASTRONOMICZNEGO U. M. K. nr. 8.

Członek Wydziału Aleksander Jabłoński przedstawia pracę Wandy Hanusowej: *Oscylator torsyjny (L'oscillateur de torsion).*

Podano przybliżone rozwiązanie równania Schrödingera dla bryły o trzech różnych głównych momentach bezwładności, wykonującej ruch o niewielkiej amplitudzie dokoła środka masy w polu sił zewnętrznych, wyrażających się przez elipsoidę momentów kierujących.

W przybliżeniu zerowym rozwiązanie daje wartości i funkcje własne trójwymiarowego oscylatora harmonicznego (jeżeli zastąpić masę przez momenty bezwładności, a przesunięcia przez obroty dokoła trzech osi — w najprostszym wypadku głównych osi bezwładności). Wyrazy wyższego rzędu uwzględniono stosując rachunek zaburzeń. Wielkość otrzymanej poprawki dla ruchu cząsteczki w kryształach i roztworach stałych została oszacowana na podstawie istniejących danych doświadczalnych, dotyczących zewnętrznego zjawiska Ramana w kryształach molekularnych.

Członek Wydziału Jan Zabłocki przedstawia pracę Stefana Kownasa: *Trzeciorzędowe drewna z Dobrzyńia nad Wisłą. (Bois terciaires de Dobrzyń sur la Vistule).*

Po krótkim wstępie historycznym autor daje spis znanych dotychczas z Polski kopalnych drewnien roślin szpilkowych z III-rzędu, wymieniając 102 gatunki drewnien, z licznych nieraz miejscowości.

Po przeglądzie odnośnej literatury polskiej omawia warunki zalegania flory dobrzyńskiej, oraz metodę badania tychże drewnien.

W części szczegółowej opisuje na podstawie szczegółowych badań anatomicznych 9 typów drewnien, które porównuje z dotychczas rozpoznanymi przez innych autorów gatunkami.

Nowe dla nauki: *Pinuxylon curvicum* i *Taxodioxyton juniperoides* podano z diagnozami.

Autor zapowiada opisanie znalezionych przez niego w Dobrzyniu flory liści i owoców z warstwy leżącej ponad węglem, który dostarczył drewnien.

Członek Wydziału Jan Zabłocki przedstawia pracę Antoiny Sienickiej: *Włoski na zoocecidiach wywołanych przez Myzus ribis na porzeczkach (Ribes). Cils de Zoocecidies produits par Myzus ribis sur les groseilles (Ribes)*.

Autorka opisuje szczegółowo nieznanne dotąd przeważnie zoocecidia na 19 gatunkach i odmianach rodzaju *Ribes*, badając równocześnie rozwój i budowę włosków powstających na zoocecidiach i ich stosunek do włosków liścia normalnego.

Wyniki zestawione w tabelach pozwalają na stwierdzenie, że pojawienie się na zoocecidiach główkowatych włosków nie jest warunkowane obecnością włosków zwykłych na liściach zdrowych, oraz że włoski główkowate rozwijają się z komórek macierzystych włosków gruczołowych inaczej niż włoski normalnie na liściach występujące, nie przekształcając się z włosków normalnych.

Do pracy dodano liczne rysunki obrazujące szczegóły badane.

Członek Wydziału Józef Stanisław Mikulski przedstawia pracę własną: *Uwagi o zastosowaniu wskaźników środowiskowych Stanley'a do ekologii płazów. (Recherches sur l'application des indices du milieu de Stanley a l'écologie des reptiles)*.

Praca została wydana w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS, Sectio E, Vol. II, nr. 4.

Członek Wydziału Jan Prüffer przedstawia pracę własną: *O pewnych swoistościach entomofauny rezerwatu cisowego Wierzchlas. (Sur quelques caractères spécifiques de l'entomo-faune du ré-servat d'ifs Wierzchlas).*

Praca została wydana w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS, Sectio E, Vol. II, nr. 6.

Członek Wydziału Jan Prüffer przedstawia wykonaną wspólnie z Edwardem Sołtysem pracę: *O niektórych nowych lub rzadkich gatunkach motyli Pomorza. (Sur quelques nouvelles ou rares espèces des papillons de la Poméranie).*

Praca została wydana w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS, Sectio E, Vol. II, nr. 5.

KOMISJA DO BADAŃ PRZYRODNICZYCH POMORZA I POJEZIERZA MAZURSKIEGO

Sprawozdanie z działalności Komisji za rok 1949.

Komisja odbyła 5 posiedzeń: 22. I., 16. II., 13. V., 29. X., oraz 28. XI. 1949 r., na których zajmowano się organizacją badań fizjograficznych i rozpatrywano sprawozdania z badań już dokonanych.

Z najważniejszych zagadnień wiążących się z działalnością Komisji w danym okresie czasu wymienić należy: rozpatrzenie sprawozdań indywidualnych badań fizjograficznych subwencionowanych w roku 1949, omówienie wyniku badań zespołowych przeprowadzonych w roku 1948 na wydmie Zadroże oraz przygotowanie planu badań zespołowych rezerwatu cisowego Wierzchlas na okres sześcioletni 1950—1955.

Na indywidualne badania fizjograficzne ośrodka toruńskiego Komitet Badań Fizjograficznych P. A. U. przyznał na rok 1949 sumę 260.000 zł, którą rozdzielono między 16 pracowników na następujące tematy:

1. Ludmiła Roszkówna — Badania geograficzne na Pomorzu.
2. Edward Passendorfer — Badania geologiczne w Tatrach.
3. Klemens Kępczyński — Flora kłoców macerowanych w Brdzie.
4. Czesława Anikiejówna — Flora wydm pod Toruniem.

5. Jadwiga Górka — Zespoły roślinne wydm pod Toruniem.
6. Stefan Kownas — Flora trzeciorzędowa okolic Dobrzynia.
7. Józef Mikulski — Jętki i siatkoskrzydłe Pomorza.
8. Lucjan Klimek — Widelnice Pomorza.
9. Melityna Gromadska — Wciornastki Pomorza.
10. Jan Prüffer — Rozmieszczenie motyli na Pomorzu.
11. Edward Sołtys — Motyle Pomorza.
12. Sabina Wąsowska — Chrząszcze okolic Torunia.
13. Franciszek Błażejowski — Chrząszcze Pomorza i obszaru morskigo.
14. Stanisław Kosicki — Pluskwiaki różnoskrzydłe okolic Torunia.
15. Alina Sotnikówna — Pluskwiaki równoskrzydłe okolic Torunia.
16. Jan Walas — Chwasty Pomorza (wykonanie tej pracy przeniesiono na rok 1950).

Ponadto przewodniczący Komisji Jan Prüffer przy współudziale 3 pracowników przeprowadzał badania entomofauny rezerwatu Wierzchlas i Piwnice. Badania te noszą charakter wstępnych poszukiwań w celu zorganizowania badań zespołowych tych rezerwatów w roku 1950. Badania te były częściowo subwencionowane przez Państwową Radę Ochrony Przyrody.

Na skutek starań Komisji Ministerstwo Oświaty przyznało Towarzystwu Naukowemu z funduszu inwestycyjnego sumę 1.069.000 zł na zorganizowanie pracowni polowej do badań fizjograficznych. Pracownia, zaopatrzona w najważniejsze przedmioty, jak: namioty, składane kajaki, lupy, świdry, aparat fotograficzny, składane stoły, krzesła, taborety, łóżka, śpiwory, latarnie i inne drobne przyrządy, jest już gotowa do pracy na rok 1950.

KAROL WIKTOR ZAWODZIŃSKI

((wspomnienie pośmiertne)

przez Konrada Górskiego

Każdy zmarły, zwłaszcza gdy odchodzi niespodziewanie i w pełni sił, jest wielką stratą dla jego najbliższych i jakąś stratą, mniej lub więcej wymierną, dla całego społeczeństwa. Ale pospolite nadużycie słowa, że się o każdej stracie mówi stylem retorycznej grandilokwencji, spowodowało, że gdy przyjdzie strata prawdziwie wielka, stwierdzamy nagle ubóstwo języka, aby ją należycie wyrazić. Rozrzutnie wyszafowano wielkie słowa, które starły się i wytarły w codziennym obiegu, i wobec tego trzeba mówić słowami prostymi, skromnymi, aby choć w ten sposób uczcić prawdziwą wielkość ostatniej straty, którą ponieśliśmy.

A jednak, choćbyśmy nie wiem jak starali się uniknąć superlatywów, gdy mowa o przedwczesnej śmierci Karola Zawodzińskiego, trzeba będzie najobiektywniej stwierdzić, że odszedł człowiek, który był najwybitniejszym krytykiem literackim starszego pokolenia, najlepszym z żyjących dziś w Polsce znawców literatury rosyjskiej, i jednym z najwybitniejszych wśród szczonego grona badaczy polskiej wersyfikacji. Te trzy stwierdzenia, których nikt — przyjaciel czy wróg Zmarłego — nie będzie mógł zaczepić, wystarczą, aby ocenić społeczną doniosłość straty, jaka nas spotkała. Odszedł człowiek w chwili najwyższego rozkwitu sił twórczych, niesłuchanie pracowity i płodny, zabierając ze sobą mnóstwo pomysłów, zamiarów, idei, wielkie mistrzostwo w opanowaniu swego umysłowego zawodu, ogromną erudycję i zdolności pisarskie — słowem: cały świat możliwości niezrealizowanych i nie mających się już nigdy zrealizować.

Zarówno zewnętrzne koleje jego życia, jak i ewolucja intelektualna świadczą o niezwykłym bogactwie i bujności tego człowieka. Urodzony 1 listopada 1890 r. w Warszawie, uczęszczał do szkół średnich w Warszawie, Petersburgu i znowu w Warszawie, gdzie ukoń-

czył gimnazjum Chrzanowskiego. W 1908 r. zapisał się na romanistykę w Petersburgu i ukończył ją w 1913 r. Dla dalszych studiów w tym samym kierunku wyjechał do Paryża, ale w chwili wybuchu pierwszej wojny światowej wyrusza w pole, co zadecydowało na długie lata o jego dalszej karierze życiowej. Albowiem po zawarciu pokoju ryskiego Zawodziński pozostaje w czynnej służbie wojskowej jako porucznik kawalerii i dopiero w 1932 r. uzyskuje emeryturę w randze rotmistrza. Długie lata pobytu na froncie nie były jednak stracone dla jego pracy umysłowej, skoro już na jesieni 1921 r. rozpoczyna działalność literacką na łamach „Przeglądu Warszawskiego” w charakterze krytyka i informatora o życiu literackim Rosji i Francji. Pierwsze jego artykuły o poezji rosyjskiej XX wieku (symboliści, futuryści, imaginiści, informacje o twórczości: Błoka, Majakowskiego, Siewierianina) miały dla ówczesnej publicystyki literackiej w Polsce charakter wręcz rewelacyjny. Mieszkańcy Kongresówki zapoznawali się z literaturą rosyjską na ławie szkolnej, ale wiadomości z tego zakresu, przyjmowane zresztą bez entuzjazmu wobec zasadniczego antagonizmu w stosunku do carskiej Rosji, nie sięgały poza epokę realistycznej powieści, toteż obraz liryki rosyjskiej z początku bieżącego stulecia i z doby rewolucji październikowej był prawdziwie oszałamiającą nowością, zwłaszcza podany z tak wyraźnym entuzjazmem dla wyjątkowych walorów tej poezji. W ślad za artykułami o poezji rosyjskiej poszły świetne sprawozdania informacyjne o ruchu literackim we Francji na podstawie ówczesnych czasopism francuskich. Pierwsze cztery lata działalności pisarskiej Zawodzińskiego (podpisującego się wówczas kryptonimem K. W. Z.) wypełnione są niemal wyłącznie owymi sprawozdaniami z zakresu rusycystyki i romanistyki. Od lipca 1924 roku Zawodziński obejmuje w „Przeglądzie Warszawskim” dział recenzji współczesnej liryki polskiej i odtąd datuje się początek niezwykle płodnej i doniosłej dla naszego życia literackiego działalności jego jako krytyka literatury polskiej. Nie znaczy to, że zarzucił jednocześnie rusycystykę i romanistykę: prowadził te działy dalej, zwłaszcza rusycystykę, ale punkt ciężkości jego pracy zaczął się wyraźnie przesuwac ku literaturze polskiej. Po upadku „Przeglądu Warszawskiego” Zawodziński przechodzi do „Przeglądu Współczesnego”, w którym ogłasza nieprzerwanie różne studia krytyczne i recenzje aż do wybuchu drugiej wojny światowej, pisuje równocześnie do „Wiadomości Literackich” (1926—

1931), „Pamiętnika Warszawskiego” (1929—1931), „Rocznika Literackiego”, „Drogi” (1930—1938), „Pionu” (1933—1936), „Ruchu Literackiego” (1933—1937) i wielu innych czasopism i dzienników.

Najczęściej zabiera głos jako krytyk liryki współczesnej i chyba nie ma takiego autora w dobie dwudziestolecia, o którym by Zawodziński nie pisał. Nie wiążąc się z żadną z istniejących grup literackich, był w swych sądach równie niezależny od jakichkolwiek względów osobistych, jak — chciałoby się rzec — wręcz nieomylny w swym literackim guście. Gdy się czyta dzisiaj jego recenzje o pierwszych wystąpieniach wielu poetów współczesnych, widać że od razu orientował się, czy ma do czynienia z rzeczywistymi zdolnościami poetyckimi, czy też z grafomanią. Niektórzy przeciwnicy uważali go za zwolennika rosyjskiego formalizmu, ale to było wyraźne nieporozumienie. Zawodziński nie był formalistą w sensie teoretycznym, tylko po prostu człowiekiem obdarzonym „słuchem literackim”, znakomitą wrażliwością na estetyczne wartości języka, i to decydowało o jego krytycznym sądzie. Historia literatury nieraz wytyka temu czy owemu krytykowi, że się w rażący sposób na jakimś tam pisarzu współczesnym nie poznał, że go nie docenił, albo śmiesznie przecenił. Otóż mam wrażenie (celowo formułuję to zdanie jak najostrożniej), że przyszła historia nie wytknie Zawodzińskiemu ani jednego naprawdę ważkiego błędu w jego krytycznych ocenach. Nie ulega natomiast wątpliwości, że on pierwszy zasygnalizował w sposób entuzjastyczny wartość wielu poetów, którzy stoją dziś u szczytu swej sławy.

Z pracy krytycznej nad liryką wyrosły stopniowo zainteresowania wersyfikacją, które datują się u Zawodzińskiego od recenzji poświęconej rozprawie Janiny Budkowskiej „Rytmika Cypriana Norwida”. Z biegiem czasu zagadnienie to miało go pochłonać coraz bardziej i stać się jednym z głównych jego zainteresowań naukowych. W 1936 roku ogłosił część pierwszą „Zarysu wersyfikacji polskiej”, a w spuściźnie rękopiśmiennej pozostawił szereg studiów, które jeśli ukażą się drukiem, będą stanowiły wielki tom o dużej doniosłości dla dalszych badań w tym zakresie.

Nie oddalając się od liryki jako głównego punktu swoich zainteresowań krytycznych, Zawodziński począł około 1931 roku kierować wzrok ku powieści polskiej. Pomijając mniejsze notatki z tego zakresu, trzeba podkreślić wysoką wartość pierwszego studium o powieści, a mianowicie artykułu o Marii Dąbrowskiej i jej znaczeniu

w historii naszej powieści („Prz. Wsp.” 1933 nr 129—130). W parę lat potem Zawodziński zwraca na siebie uwagę drugim znakomitym studium pt. „Blaski i nędze realizmu powieściowego w latach ostatnich” (Prz. Wsp. 1936 nr 175—176 i 1937 nr 177). Recenzując tę pracę w „Nowej Książce” (1937 nr 10) Zygmunt Łempicki, najgłębszy u nas znawca i teoretyk zadań krytyki literackiej napisał:

„K. W. Zawodziński reprezentuje w Polsce najwyższą klasę krytyki literackiej, a subiektywizm jego sądów oryginalnych ma zawsze głęboką podbudowę w gruntownej wiedzy i erudycji. Krytyka jego ma wszelkie cechy krytyki współwórczej, pozytywnej i płodnej.”

Nie najmniejszą wreszcie zasługą jego na polu krytyki powieści są usiłowania w kierunku zaktualizowania Kraszewskiego, który, traktowany u nas głównie jako autor powieści historycznej, uległ zapoznaniu jako twórca powieści współczesnej i psychologicznej. W tym duchu zostało napisane studium Zawodzińskiego „Kraszewski — nasz współczesny” (Łuck 1939) i w tym kierunku poszły wznowienia jego powieści dokonywane przez Zawodzińskiego w ostatnich latach.

Pogłębiająca się erudycja literacka Zawodzińskiego pozwoliła mu wreszcie na próby syntezy. Przykładem ich są studia takie, jak: „Jubileusz Skamandra” (1932), „Rzut oka na współczesną literaturę polską” (po niemiecku w *Slavische Rundschau*, po polsku w „Skamandrze” 1935) „Grupa Skamandra a Młoda Polska” (1936), „Rzut oka na literaturę polską 1945 r.” (1946), „Stulecie trójcy powieściopisarzy” (1946).

Wymienione tu w zarysie najważniejsze działy twórczości pisarskiej Zawodzińskiego wcale nie wyczerpywały jego zainteresowań. Zabierał głos w najrozmaitszych sprawach dotyczących historii naszej literatury, historii kultury, naszego rozwoju społecznego (np. sprawa dążenia kobiet do wyższego wykształcenia, genealogia inteligencji polskiej), dorywczo zjawisk literackich innych narodów (np. literatura żydowska), innych sztuk (np. filmu, por. bardzo interesujące rozważania o egzotycznym filmie pt. „Tabu”), wreszcie ulubionych sportów: hippiki, której był niezrównanym znawcą, i żeglarstwa (por. artykuł o polskim języku żeglarskim w „Wiad. Literackich” 1930 nr 329).

Rozpoczynając działalność pisarską, nie wyobrażał sobie zrazu, żeby jego twórczość literacka i ogromna erudycja miały mu otwo-

rzyć drogę do katedry profesorskiej. Toteż wbrew przysłowiu nie Mahomet przyszedł do góry, lecz góra do Mahometa. Katedra literatur słowiańskich w Brukseli była obsadzana stale przez polskich uczonych aż do chwili, gdy dojrzał do tego stanowiska zajmujący je obecnie Belg, prof. Claude Backvis. Przez jeden rok wykładał w Brukseli i Zawodziński (1933—1934). Nieubłagane w swym schematyzmie i żelaznej dyscyplinie warunki pracy profesorskiej były niezmiernie dalekie i obce psychicznie Zawodzińskiego, jechał więc tam, jak na ścięcie, i dłużej niż rok nie wytrzymał. Następne 5 lat aż do wybuchu wojny pracował wyłącznie jako literat i o zmianie zawodu nie myślał. Ale po wojnie w obliczu braku ludzi przygotowanych do pełnienia obowiązków profesorskich w zakresie literatur słowiańskich zdecydował się, acz nie bez wahania i namysłu, przyjąć katedrę na uniwersytecie toruńskim. Rozpoczął wykłady na wiosnę 1946 r. naprzód jako profesor dojeżdżający, a w ciągu lata tegoż roku przeniósł się z rodziną do Torunia i tu bez wytchnienia ostatni okres swego życia przepracował. Obowiązki uniwersyteckie kierowały go głównie ku rusycystyce, ale niezależnie od tego działu poświęcał bardzo wiele czasu na studia wersyfikacyjne i na prace krytyczne, tym razem głównie nad powieścią polską. Kto śledził uważnie nasz ruch literacki w ostatnich latach, ten nie mógł nie zauważyć, jak żywy udział brał w nim Zawodziński. Pisał mnóstwo artykułów w różnych czasopismach i ogłaszał wciąż nowe studia.

Nie ulega wątpliwości, że ta właśnie, straszliwa i niewiarogodna pracowitość lat powojennych przyczyniła się do jego przedwczesnej śmierci. Zawodziński prowadził wybitnie nieregularny i wyczerpujący tryb życia. Nie miał stałych godzin ani jedzenia, ani snu; sypiał dorywczo po trzy, cztery godziny na dobę, często bez rozbierania się. Cały czas wolny od obowiązkowych godzin profesorskich obracał na lekturę i pisanie, ewentualnie na zajęcia związane z wychowaniem dzieci. Wycieńczony organizm nie zdołał zwalczyć zarazki, który zaatakował mózg; po trzytygodniowej chorobie nastąpiła śmierć w nocy z 13 na 14 grudnia 1949 r.

Trudno jest nie poświęcić choćby paru słów charakterystyce jego jako człowieka. Kto czytywał jego polemiki literackie, ten mógł zauważyć, że Zawodziński niemal z reguły zaczynał artykuł polemiczny od pochwały swego przeciwnika. Nie było w tem żadnej obłudy, ani formalistycznego wypełniania honorowych przepisów o ukłonie poprzedzającym pierwsze skrzyżowanie broni, tylko cha-

rakterystyczna dla tego człowieka wielkoduszność. Był po rycersku wielkoduszny we wszelkich stosunkach z ludźmi, w poszanowaniu cudzej indywidualności, cudzych przekonań, które — jeżeli je uważał za szczerze — to choćby mu były całkowicie obce, budziły jego podziw i szacunek. Stąd żadnych w tym człowieku uprzedzeń, stanowych, klasowych, czy rasowych, natomiast zawsze sprawiedliwe i pełne uznania widzenie zalet i osiągnięć przeciwnika.

Owa rycerska postawa, płynąca z poczucia pełni sił moralnych, którymi rozporządzał, kojarzyła się naturalnie z wielką dobrocią i uczynnością. Człowiek ten, wyzyskujący każdą chwilę dla własnej pracy z uszczerbkiem dla niezbędnych godzin snu i odpoczynku, gotów był zawsze poświęcić swój czas ludziom, którzy go prosili o jakąś usługę. Bogactwo życia intelektualnego łączyło się w nim z wielką pełnią życia uczuciowego. Dlatego ta jego dobroć obejmowała nie tylko świat ludzi, ale i zwierzęcy. Zwierzę nie było nigdy dla niego zabawką, ani przedmiotem użytkowym, ale przede wszystkim przyjacielem. Stąd w jego stosunku do zwierzęcia, konia czy psa, było nie tylko uczuciowe ciepło, ale i coś, co by można nazwać lojalnością wobec wiernego towarzysza.

Wśród tylu cnót brakło tylko jednej, tej, której brak spowodował, że tak przedwcześnie zeszedł z tego świata: nie umiał szanować swoich sił, ani swego zdrowia. Nie znał granic wysiłku w pracy dla społeczeństwa i w poświęceniu dla najbliższej rodziny. Ale ta rozrzutność w szafowaniu własnymi żywotnymi siłami była organicznie związana z najcenniejszymi zaletami jego charakteru: z niezmordowaną potrzebą tworzenia i bezgraniczną dobrocią dla tych, których kochał.

W Y D A W N I C T W A
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

(powojenne)

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

- Nr 1 (za okres 1. I. 1947 — 30. VI. 1948) Toruń 1949, s. 179, zł 15,—
Nr 2 (za okres 1. VII. — 31. XII. 1948) Toruń 1950, s. 88, zł 12,—
Nr 3 (za okres 1. I. — 31. XII. 1949) Toruń 1951, s. 107.

ROCZNIKI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

- PAWŁOWSKI BRONISŁAW: Warszawa w roku 1809. Toruń 1948, s. 167—
Rocznik 45—50 — zł 16,80.
SLASKI KAZIMIERZ: Dzieje Ziemi Kołobrzeskiej do czasów jej germani-
zacji. Toruń 1948, s. 116, mapa 1 — Rocznik 51, z. 1 — zł 11,55.
BARTKOWIAK MARIAN: Towarzystwo Jaszczurcze w latach 1397—1437.
Toruń 1948, s. 58 — Rocznik 51, z. 2 — zł 4,95.
OSMÓLSKA-PISKORSKA BOŻENA: Towarzystwo Pomocy Naukowej na
Pomorzu, pół wieku istnienia i działalności 1848—1898. Toruń 1948,
s. 218 — Rocznik 52, z. 1 — zł 13,20.
CHWALIBIŃSKA JADWIGA: Ród Prusów w średniowieczu. Toruń 1948,
s. 176, mapy 3 — Rocznik 52, z. 2 — zł 18,90.
ZDRÓJKOWSKI ZBIGNIEW: „Praktyka kryminalna” Jakuba Czechowi-
cza, jej źródła i system na tle rozwoju współczesnego prawa karnego
Zachodniej Europy. Toruń 1949, s. 179, ill. 4—Rocznik 53, z. 2—zł 12,—
TYNC STANISŁAW: Dzieje Gimnazjum Toruńskiego. Tom II, Toruń 1949,
s. 256 — Rocznik 53, z. 1 — zł 15,—
MATYSIK STANISŁAW: Prawo nadbrzeżne (Ius naufragii), studium z hi-
storii prawa morskiego. Toruń 1950, s. 266 — Rocznik 54, z. 1—zł 18,—

W druku

- LECHICKA JADWIGA: Rola dziejowa Stanisława Leszczyńskiego oraz
Wybór pism, s. ok. 500 — Rocznik 54, z. 2.
KORANYI KAROL: Bibliografia historyczno-prawna za lata 1937—1947,
s. ok. 600 — Rocznik 55, z. 1/2.

PRACE PREHISTORYCZNE

- HOLUBOWICZ WŁODZIMIERZ: Studia nad metodami badań warstw kul-
turowych w prehistorii polskiej. Toruń 1948 Nr 2, s. 208 — zł 13,50.
— Garncarstwo wiejskie zachodnich terenów Białorusi. Toruń, 1950
Nr 3, s. 283 — zł 30,—

FONTES

- Korespondencja Hieronima Rozrażewskiego (2. VII. 1582—1600). Wyd. Czaplewski Paweł ks. Toruń 1939-1947, s. 635—Fontes Tom 31—zł 45,—
- Inwentarz Aktów Sejmikowych Prus Królewskich (1600—1764), cz. I. Wyd. Górski Karol, Toruń 1950, s. 250 — Fontes Tom 34 — zł 22,50.
- Inwentarz Aktów Sejmikowych Prus Królewskich (1600—1764), cz. II. Wyd. Górski Karol, Toruń 1950, s. 244 — Fontes Tom 34 — zł 22,50.
- Formularz Jerzego, pisarza grodzkiego krakowskiego z lat 1399—1413. Wyd. Górski Karol, Toruń 1951, s. 113 — Fontes Tom 35 — zł 18,—
- Inwentarz dóbr stołowych biskupstwa włocławskiego z r. 1598. Wyd. Żyt-kowicz Leonid, Toruń 1951, s. 234 — Fontes Tom 36 — zł 24,—

FONTES SERIES II: ROTULI PHOTOGRAPHICI

- Recessus comitiorum Terrae Prussiae Torunenses 1506—1653. Ed. Górski Carolus, Toruń 1948 Rotuli 1—6 Pars I Imag. 250.
- Recessus comitiorum Terrae Prussiae Torunenses 1506—1653. Ed. Górski Carolus, Toruń 1948 Rotuli 7—12 Pars II Imag. 249.
- Matricularium Regni Casimiri IV Regis inscriptorum et decretorum ab anno 1456 usque ad 1466. (Vol. II). Ed. Górski Carolus, Toruń 1949 Rotuli 13—16 Imag. 753.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1541—1542—1543—1544. Ed. Górski Carolus, Toruń 1949 Rotuli 17—19 Pars I Imag. 511.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1541—1542—1543—1544. Ed. Górski Carolus, Toruń 1950 Rotuli 20—22 Pars II, Imag. 524.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1541—1542—1543—1544. Ed. Górski Carolus, Toruń 1950 Rotuli 23—25 Pars III Imag. 520.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1546—1547. Ed. Górski Carolus, Toruń 1950 Rotuli 26—28 Pars I, Imag. 534.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1546—1547. Ed. Górski Toruń 1950 Rotuli 29—32 Pars II, Imag. 593.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1548—1549. Ed. Górski Carolus, Toruń 1950, Rotuli 33—39 Imag. 1110.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1564. Ed. Górski Carolus, Toruń 1950 Rotuli 40—41 Imag. 353.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1565. Ed. Górski Carolus, Toruń 1950, Rotuli 42—46 Imag. 810.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1565—1568. Ed. Górski Carolus et Porębska Cristina, Toruń 1951, Rotuli 47—53 Imag. 1024.
- Acta Conventus Prussiae Ducalis (Landtags Acta) 1574. Ed. Górski Carolus et Porębska Cristina, Toruń 1951, Rotuli 54—60 Imag. 994.

ZAPISKI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

- TOM XI z. 5—12 Toruń 1939—1945, s. 50, zł 4,50.
- TOM XII Toruń 1947, s. 100, zł 7,50.
- TOM XIII — Pokłosie I-go Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Pomorza i Prus, odbytego w Toruniu w dniach 19—20 1947, Toruń 1948, s. 131, zł 8,55.
- TOM XIV Toruń 1949, s. 222, zł 15,—
- TOM XV z. 3—4 Toruń 1950, s. 168, zł 12,—
- TOM XVI z. 1—2, Toruń 1951, s. 170, zł 30,—

PRACE WYDZIAŁU FILOLOGICZNO - FILOZOFICZNEGO

- RUTSKI JAN: Doktryna Hume'a o prawdopodobieństwie. Uwagi w sprawie jej interpretacji. Toruń 1948, s. 53, Tom I, z. 1, s. 53, zł 5,70.
- ŚLAWIŃSKA IRENA: Tragedia w epoce Młodej Polski. (Z zagadnień struktury dramatu). Toruń 1948, s. 184. Tom I, z. 2, zł 11,25.
- MIROWICZ ANATOL: O grupach syntaktycznych z przydawką. Toruń 1948, s. 130. Tom I, z. 3, zł 12,45.
- KRYSINIEL-JÓZEFOWICZOWA BARBARA: De quibusdam Plauti exemplaribus Graetis. Toruń 1949, s. 109. Tom II, z. 2, zł 10,50.
- ZGORZELSKI CZESŁAW: Duma — poprzedniczka ballady. Toruń 1949, s. 308. Tom II, z. 3, zł 18,—
- PREISNER WALERIAN: Stosunki literackie polsko - włoskie w latach 1800—1939 w świetle bibliografii. Toruń 1949, s. 292. Tom III, z. 1, zł 22,80.
- HRABEC STEFAN: Elementy kresowe w języku niektórych pisarzy polskich XVI i XVII w. Toruń 1949, s. 160. Tom III, z. 2, zł 13,50.
- SREBRNY STEPHANUS: Critica et exegetica in Aeschylum. Toruń 1950, s. 60. Tom II, z. 1, zł 13,50.
- LEWICKI ANDRZEJ: Zapominanie nazwisk, Toruń 1950, s. 190. Tom III, z. 3, zł 24,—

WYDAWNICTWA WYDZIAŁU MATEMATYCZNO - PRZYRODNICZEGO

- HURYNOWICZ JANINA: Wpływ niektórych środków nasennych i narkotycznych na zmiany chronakcyjnej pobudliwości układu błędnikowego u królików. Toruń 1947, s. 95, zł 6,—
- PRÜFFER JAN: Studia nad motylami Wileńszczyzny. Toruń 1947, s. 490, tab. 1.
- PRÜFFER JAN: Studia nad motylami Wileńszczyzny. Toruń 1948, Indeks, s. 46 (2 tomy zł 33,30).

STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS

Sectio A.

Volumen I.

- JĄSKOWSKI STANISŁAW: Trois contributions au calcul des propositions bivalent. (Trzy przyczynki do dwuwartościowego rachunku zdań). Toruń 1948, s. 15. Vol. I, nr 1.
- Sur les variables propositionnelles dépendantes. (O zmiennych zdaniowych zależnych). 1948, s. 5. Vol. I, nr 2.
- Sur certains groupes formés de classes d'ensembles et leur application aux définitions de nombres. (O pewnych grupach klas zbiorów i ich zastosowaniu do definicji liczb) 1948, s. 13. Vol. I, nr 3.
- SKORKO EUGENIUSZ: O pewnych własnościach optycznych kryształów chryzenu i antracenu zabarwionych naftacem, 1948, str. 20. Vol. I, nr 4.
- JĄSKOWSKI STANISŁAW: Rachunek zdań dla systemów dedukcyjnych sprzecznych, 1948, str. 21. Vol. I, nr 5.
- TURCZYŃSKI WACŁAW: Wyznaczanie starych optycznych metali w części widzialnej widma i w nadfiolecie 1949, str. 21. Vol. I, nr 6.
- STENZ EDWARD: Zagadnienie klimatów suchych w świetle wyparowania, 1949, str. 68. Vol. I, nr 7.
- JĄSKOWSKI STANISŁAW: O koniunkcji dyskusyjnej w rachunku zdań dla systemów dedukcyjnych sprzecznych, 1949, str. 2. Vol. I, nr 8 (zł 15,—).

Volumen II.

- HOHENDORF EUGENIUSZ: Dotychczasowe metody obliczeń dzielnika opadowego a metoda średnich dziesięcioletnich, Toruń 1949, str. 64. Vol. II, nr 1.
- CZEZOWSKI TADEUSZ: Przyczynek do sylogistyki Arystotelesa, 1950, str. 12. Vol. II, nr 2.
- JĄSKOWSKI STANISŁAW: O interpretacjach zdań kategoriycznych Arystotelesa w rachunku predykatów, 1950, str. 14. Vol. II, nr 3.
- GORCZYŃSKI WŁADYSŁAW: O insolacji Gdańska, Sopotu i Gdyni w porównaniu z Warszawą, Vol. II, nr 4.
- O wahanich długoletnich wysokości rocznej opadów i dzielnika opadowego, Vol. II, nr 5.

W druku

- HANUSOWA WANDA: Oscylator torsyjny, Vol. II, nr 6.

Sectio E.

Volumen I.

- WENGRIS JANINA: Badania nad rozmieszczeniem mrowisk w zależności od warunków ekologicznych, Toruń 1948, str. 79 z tablicami. Vol. I, nr 1.
- PRÜFFER JAN: Z badań nad kornikami lasu Zakretowego pod Wilnem, 1948, str. 40 z tablicami. Vol. I, nr 2.
- OGŁJEWICZ BORYS: Układ nerwowo-czuciowy i narządy zmysłowe odnóży chrząszczy, 1948, str. 50 z tablicami. Vol. I, nr 3.
- WENGRIS JANINA: Rośliniarki (Tenthredinidae) okolic Oszmiany, 1948, str. 19. Vol. I, nr 4.
- PRÜFFER JAN: Przyczynek do znajomości motyli Wołynia, 1948, str. 5. Vol. I, nr 5.
- MARKIEWICZ ELEONORA: Przyczynek do badań nad zimowaniem w podłożu leśnym niektórych zwierząt bezkręgowych ze specjalnym uwzględnieniem chrząszczy, 1948, str. 29. Vol. I, nr 6 (zł 18,—).

Volumen II.

- KLIMEK LUCJAN: Ważki (Odonata) Województwa Pomorskiego, Toruń 1949, str. 16, Vol. II, nr 1.
- GROMADSKA MELITYNA: Wpływ temperatur stałych i przemennych na ilość wyprodukowanego CO₂ przez poczwarki różnych owadów, 1949, str. 28. Vol. II, nr 2.
- RACIĘCKA MARIA: Z badań nad unerwieniem kończyn u larw *Molana angustata* Curt. (Trich.), 1949, str. 75. Vol. II, nr 3.
- MIKULSKI J. St.: Uwagi o zastosowaniu wskaźników środowiskowych Stanley'a w ekologii płazów, 1949, str. 8. Vol. II, nr 4.
- PRÜFFER JAN i SOŁTYS EDWARD: O niektórych nowych lub rzadkich motylach Pomorza, 1950, str. 15. Vol. II, nr 5.
- PRÜFFER JAN: O pewnych właściwościach entomofauny rezerwatu ciso-wego Wierzchlas, 1950, str. 32. Vol. II, nr 6 (zł 15,—).

Sectio D.

Volumen I.

- SIENICKA ANTONINA: Włoski na zoocecidach wywołanych przez *Myzus ribis* L na porzeczkach (*Ribes*). Toruń 1950, str. 48. Vol. I, nr 1.

W druku

- ZABŁOCCY WANDA i JAN: Wnętrzniaki polskie, cz. I, Vol. I, nr 2.
KOWNAS STEFAN: Trzeciorzędowe drewna z Dobrzyńnia n/Wisłą, Vol. I,
nr 3.

Sectio C.

Volumen I.

W druku

- ROSZKÓWNA LUDMIŁA: Oz. Chełmżyński, Vol. I, nr 1.
KOC LUCJAN: Osadnictwo wybrzeża na wschód od Darłowa, Vol. I, nr 2.
POLAKIEWICZÓWNA MARIA: Z badań nad zapleczem gospodarczym To-
runia, Vol. I, nr 3.

Supplementum I.

(zawiera rezultaty badań zespołowych wydmy Zadroże pod Toruniem)

- OKOŁOWICZ WŁADYSŁAW: Opis geograficzny wydmy Zadroże, str. 8.
GAJDÓWNA EUGENIA: Badania piasku wydmy Zadroże, str. 4.
LOSIŃSKI J. — MIKULSKI J. St.: Obserwacje mikroklimatyczne na
wydmie Zadroże koło Torunia, str. 11.
ANIKIEJÓWNA CZ. — GORSKA J.: Stosunki florystyczne i fitosocjolo-
giczne wydmy Zadroże, str. 10.
LEWANDOWSKI JERZY: Grzyby wydmy Zadroże, str. 2.
PŁOSKONIÓWNA MARIA: Galasy wydmy Zadroże, str. 2.
PRÜFFER JAN: Badania zoocenozy wydmy Zadroże, str. 16.
GROMADSKA MELITYNA: Fauna kwiatów wydmy Zadroże, str. 25.
SOŁTYS EDWARD: Motyle wydmy Zadroże (Macrolepidoptera), str. 5
(Toruń 1949, zł 7,50).

Supplementum II.

(poświęcony pamięci Mieczysława Limanowskiego).

- LIMANOWSKI MIECZYŚLAW: O Tatrach, str. 16.
PASSENDORFER EDWARD: M. Limanowski jako geolog, str. 14.
GALON RAJMUND: M. Limanowski jako geograf, str. 3.
GOETEL WALERY: Wspomnienie o Limanowskim, str. 4.
STECKI KONSTANTY: Wspomnienie, str. 6.
GÓRSKI KONRAD: O stosunku M. Limanowskiego do dzieł literackich,
str. 6.
SREBRNY STEFAN: Limanowski w Reducie, str. 16.
ZNAMIEROWSKA-PRÜFFEROWA MARIA: Limanowski — twórca wido-
wiska baśniowego, str. 7.
ROSZKÓWNA LUDMIŁA: Ze wspomnień uczennicy prof. M. Limanow-
skiego, str. 4 (Toruń 1950, zł 10,50).

Supplementum III.

- KOŁACZKOWSKA MARIA: 32 klasy krystalograficzne, Toruń 1950, s. 61.
zł 24,—

BIULETYN OBSERWATORIUM ASTRONOMICZNEGO
UNIwersytetu M. KOPERNIKA W TORUNIU

(Bulletin of the Astronomical Observatory of N. Copernicus University
in Toruń)

Nr 4 (1948)

- RAKOWIECKI TADEUSZ: Détermination de l'orbite d'une binaire spectroscopique à l'aide de deux positions.
(Wyznaczenie toru podwójnej gwiazdy spektroskopowej z dwu pozycji), str. 11.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Visual observations of the variable star S Z Cygni.
(Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej S Z Cygni), str. 1.
- Visual observations of the variable star R Z Cephei.
(Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej R Z Cephei), str. 2 (zł 2,10).

Nr 5 (1948)

- SZELIGOWSKI STANISŁAW: Perturbacje wiekowe małej planety „Amor” (1221), wywołane działaniem ośmiu wielkich planet.
(Secular perturbations of (1221) Amor, arising from the actions of the eight Major Planets), str. 8.
- DZIEWULSKI WŁAD.: Secular perturbations of the Minor Planet (1474), arising from action of the eight Major Planets. (Supplement).
(Perturbacje wiekowe planetoidy (1474), wywołane działaniem ośmiu planet. (Dodatek), str. 1.
- DZIEWULSKI WŁ. and IWANOWSKA W.: Visual observations of the variable star RX Aurigae.
(Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej RX Aurigae), str. 2.
- DZIEWULSKA ANIELA: Reduction of the visual observations of the variable star AW Cassiopeiae.
(Opracowanie obserwacji wizualnych gwiazdy zmiennej RW Cassiopeiae), str. 2.
- Reduction of the visual observations of the variable star AH Cephei.
(Opracowanie obserwacji wizualnych gwiazdy zmiennej AH Cephei), str. 2 (zł 2,10).

Nr 6 (1948)

- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Photographic observations of the variable star X Cygni.
(Obserwacje fotograficzne gwiazdy zmiennej X Cygni), str. 7.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW — IWANOWSKA WILHELMINA: Visual observations of the variable star X Cygni.
(Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej X Cygni), str. 4.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Visual observations of the variable star S Sagittae.
(Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej S Sagittae), str. 3.
- Observations of the long-period variable star X Cygni.
(Obserwacje gwiazdy długookresowej X Cygni), str. 2.
- Observations of meteors.
(Obserwacje meteorów), str. 1. (zł 2,10).

Nr 7 (1949)

- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Perturbacje wiekowe planetoidy (1009) Syreny wywołane działaniem Marsa, str. 5.
GADZIKOWSKA H.: Perturbacje wiekowe planetoidy (1009) Syreny wywołane działaniem Wenery, str. 1.
IWANISZEWSKI H.: Perturbacje wiekowe planetoidy (1009) wywołane działaniem Neptuna, str. 2.
DZIEWULSKI WŁ.: Perturbacje wiekowe planetoidy (1009) wywołane działaniem Merkurego, Ziemi, Jowisza, Saturna i Urana, str. 2.
— Perturbacje wiekowe planetoidy (1009) wywołane działaniem ośmiu wielkich planet, str. 2.
— Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej X Cygni, str. 2.
— Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej V 367 Cygni, str. 3.
— Obserwacje meteorów, str. 2. (zł 2,10).

Nr 8 (1950)

Ś. p. Marian Kaźmierczak

- DZIEWULSKI WŁ., LUBIENSKA C. and IWANISZEWSKI H., Visual Observations of the Long-period Variable Star X Cygni.
Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej długo-okresowej X Cygni.
DZIEWULSKI WŁ. and IWANOWSKA W., Visual Observations of the Variable Star KR Cygni.
Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej KR Cygni.
DZIEWULSKI WŁ., Visual Observations of the Variable Star CD Cygni.
Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej CD Cygni (zł 2,10).

Nr 9 (1950)

- Profesor Dr Władysław Dziewulski, Rys biograficzny (W. Iwanowska).
Professor Dr Władysław Dziewulski, Biographical Note.
ZONN W., Apsidal Motion of the Eclipsing Binary CO Lacertae.
Ruch linii apsydów gwiazdy zmiennej CO Lacertae.
IWANOWSKA W., The Spectrophotometric Study of Some High Velocity Stars.
Badania spektrofotometryczne gwiazd szybkich.
LUBIENSKA C., On the Phase Difference between the Light Curves and the Radial Velocity Curves of Cepheids.
O różnicy faz pomiędzy krzywą jasnością a krzywą prędkości radialnych cefeid.
GADZIKOWSKA H. and IWANISZEWSKI H., The Sun's Motion relative to the Double Stars.
Ruch słońca w przestrzeni w odniesieniu do gwiazd podwójnych.

W druku

Nr 10 (1951)

E. 1763/52

GUMOWSKI M. dr: Jan Dantyszek i jego medale. (4 tabl.) 1929...	zł 2,40
— Maciej Schilling, pierwszy artysta-medalier polski z XVI wieku. (8 tabl.) 1927.....	zł 2,25
— Pieczęcie i herby miast pomorskich. 1939 — Rocznik 44....	zł 19,80
KACZMARCZYK K. dr: Liber scabinorum Veteris Civitatis Thoruniensis (1363—1428). — Fontes 29. 1936.....	zł 21,—
KANTAK K. ks. dr: Kronika Bernardynek toruńskich. 1925....	zł 1,80
KOCZYK L. dr: Księga Theudenkusa (Źródła do Dziejów Wojny Trzynastoletniej T. I.) 1937 — Fontes 33.....	zł 30,—
KUJOT ST. ks. dr: Dzieje Prus Królewskich Część II do r. 1380. 1925. — Rocznik 29—31.....	zł 9,—
— Visitationes Archidiaconatus Pomeraniae, Hieronimi Rozrązewski Vladisl. et Pomer. episcopo factae. 1897—1898. — Fontes 2 (1 i 3 wyczerpane)	zł 6,—
LIEDTKE A. ks. dr: Walka księcia Jana Opolskiego „Kropidły“ z Krzyżakami w obronie majątkowych praw diecezji włocławskiej. 1932 = Roczniki 38	zł 4,50
ŁĘGA WŁ. ks. dr: Cmentarzysko lateńsko-rzymskie z Chelмна. 1938	zł 12,—
— Kultura Pomorza we wczesnym średniowieczu na podstawie wykopalisk. 2 t. (88 tabl., 4 mapy). 1910.....	zł 24,—
— Przyczynki do poznania kultury łużyckiej na Pomorzu. 1926	zł 1,80
MANKOWSKI A. ks.: Constitutiones synodales necnon Ordinationes Dioecesis Culmensis. Pars I: a saec. XV usque ad XVII 1929 = Fontes 24.....	zł 6,—
— Inwentarz dóbr biskupstwa chełmińskiego z r. 1614 z uwzględnieniem późniejszych do r. 1759 inwentarzy. 1927. = Fontes 22	zł 4,50
— Inwentarze dóbr kapituły katedralnej chełmińskiej z XVII i XVIII wieku. 1928. = Fontes 23.....	zł 4,50
— Prałaci i kanonicy katedralni chełmińscy od założenia Kapituły do naszych czasów. 1928.....	zł 5,40
— Liber mortuorum Monasterii Coronoviensis O. Cist. 1931. = Fontes 25	zł 4,50
MAĆZYŃSKI T.: Kazimierz Rogala Zawadzki, jego życie i dzieła. 1929.	zł 3,60
MIKULSKI T. dr: Henryk Chelchowski. Karta z dziejów literatury polskiej XVII wieku. 1930.	zł 3,60
— Pieśń ludowa o Toruniu. 1934.	zł 2,25
MOCARSKI Z.: O Książnicy Miejskiej im. Kopernika w Toruniu. (11 tabl.) 1927.	zł 2,40
NOWAK T. dr: Oblężenie Torunia w r. 1658. 1936. = Rocznik 43	zł 21,—
PANSKE P. ks. dr: Chojnice i Człuchowo w czasach tak zwanej Reformacji i Przeciwreformacji. 1925.	zł 1,80
— Documenta Capitaneatus Slochoviensis (1471—1770). 1935. = Fontes 28.....	zł 15,—
PACZKOWSKI J.: Opis Królewszczyzn w województwach chełmińskim, pomorskim i malborskim w r. 1664. 1938. = Fontes 32	zł 36,—
STASZEWSKI J. dr: Źródła wojskowe do dziejów Pomorza w czasach Księstwa Warszawskiego. Część I. Zajęcie Pomorza 1806/7 r. 1933. = Fontes 26.....	zł 15,—
TYNC ST. dr: Dzieje Gimnazjum Toruńskiego (1568—1793). Tom I. Wiek XVI. 1928.....	zł 5,40
— Najdawniejsze ustawy Gimnazjum Toruńskiego. 1925. = Fontes 21.....	zł 3,60
WAŁĘGA ST. dr: Dzieje polityczne Torunia u schyłku Rzeczypospolitej (1724—1793). Tom I. 1933. = Roczniki 39. (Tom II—III. — Roczniki 40 i 41 w przygotowaniu).	zł 30,—
WOJCIECHOWSKI Z. dr: Mieszko I i powstanie państwa polskiego. 1936.	zł 12,—
— Jeszcze o Mieszku I. 1936.	zł 1,80

Cena zł 15.—